TÜRKİYE İÇİN DEVRİM

"İDAREİ MASLAHATÇILAR ESASLI DEVRİM YAPAMAZ.. GAZİ MUSTAFA KEMAL

Haftalık Gazete
Sayı : 5 - 18 Kasım 1969 - 150 Kr.

Sahibi: Cemal Reşit Eyüboğlu — Genel Yayın Müdürü: Doğan Avcıoğlu — Yazı İşleri Müdürü : Uluç Gürkan

İdare Yeri: Adakale Sok. 28/4 Yenişehir — Ankara Telefon : 12 72 00

Abone : Yıllık 70 TL. Altı aylık 35 TL. Üç aylık 17,5 TL. dır. (Yurt dışı ve uçak için ayrıca posta ücreti alınır.) İlân: Santimi 40 TL..

Ankara'da Murat Matbaasında dizilip tertip edilmiş, Hürriyet Matbaasında basılmıştır.

YENİ DEVRİM TARTIŞMALARINA BAŞLIYORUZ

Anglosaksonlar açısından Türkiye'de parlamentoculuk

ALTAN ÖYMEN'İN RAPORU

SEÇİMDEN SONRA T. İ. P.

(8. SAYFAMIZDA)

doğan avcıoğlu

Anglosaksonlar, hegemonyalarını kurdukları Güney Amerika, Asya ve Afrika ülkelerinde, İngiliz biçimi parlâmentoculuğun ya da Amerikan biçimi prezidansiyel sistemin satıcılığını yapmışlardır. Afrika ve Asya'nın kabile kavgalarından kurtulamamış bölgelerinde bile İngiltere, daha sömürge yönetimi yıllarında tepeden inme parlâmentoculuk denemelerine girişmiştir. Parlâmentoculuk çerçevesinde solcu, hatta aşırı solcu partilerin kurulmasına müsaade etmiştir. Sömürgecilik resmen son bulduktan sonra da, Anglosaksonlar, kendi politik sistemlerini Üçüncü Dünya ülkelerine benimsetmeye, şartların elverdiği ölçüde, önem vermişlerdir.

Bu azgelişmiş ülkelerde parlamentoculuk, yaşayabildiği sürece, tutucu güçlerin ve dolayısiyle emperyalizmin işine yaramıştır.

Biçimsel bağımsızlığa rağmen, sömürgecilik yeni biçimlerde devam etmiştir. Feodal ve yarı feodal yapıları kırarak kalkınmak ve gerçek bir bağımsızlığa kavuşmak isteyen azgelişmiş ülkeler, emperyalizmin çıkarlarına yarayan ithal malı politik sistemi reddetmek zorunda kalmışlardır. Batılı profesör C.B. Macpherson'un deyimiyle, bağımsızlık ve kalkınma gereklerine daha uygun düşen, «tek partili demokrasiler»e yönelmişlerdir. Batı tipi çok partili re-

(Sonu S. 7'de)

TOPRAKSIZ KÖYLÜLER

Silivri'nin topraksız köylüleri olay yerinde kaymakama dert yanıyorlar.

Demirel Atatürkçülüğüyle Köylülerin Atatürkçülüğü Silivri'de Çatıştı

Atatürk'ün aramızdan ayrılışının 21. yıldönümünde Demirel, Meclis'te toprak reformuyla ilgili bir Atatürkçülük dersi vermekteydi: «Atatürk, Medeni Kanunu getirdi. Medeni Kanunla, toprağın tapu sahibinin olduğunu gösterdi. Toprak nasıl kullananın olur? Olur, derseniz Medeni Kanun da, Atatürk'ün Anayasa'sı da ihlâl edilir.»

Aynı günün sabahı ise, Silivri'ye bağlı Değirmen Köyü halkı, ellerinde bayraklar, yediden yetmişe kadar, saat 9'u 5 geçe Atatürk'e saygı duruşunda bulunuyordu. Saygı duruşundan sonra köylüler, Çorlu beylerinin gaspettikilerine mandıkları araziyi sürmeye koyuldular. Köylüler, haklarını şöyle savunmaktaydılar: «Biz yıllardan beri kanun yollarından yürüdük. Fakat kanun hep beylerin tarafına işledi... Bugüne kadar davacı bizdik, hakkımızı alamadık.»

(Sonu S. 7'de)

«Artık kapılar kapansın!..»

GENELKURMAY, «BARIŞ GÖNÜLLÜSÜ» İSTEMİYOR

ilhami soysal

Dışişleri Bakanlığında, Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar Dairesi Genel Müdürü Rahmi Gümrükçüoğlu başkanlığında yapılan bir toplantıda, Genelkurmay temsilcisi yeni Barış Gönüllüleri getirilmesinin önlenmesini, mevcutların ise kısa bir sürede gitmesini istemiştir. On bakanlık temsilcisinin katıldığı toplantıda, Barış Gönüllülerinin İngilizce öğretmenliği dışında başka alanlara da çengel atmaya kalkışmaları eleştirilmiş. Doğu'daki bazı faaliyetler üzerinde durulmuş tur.

(Sonu S. 7'de)

«Köy kalkınması» çalışmaları yapan bir Barış Gönüllüsü

«FINANCIAL TİMES», DALLI VE EREZ

«Financial Times», dünya kapitalistlerinin «Wall Street Journal» ile birlikte iki baş gazetesidir. Bu gazete, yeni kabinede iki bakan üzerinde duruyor ve onları göklere çıkartıyor. Bunlardan birincisi Akbank İdare Meclisi Başkanı ve Hacı Omer Holding Müşavir A. Dallı, ikincisi ise Akbank'ın 6 bin lira ücretli Ankara Temsilcisi Mesut Erez için yazılan şöyle: «Demirel Hükümetinin mali politikasını dahili talebi azaltıp, böylece ihracatın artmasına yardımcı olacak şekilde tesbit etmek gibi güç bir vazifeyi Mesut Erez'e vermekle, son derece isabetli bir tercih yapmış tır.»

Dallı için söylenenler de şöyle: «Dallı, başarılı bir dış ticaret politikasını yürütebilecek bütün meziyetlere sahip gözükmektedir.»

Ne var ki, bu iki bakan, Batılıların ısrarla istedikleri kemer sıkma politikasını yürütmek durumundadırlar. Bu politika, Türk kapitalistlerini fena halde rahatsız edeceğe benzemektedir. Dallı ve Erez'in «iki cami arasında binamaz» kalmalarından korkulur.

(Sonu S. 7'de)

ÖZTRAK'IN TELEVİZYON BASKINI!

Atatürk'ü anma gününde Atatürk'le ilgili bir film gösterdiği için başı derde giren Mahmut Öngören

Onuncu yıl törenlerinin filmini Televizyoncular Ankaralılara göstermeli

10 Kasım Pazartesi gününü 11 Kasım Salıya bağlayan gece, saat 0.20'de Ankara Televizyonunun Mithatpaşa Cadesindeki 49 numaralı binasının kapısından muntazam giyimli, elinde baston taşıyan bir adam girdi: TRT Genel Müdürü Adnan Oztrak.

Uzerinde «Müracaat» yazılı bankonun arkasında oturan kapıcılar telaşla ayağa fırladılar ve selama durdular. Adnan Oztrak'ı Televizyon kapısından girerken görmeye alışmamışlardı. Genel Müdür, stüdyoların bulunduğu bu binaya birkaç tören vesilesinin dışında pek ayak basmamıştı. Hele böyle geceyarısın dan sonra geldiği görülmüş şey değildi.

(Sonu S. 7'de)

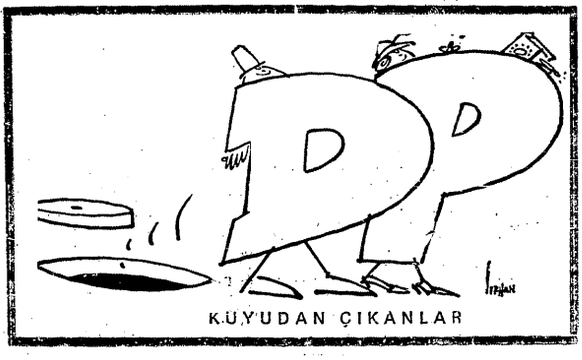

KÜYÜDAN ÇIKANLAR

ÜLKÜMÜZDÜR BAĞIMSIZLIK

Oku A'yı, B'yi, C.yi,
Yazı bizim yere çıkar.

Yemyeşil ottur bu inanç,
Kuzu bizim yere çıkar.

Yanar ulu toplum için
Közü bizim yere çıkar.

Yüce dağlara varır ki
Düzü bizim yere çıkar.

Savaşlarca yürünür hep,
Gezi bizim yere çıkar.

Alnından vurulsa, ölse,
İzi bizim yere çıkar.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

«SON AN»DA «İLK NETİCE»DEN GERİYE DÜŞTÜK!

ilhan selçuk

Devrimin geçen sayısında İsmet Paşa'nın bir sözü yayınlandı:

«— Bir, pek az sayılmıyacak bir tecrübe hayatı içinde, ilk anda son neticeyi almak için mücadele etmek, böyle bir atılganlıkla işe başlamak tabiatında değilim» diyor Paşa.

Her insanın bir tabiatı vardır. Genç iken daha yumuşak çizgilerle belirir insan tabiatı.. Ressamın kağıt üstündeki ilk denemeleri gibidir. Yaşlılığa doğru, belirginleşir, sertleşir. Taze fidanın yumuşak vücudu, nasıl sert bir ağacın kuru gövdesi oluyorsa, insan tabiatı da yıllar geçtikçe öylesine katılaşır.

— Kırk yıllık huylu huyundan vazgeçer mi? denir.

İsmet Paşa'nın seksen beş yıllık tabiatı, elbette kolay eğilip bükülecek bir tabiata sahip değildir. Eğer Paşa emekliye ayrılmış, siyasi iktidar mücadelesinden çekilmiş, torunlarıyla haşır neşir bir ihtiyar olsaydı tabiatının kusurları evinin çatısı altında kalır, toplumu ilgilendirmezdi.

Ne var ki seksen beş yaşında bir gençtir Paşamız. Siyasî mücadelenin orta yerinde ve ana muhalefet partisinin lideridir. Hem öyle bir liderdir ki dediği dedik, öttürdüğü düdüktür. CHP. İnönü'nün sıkı yönetmi altındadır: eski deyişle örfi idare kuralları geçerlidir Halk Partisinde..

Ve İsmet Paşa'nın seksen beş yıllık tabiatı, partisinin bütün kademelerini sarmış bir eski ve kuru ağaç gibidir Öylesine kişisel, öylesine baştan sona dek Paşa kokan bir yönetime bağdaşmıştır. Halk Partisi... Kürsüden açık açık ifade etmektedir bunu Paşa:

«— Ben, pek az sayılmıyacak bir tecrübe hayatı için de, ilk anda son neticeyi almak için mücadele etmek, böyle bir atılganlıkla işe başlamak tabiatında değilim.»

Ne zaman söylüyor bu sözleri İsmet Paşa?.

Bir Halk Partili milletvekili kalkıp diyor ki:

— Biz iktidarı himaye eden muhalefet haline düştük, AP'nin yardakçısı durumundayız. Halk nezdinde itibarımız kalmıyacak, bizden muhalefet bekliyor halk.

Ve İsmet Paşa bunun üstüne kürsüye çıkıp kendi tabiatından sözaçıyor. Gerçekten de ilk anda son neticeyi almak için mücadele etmez Paşa. Atılgan değildir, bir kelime ile devrimci değildir. Ağırdır, gerici güçlerle ilerici güçlerin arasında politika hesabı yapar Paşa, yavaş yavaş, usul usul, azar azar, neticeye doğru yol alır.

Peki netice?.

Netice ortadadır.

Seksen beş yaşına geldiği halde «ilk anda son neticeyi almak için mücadele etmem» diyen bir lider, son anda ilk neticenin çok gerilerine düşmüştür.

Milli Kurtuluş Savaşının bütün neticelerini teker teker yozlaştıran bir tarih çizgisi üstünde İsmet Paşa'nın bugün vardığı yer neresidir? Bildiğimiz Türkiyeyi uydulaştıran bir düzen ile gittikçe çöken ve geriliyen bir toplum içinde yaşadığımızdır. Devrim'in geçen sayısında yayınlanan Amerikalı Prof. Frey'in anketinde Türkiye'nin Yirminci yüzyılın sonlarına doğru hangi neticeye ulaştığı yazılıdır.

Bu neticeye göre, köylerimizde Milli Kurtuluş Savaşı lideri ve Cumhuriyetin kurucusu Atatürk'ün adı ile unutulmuştur.

«Son an» mıdır, «ilk an» mıdır yaşadığımız?.

Halk Partisi İsmet Paşanın tabiatında eriyerek, İsmet Paşa Halk Partisini kendi tabiatında eriterek 12 Ekim seçimlerinden çıktılar. Adalet Partisinin yanında yer alarak, Celâl Bayar'a siyasi haklarını iade etmek için 27 Mayıs Anayasası'nı değiştirerek günümüze vardılar. Ve bugün de hâlâ ne yapacağını bilmiyen bastanlık bir politikanın içinde cırpınmaktadırlar. Ne muhalefet cesareti kaldı Halk Partisinde, ne siyasi cinaveller hesabını sorma yeteneği, ne devrimci gençlikle bir bağlantı, ne de devrimcilere verebileceği güven duygusu.

Bu yıkıntıdan kurtulabilmesi için yeniden silkinmesi gerek partinin. İsmet Paşa'nın tabiatına göre stratejiyi tayin edip, Filipin demokrasisinin biçimsel kurallarını devrimcilik muhtevasından üstün tuttukça CHP. Adalet Partisinin uydusu ve tutucuların müttefiki olmaktan kurtulamaz..

Azgelişmiş ülkelerde

Parlamentoculuk

Batıdan aktardığımız parlmenter rejim, ekonomik ve sosyal gerçeklerimize ne ölçüde uygun düşmektedir? Çağdaş uygarlık düzeyine bir an önce ulaşmış, yani kalkınma davamıza. Batı politik sistemi elverişli midir? Parlamentoculuk, ilerici güçlerin mi, yoksa tutucu güçlerin mi yararına işlemektedir? Türkiye'de bunların tartışılması yasaktır. Parlamentoculuk, her toprakta, her zaman yeşermesi mümkün ideal ve evrensel rejim sayılmaktadır.

Türkiyemize hayli pahalıya malolan bu dogmatik tutumu elestirmek ve rejim tabusuna son vermek zamanı artık gelmiştir. DEVRİM, Batı politik kurumlarına yurekten bağlı, Batı'nın ünlü bilim adamlarının görüslerini yayınlayarak. politik rejim tartışmasını başlatmak niyetindedir. İlk olarak Bordeaux Hukuk Fakültesi Profesörü Pierre Lalumière ile Lyon Hukuk Fakültesi Profesörü André Demichel'in ortaklasa yazdıkları «Avrupa Parlmanter Rejimleri» adlı ders kitabından bir pasajı sütunlarımıza alıyoruz. Yazıda parlamentoculuğun gelişen bir kapitalizmin ve yükselen bir burjuva sınıfının rejimi olduğu. ancak imtiyazlı durumdaki zengin kapitalist ülkelerde başarı sağladığı ve azgelişmiş ülkelere ektarılmasının mumkün olmadığı belirtilmektedir.

Avrupa ülkelerinde parlmanter rejimin kuruluşu baş langıçtan itibaren, kapitalist yapıların yükselmesiyle birlikte gitmiştir. Yirminci Yüzyılda bu ülkeler, parlamentoculuğun iyi işlemesini sağlayan, aşırı gelişmiş bir kapitalist ekonomiye sahiptirler.

PARLAMENTOCULUK, KAPİTALİZMİN ÜRÜNÜDÜR

Batı parlmanter rejimleri, kapitalizmin her ülkeye nüfuzu ölçüsünde sağlıklı etmiştir. Parlamentoculuğun ilk unsurlarının önce İngiltere'de ortaya çıkışı bir tesadüf değildir. Uzun süredir bir ticaret burjuvazisine sahip olan İngiltere. kapitalizmin gelişmesi için gerekli dönüşümleri ilk önce gerçekleştirmiştir. İngiltere.de sanayi ihtilâli, 1720 yılından itibaren hız kazanmıştır. Makine kullanan imalâthanelerin ortaya çıkışı (tekstil sanayii, metalürji sanayii gibi. 1720 — 1789 döneminde demir üretimi bir kat artmıştır) ve tarımda modernleşme ve pazara açılma biçiminde görülen dönüşüm, bu gelişmelerin ifadesidir. İngiliz Parlmanter Rejimi'nin temel unsurları, bu dönemde belirlenmiştir.

Fransa'da parlmanter rejimin şartları, biraz daha geç doğmuştur: Onsekizinci Yüzyıl sonlarına doğru, lonca düzeni kayıtlamalarının kaldırılması ve bilimsel keşiflerden yararlanılması, sanayileşme yolunda bir başlangıç yapılmasını sağlamıştır. Bu tarihten itibaren, Fransa'da parlmanter rejim gelişebilirdi. Ancak özel tarihsel şartlar, bunu 1815 yılına kadar geciktirmiştir. İtalya'da kapitalizmin yükselişi daha da sonradır. Kapitalizm, 1850'den itibaren Piemonto'da Cavour'un çabasıyla gelişmiş ve Piemonto sanayi burjuvazi si, İtalyan Birliği'nin ve parlâmentoculuğunun mimarı olmuştur. Skandinav ülkelerinde ise, sınırlı monarşinin tarihi, nisbeten eskidir. Fakat parlmanter teknikler ancak Birinci Dünya Savaşından önceki yıllarda yerleşmeye başlamıştır. İsveç'te sanayi 1910 — 1914 yılları arasında gelişmiştir. Norveç'te hidroelektrik enerji temeline dayanan bir sanayiin güçlenmesi, ekonominin geleneksel yapılarını altüst etmiştir: 1905 — 1920 döneminde, sanayi işçisinin sayısı bir kat artmıştır.

İTHAL MALI KAPİTALİZMLE PARLAMENTOCULUK BAĞDAŞMAZ

Buna karşılık, Avrupa'da dahi, kapitalist yapıların rüşeym hâlinde kaldığı ülkelerde, parlmanter rejimi yerleştirme çabaları basarısız kalmıştır. Birinci Dünya Savaşından sonra, Batı Avrupa ülkelerine benzemek için, parlâmentoculuğu taklit yoluyla kabullenen Merkezi Avrupa ülkelerinin hepsinde, otoriter rejimlere kayılmıştır. Çünkü bu ülkeler tarımsal ekonomik yapılara ve feodal toplumsal rejime sahiptirler. Ustelik kapitalizmin unsurları, dışarıdan ithal edilmisti. Kapitalizm, ulusal bir toplumsal temelden voksundu. Keza Ispanya'da tarımsal ve feodal yapılar hâkim kalmıştır. Bir parlmanter cumhuriyeti verleştirme denemelerinin başarısızlıkla sonuçlanısı bununla ilgilidir.

PARLAMENTOCULUK, YÜKSELEN BURJUVAZİNİN REJİMİDİR

Kapitalist sistem ile parlmanter rejimin rastlantısı, kapitalist ekonomının özellikleriyle açıklanabilir.

Kapitalizm, zenginliklerin yeni bir dağılımına yol açar. Sinai ve ticari gelirlerin ortava çıkışı, toprak aristokrasisinin politik egemenliğinin ekonomik temellerini baltalar. Bu aristokrasinin karşısına sermayeyi elinde tutan yeni bir sınıf, burjuvazi dikilir. Bu iki zıt toplumsal gücün birarada varlığı, şiddetli çatışmalar varatabilir ve dik tatörlük rejimlerine götürebilir. (Birinci Fransa Imparatorluğu, geniş ölçüde bir burjuva diktatörlüğüdür.) Fakat hiç değilse birçok Avrupa ülkesinde bir uzlaşma azmi, iki zıt toplumsal gücün uvuşabilmelerini sağladı. Parlmanter reiim, bu uzlaşma için en uygun çerçeveyi getirdi.

Kapitalizm, aynı zamanda üretilen zenginliği bir azınlığın elinde toplayarak, sosyal ve politik bir oligarşi varatır. Halk kitlesi, ekonomik açıdan, zenginlikleri dağıtma şebekesinin dışında kalır ve bu vüzden politik mekanizmaların işleyişine katılma maz. Azınlık böylece gönül rahatlığıyla halkı kamu işlerinin dışında tuttuğu ölçüde, çıkarlarına ve ideolojisine uygun bir politik rejim kurmuştur. Rejimin parlmanter biçimi, bu amaca ulaşma olanağını getirmiştir.

Öte yandan kapitalizm, zorunlu olarak, ekonomik liberalizmi gerektirir. Loncaların kalkması, sanayi ve ticaret özgürlüğünün kabulü, sanayileşmenin gelişmesini sağlamıştır. Boylece burjuvazi, servetini ekonomik liberalizme deyandırmıştır. Fakat burjuvazi, aynı zamanda görmüştür ki, liberalizmin devrimci kapsamı, aristokrasinin politik kudretini yok edecek, politik plânda da kendisine yararlı olacaktır. Bu nedenle burjuvazi, o günlerde politik liberalizmin ifadesi savılan parlâmentoculuğa yönelmiştir.

PARLAMENTOCULUK MUTLU BİR TARİHSEL RASTLANTIDIR

Bununla birlikte, kapitalist ekonomik temel ile parlmanter üstyapı arasındaki bağ, ne mutlak ve ne de otomatiktir. Gerçekte kapitalizmin parlâmentoculuğa yol açması, mutlu bir tarihsel rastlantı savılabilir. Bu rastlantı, Batı Avrupa ülkelerinin kapitalizmin başlangıcında sahip bulunduğu bâzı özelliklerle açıklanabilir. Kapitalizmin gelismesi, politik yapıların giderek intibakına ve geleneksel denge yıkıldıkça yerlerine yeni toplumsal yapıların konmasına imkân vererek ölçüde yavaş olmuştur. Öte yandan Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupasında ekonomik genişleme devamlılık göstermiştir. Buhranlar ve vurgunculuk, şiddetli de olsa, kısa sürmüştür ve bunları, devamlı bir zenginleşmeye yol açan refah dönemleri izlemiştir. Bundan başka, zaman ve mekân itibariyle sınırlı Fransız — Alman savaşı sayılınaazsa, Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupasındaki nisbî barış havası, kapitalizmin gelişmesini kolaylaştırmış ve savaş dönemi zorunluluklarına uygun düşmeyen parlmanter rejimi güçlendirmiştir.

(Sonu Sa. 7 de)

Ben Milletvekili iken...

ELEKTRİKLİ OY TERTİBATI

Meclis'in açıldığı gün milletvekillerinin yemin etmeleri sona erince İnönü'den sonra en yaşlı üye olarak Meclisi açmak için Başkanlık makamına çıkmış olan Orhan Seyfi Orhon, oturumu onbeş dakika bâğını hemen tatil etmiş ve Başkanlık divanının arkasındaki kapıdan alelacele dışarı fırlamıştı.

Onbeş dakika sonra Orhan Seyfi rahat lamış olarak oturumu yeniden açtı.

Meclis Başkanı seçilecekti. Parti grupları daha önceden yaptıkları kulis temaslarıyla bu konuda anlaşmışlardı. AP. den Ferruh Bozbeyli başkan olacaktı.

Sermaye partileri arasındaki bu anlaşmaya karşı bir de sosyalist grup olarak kendi adaylımızı gösterdik. Bizim adayımız Cemal Hakkı Selek'ti.

Anayasaya göre Meclis Başkanının üçte iki çoğunlukla seçilmesi gerekiyordu. Ilk turda Bozbeyli bu çoğunluğu sağlayamadı. Gruplar arası anlaşmaya rağmen bazıları oy vermemişti. Bozbeyliye.. Bizim sosyalist adayı ise 17 oy almıştı. Bizim grup o sırada 15 kişiydi. Demek iki gizli sosyalist daha vardı Meclis'te. Onlar da bizim adaya oy vermişlerdi.

Bundan ötürü büyük bir kıvanç duyduk.

— Acaba bunlar kim ki, diye bir hayli sağa sola bakındık.

Daha Meclisin açıldığı gün iki kişi sosyalist olursa, dört yılın sonunda kimbilir kaçları kaça çıkacaktı?.

Bazılarımız dâvâya şimdiden kazanılmış gözüyle bakıyordu. Her birleşime hiç fire vermeden tam kadroyla gelen grup biz olacaktık. Herkes:

«— Parti dediğin işte böyle olur, diye cekti.

Öteki partiler kalabalık olmasına kalabalıktılar ama hak ve akıl bizdeydi.

— Biz nicelik değil, nitelik partisiyiz dî yorduk.

AP. liler ise uzaktan birbirlerine bizleri gösteriyor, yiyecekmiş gibi yüzlerimize bakıyor:

— Şu namussuz komünistlere bakın, dî yorlardı.

İkinci turda biz yine kendi adayımıza oy verdik.. Bu sefer bizim adaya oy verenlerin sayısı 20'ye çıkmıştı... Gizli sosyalistler boyuna artıyordu. Daha birinci gün önce iki, sonra da beş kişi bize eğilim göstermişti.

Hepimiz birbirimize:

— Çok önemli, diyorduk, çok önemli çok önemli.

İkinci turda Bozbeyli üçte iki çoğunluğu kazanmıştı, 354 oy almıştı. Ondan sonra 20 oyla bizim adayımız geliyordu. Başkanlığa aday gösterilmedikleri halde Mekki Keskin 3. Ali Fuat Başgil 2. Nilüfer Gürsoy 1 oy almışlardı. 14 tane de boş çıkmıştı.

Bozbeyli AP. nin alkışları arasında konuşma kürsüsüne geldi. Ince, uzun boylu, gözlüklü, ciddî yüzlü genç bir adamdı.

— Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım, Meclis Başkanlığı gibi şerefli, şerefli olduğu kadar da mesuliyetli bir göreve beni seçmiş olmadan dolayı gösterdiğiniz itimat ve teveccühe şükranlarımı, saygılarımı sunarım, dedi.

Meclis kürsüsünden konuşmanın usulü böyleydi. Söze mutlaka «Sayın başkan, sayın milletvekilleri» diye başlamak gereki yordu. Bir milletvekilinin adını söylemek gerekince de başına hemen sayın sıfatını oturtmak şarttı. Dört yıl boyunca kürsüden benim adımı da bu şarta uyarak söylemiş olan milletvekilleri AP. sıralarınca azarlanıp durdular.

Hatip :

— Sayın Çetin Altan'a yahut sayın Altana şunu söylemek isterim ki.. dediği zaman hepsi birden:

— Onun neresi sayın, diye bağırmışlardı.

Başkan dahi adını sayınlı söyleyince aynı tepkiyle karşılaşırdı:

— Onun neresi sayın, sayın değil o..

Bu yüzden bâzı AP.liler kürsüden bana cevap vermeye kalktıkları zaman «Sayın» a boş veriyorlardı..

— Moskova'nın emriyle kızıl salyalar akıtan bir kalemin maalesef aramızda otu ran sahibi Çetin Altan falan derlerdi.

Ben de çok öfkelenirsem oturduğum yerden:

— Çüş, diye bağırırdım..

Cevap olarak A.P. korosundan:

— Hoşt! sesleri yükselirdi..

Ayaklanıp ayaklanıp üstüme yürüme sahneleri olurdu.

Meclis'in açıldığı gün tabii bütün bunlardan habersizdim. Ilk defa açılıştan tam onaltı gün sonra kürsüye çıkacaktım ve Meclis'in ilk kavgası da o gün kopacaktı.

Ilk gün milletvekillerinin yeminiyle Bozbeyli'nin Başkanlığa seçilmesinden sonra birleşim sona erdi.

Milletvekilleri Meclis'ten çıkarken de kapılarda polisler selâma duruyorlardı. Kapıdan çıktıktan sonra içerde bir şey unuttuğunu hatırlar da geri dönersen polisler yine selâma duruyorlardı. Ve tekrar çıkar ken yine selâma duruyorlardı. Ve böylece selâmlanma rekoru, hafıza zaafiyetiyle sık sık birşeyler unuttuğunu hatırlıyarak Meclis'ten bir çıkıp bir geri dönenlere ait oluyordu.

Ikinci birleşimde ad okunarak yoklamanın nasıl yapıldığını gördük. Katip alfabe sırasına göre illerle yine alfabe sırası na göre o illerdeki milletvekillerinin adlarını okuyordu. Olanlar:

— Buradayım, diye bağırıyorlardı. Bazıları burdadır derken, miting kürsülerinden halkı selâmlar gibi sağ ellerini de vu karı fırlatıyorlardı.

Bir de düğmelere basılarak yapılan yoklamalar vardı. Herkesin oturduğu sıra nın sol başında beyaz, kırmızı, yeşil üç düğme vardı. Ayrıca her sıraya bir de nu mara konmuştu. Ornegin benim oturduğum sıranın numarası 157 idi.

Başkan:

— Yoklama yapılacak lütfen sayın mil letvekilleri beyaz düğmelere bassınlar, di yordu.

Beyaz düğmelere basıyorduk.

Başkanlık divanının arkasındaki tahta cilalı örtü kendiliğinden otomatik olarak kenara çekiliyor ve camdan gerçekten bir ekran ortaya çıkıyordu.

Ekranda her sıranın numarası bastığı düğmenin rengiyle kaydediliyordu.

Beyaz düğmeye basınca beyaz kırmızı, yeşile basınca yeşil yanıyordu...

Aslında bu fiyakalı tertibat oylamalar da kullanılsın diye yapılmıştı. Kabul edenler beyaza, reddedenler kırmızıya, çekimser kalanlar yeşile basacaklardı.

Ama, kalabalık olur, gelenler gelmiyeni, terkedilmiş düğmelerine basarak onları da gelmiş gibi gösteriyorlardı.

Birkaç defa Meclis teknisvenlerine:

— Niye oylamalar bu ışıklı sistemle ya pılmıyor, diye sordum.

— Bozuk efendim de ondan, dediler.

— Milletvekillerinin birbirlerine itimatları olmadığı için her oylamada kavga çıkar da ondan, divemiyorlardı tabii.

Yoklamalarda herkes beyaz düğmeye basmaz, kimisi de dalgınlık yahut umursa mazlıkla kırmızı yahut yeşile basardı.

Ve başkanlık divanının arkasındaki tahta pano otomatik olarak açılır ekranda rengarenk numaralar yanardı..

Başkan ya:

— Çoğunluğumuz vardır, yahut da yok tur, derdi.

Sonra tahta pano vine cam ekranın üstüne kendiliğinden kapanırdı.

Galiba Meclis'teki demokrasinin en modern ve ileri yönü de bu fiyakalı terti batti. Ve fazla modern ve ileri olduğu için de oylamalarda kullanılmıyor, sadece vok lamalarda kullanılıyordu.

çetin altan

GERİCİ BASINDA NE VAR NE YOK?

Hasan Kaya Cemal

ŞERİATÇILAR, «YEMİNLİLER» İN LİDERİ DEMİREL'E VE HÜKÜMETE ATEŞ PÜSKÜRÜYORLAR!...

Nurculara ve şeriatçı basın seçimlerde «mason yeminli lere» ateş püskürmekle birlikte, «eski mason »Demirel'i onlardan ayrı tutup, desteklemişlerdi. Fakat Demirel'in «yeminliler» lideri gibi ortaya çıkışı ve Bilgiççilere Hükümette yer vermeyişi, durumu değiştirdi.

Bilgiççilerin organı olan mukaddesatçı Bizim Anadolu gazetesi, **«Yeni kabinede yer alan isimlere bakınca ozon koklamış gibi oluyorum»** diyerek **«Türkiye'nin gerçekleri ile bu pejmürde, derme çatma kadronun teşkil ettiği korkunç tezada»** değinmekte.

Yine aynı gazete bir başka yazısında «solcuların işbirliği halinde olanların AP'yi ele geçirme çabalarının» başarıya eriştiğine işaret ederek, Demirel takımının «Erbakan ve Necip Fazıl'a öcü gözüyle baktıklarına göre masonlugun ve komünizm yanında olduğu» yargısına varmakta..

Hızlı şeriatçı Necip Fazıl Kısakürek'e gelince, «Bugün» imzalı yazısında yeni kabinenin, **«masonlar, yahudiler, Batı ajanları, karanlık sermaye temsilcileri ve Amerika'nın» bir oyunu olduğunu** öne sürerek, **Demirel'in «yabancı tesirler istikametinde hareket ettiğini»** iddia etmiştir.

Ayrıca, Necip Fazıl, **«halisler grubu»** diye nitelediği «takunyalılar» takımının dış merkezlere karşı «milli gayeleri gerçekleştirme humması içinde kıvrandığını» belirterek, Ulus gazetesi başyazarının paraleline düşmekte dir. Ulus, bir başyazısında, «takunyalıların», **«Anadolu tüccar ve sanayicisini, yani ulusal burjuvaziyi temsil ettiklerini»**, buna karşılık, Demirel takımının dışa bağlı **«komprador burjuvaziyi temsil ettiğini».** «Bilgiç gitse de, onun yerini bir başkası alacak, ama mutlaka biri Demirel'e karşı bayrak açacaktır.» görüşünü savunmuştur.

Ama, gel gör ki, CHP'li «Orta — Sol» teorisyeninin «millici» olarak nitelediği **«takunyalıların»** şeriatçı basını aynı günlerde, bir **«CHP—Mason»** plânından sözetmiye başlamıştı. Buna göre, **«eski DP'lilerin affı macerası fiyasko ile neticelenince** İsmet Paşa, **«yeni işaretini iktidarla dalaşmıyacağız»** biçiminde çakmış ve böylece CHP, AP'nin «Orta — Sol» teorisyeninee «gayri milli» sayılan Demirelci kanadına çengel atmıya koyulmuştu.

Nitekim, Şeriatçı Sabah gazetesi bir CHP vetkilisinin **«CHP olarak iktidar ile diyaloğu elimizden geldiği kadar koruyacağız»** dediğini de buna kanıt olarak gösterdi.

Bu durumdan fazlasıyla gazaba gelen Bugün gazetesi **«Sağcılarla anlaşmaktansa CHP'lilerle işbirliği yaparım»** diyen Demirel'i **«AP'nin temelıne dinamit koymakla»** suçlamıştır.

Demirel'in uzlaşmaz tutumu karşısında şaşkına dönen şeriatçılar bir an **«iki cami arasında binamaz kaldılarsa»** da, imdatlarına hızlı şeriatçı Necip Fazıl yetişti.

Bugün gazetesindeki imzasız yazısında Necip Fazıl hükümete **«kırmızı hatta yeşil rey vermek yok, beyaz rey, evet reyi vermek var»** diyerek stratejiyi saptamış ve kırmızı oyun tehlikesine şöylece işaret etmişti: **«Demirel.. faraza azınlıkta kalsa da bir Halk Partisi koalisyonuna gitse. felâket bizim başımıza patar..»**

Şeriatçı basında ilk günlerin şaşkınlığı sürerken nihayet Avrupadan Mehmet evket Eygi'nin yazısı yetişti. Şeriatçıların bu düşünen beyni **«iyi oldu»** demektedir: **«Mukaddesatçı Bilgiç grubunun kabineye alınmaması onların lehine olmuştur. Onümüzdeki aylarda hem tiktsadı yönden hem de inzibati cihetten Türkiye ağır ve şiddetli buhranlara maruz kalacaktır. İşsizlik, sefalet, geçim sıkıntısı, enflasyon, Türk parasının gittikçe değersiz hale gelmesi, iktisadi soygunculuk, komünistlerin çıkaracakları sokak kavgaları, basının kundaklıyacağı anarşi ve huzursuzluk havası. Bu hükümet bunlarla elbette baş edemi yecek ve feci şekilde yıpranacaktır. Bir zaman gelecektir ki, AP'nin zinde, temiz ve halktan yana olan mukaddesatçı kanadı hem AP'li seçmenlerde hem de bütün mil let için tek ümit kaynağı olacaktır.»**

Eygi'ye göre **«bu kabine bir azınlıklar kabinesidir. Farmason, devrimbaz, ilerici, yeminli, kapitalist, sabatist azınlıkların adamları bir araya gelerek hükümeti kurmuşlardır»,** ama papaza kızıp oruç bozmaktan kaçınmalı, AP'den ayrılmak düsünülmemelidir. Eygi'nin mukaddesatçılara bir stratejı olarak tavsiyesi şöyle: 'Türkiye'de iki büyük parti vardır. AP' ile CHP. Sivaset satranç oyunu gibidir Sozukkanlılık, sabır,itidal ister.

Yeni kabine sırf yeminli diye AP'vi yeminli ve Farmason zümreye hedive etmek dettik olur.

Satranç yeni başlamıştır. Ilk ovnayan yeminli gruptur. Şimdi sıra mukaddesatçılardadır. **Pireye kızıp yorgan yakarlarsa, hemencecik mat olurlar.»**

ATATÜRK ANITINA «BOMBA TERTİBİ»

Uluç Gürkan

Ana muhalefet partisinin sessiz tutumuyla, iktidara yeşil ışık yakmasından cesaretlenen Demirel polisi, gençliğin pek korktukları Kasım hareketlerinin hızını kesmek amacıyla, bir gözdağı vermek kampanyasına girişmiştir. Büyük basın, gözdağı kampanyasını hakkı kılmak ve gerekli psikolojik ortamı yaratabilmek için polisin giriştiği tertiplere gönüllü âlet olmaktadır. Bu işbirlikçilik, Atatürkçü gençliğin Atatürk'ün anıtına bomba koyduğunu, olayla ilgisiz birtakım molotof kokteyllerinin büyük boy resimlerini basarak ispata kalkışmaya kadar gitmek tedir. Ordek Hasan'ın «Yağmur yağacak» deninçe, «Vay sen bana ördek diye hakaret ettin» demesi gibi, iki molotof kokteyli resmi, polisin kolaylıkla tanıyabileceği tertipçileri bir kenara bırakıp, devrimci gençliğin Atatürk anıtına bomba koyduğu şüphelerini yaratmak için kullanılmakta ve büyük basın, ana muhalefet gibi, bile bile bu oyuna âlet olmaktadır.

Polis, Istanbul Universite sindeki Atatürk anıtına bombayı TDGF Istanbul Sekreteri Cihan Alptekin'in yerleştirdiğini, bir muh birine dayanarak ileri sür müştür. Ihbar büyük basının gönüllü işbirliğiyle gerçekleşmişcesine kamuoyuna yayılmıştır. Iddianın dayanağı TDGF Istanbul Merkezinde bulunan iki molotof kokteylidir. Atatürk anıtına koyulan bomba, TDGF'de ele geçirildiği ileri sürülen «kokteyl»lere benzemektedir. Ne var ki, polis, Atatürk anıtında bomba kesfinden dört gün önce, TDGF Merkezine baskın yapmış ve bu baskında ele geçtiği iddia olunan bombaların bir benzeri dört gün sonra, Atatürk anıtına yerleştirilmiş halde bulunmuştur! Bu şartlarda devrimci gençlik lider lerinden Atilâ Sarp, Tarık Almaç ve Şuayip Dilmen olayın bir polis tertîb ola bileceğini, haklı bir şüphe ve ve geçmiş tecrübelere dayanarak ileri sürmüşler dir. Polisce, bomba koymakla suçlanan TDGF Istanbul Sekreteri Cihan Alptekin, mahkemeye bu id dia dolayısıyla değil bomba imal etmek iddiasıyla sevkedilmiştir. Basına sansasyonel biçimde duyurulan ilk iddianın ne anlama geldiğini bu tutum da göstermektedir.

«BAĞIMSIZ TÜRKİYE» SUCU

«Devrimciler Atatürk anıtına bomba koydu» iddiasıyla başlatılan polisin Sonbahar Plânı «Türkiye'de her türlü engele rağmen Kemalist devrimi tamamlayacağız diyen gençlik liderlerinden Deniz Gezmiş' in yargılanması sırasında kendisini «Bağımsız Türkiye» diye gürleyerek selâmlayan gençliğin karşısına bağımsızlık istemeyi komünistlik sayan bir takım doldurulmuş gençlerin çıkarılmasıyla devam etti. Çatışmayı önlemeyen polis, çatışmadan sonra, bağımsız Türkiye isteyen ve daha sonra hepsi mahkemece serbest bırakılan 35 genci nezarete aldı. Nedense, bağımsız Türkiye özlemini komünistlik sayan doldurulmuş gençlerden hiçbiri yakalanamamıştı!..

POLİS'İN TAHRİKÇİLİĞİ

Ankara'da TDGF tarafından düzenlenen 10 Kasım yürüyüşünde de, Amerika lılara ait binaları koruma bahanesiyle, çok sayıdaki toplum polisi sık sık, Atatürk'ün tam bağımsızlık ilkesine uygun bir Türkiye özlemini dile getiren gençlerin yolunu kesti. TDGF Genel Başkanı Atilâ Sarp in açıkladığına göre, gençlerin yolunun kesildiği sırada bir sivil polis ona «Dinamitler lazır, toplum polislerini arabalarıyla bekraber.havaya uçuralım» de

(Sonu Sa. 7 de)

CHP'NİN GİZLİ NATO RAPORU

CHP uzmanlarının Genelkurmay ve Dışişleri yetkilileriyle istişarelerde bulunarak hazırladıkları ve Parti Meclisinden geçtiği halde, Kurultay'dan ve kamuoyundan gizlenen NATO Raporunun ilk bölümü Devrim'in ikinci sayısında yayınlanmıştı. Bu bölümde, Türkiye'yi koruması çok şüpheli olduğu belirtilmekle birlikte, NATO içinde kalmanın faydalılığı görüşü savunulmaktaydı. Raporun bir başka bölümünde, ki Devrim'in dördüncü sayısında baş kısmı yayınlanmıştır, NATO ilişkilerinin esaslı biçimde gözden geçirilmesi önerilmekte ve bu amaçla hazırlanan teklifler sunulmaktaydı. Aşağıdaki bölüm, bu CHP. tekliflerinin devamıdır :

2 — NATO'ya tahsis edilmiş kuvvetlerimizin gerektiğinde Milli Savunmamız için kullanmak serbestliğine ke sin surette sahip olabilmeliyiz.

3 — Olçüsüz bir iyi niyetle ve diğer NATO ülkelerinde uygulanmayan, Türkiye'deki görevli Amerika'lılara ikili anlaşmalar yolu ile sağlanan, siyasi, askeri, adli ve ekonomik, bağımsızlığımızla bağdaştırılması mümkün olmayan imtiyazların tamamı, kesin surette kaldırılmalıdır.

4 — Millî stratejimiz bir an evvel tesbit edilmeli, bu stratejiyi uygulamak için mil li güç, bütün unsurları ile, politik, Sosyo — kültürel, e konomik ve askeri bir ahenk haline getirilmelidir. Bu stra teji icapları daima birinci önceliği almalı, NATO strate jisi ile koordine edilmeve ça lışılmalıdır. Her iki stratejiiki stratejinin uyuşmaz noktalarında, NATO Stratejisinin tadiline gidilmeli, Milli.

Stratejiden herhangi bir fe dakârlık yapılmamalıdır.

5 — Türkiye'nin, askeri bünyesinde köklü değişiklikler gidilmesi lazımdır. Siyasi ve coğrafi şartları itibarı ile, bölgesel savaşlara müsait durum arzeden, NATO'nun Güneydoğu kanadında mevcudiyetimizi muhafaza ve milli menfaatlerimizi korumak için, her durumda etkili olabilecek, bir askeri güce sahip olmamız zaruridir. Bu sebeple: Milli Strate jimize uygun bir kuvvet bünyesini yaratmamız, günün zorlayıcı şartları, NATO ile ilişkilerimiz bu açıdan düzen lenmelidir.

6 — Askeri yardımların su resi sonsuz değildir. Türkiye ile Birleşik Amerika arasın da anlaşması daha yeni yapı lan, 5 yıllık askeri yardımda, Birleşik Amerika, chemmiyetli indirim yapmıştır.

Dünya şartları gelecek için, bizimle ilgisi bakımından, dikkatli bulunmayı gerektire cek şekilde gelişmektedir. Bil hassa, Birleşik Amerika'nın ekonomik ve iç politika şartları bu tahmini doğrulayacak niteliktedir.

Silâhlı Kuvetlerimizin dı şa dayalı lojistik ikmali Türkiye'yi, savunmasında, çok ciddi buhranlarla karşı karşıya getirebilir. Bu bakımdan dış kaynaklara dayalı ikmâl sisteminden, mümkün olan süratte, kurulmasının tedbirlerini ciddi olarak almak zaruretindeyiz.

Dış yardımlar daha az kısıtlayıcı şartlarla alınmalı ve Silâhlı Kuvvetler elindeki silâh ve araçlar hiç bir tahdide tâbi olmaksızın Milli organların selahiyet ve sorumluluğu içinde kullanılabilmelidir.

7 — Türkiye'nin Batılı müt tefiklerinden yardım yolu ile aldığını çok fazlası ile ödemiş bulunduğumu bilmek lâ zımdır. Bu bakımdan yardımlara karşı tavizkâr eğilimin bilhassa idareci kadroda bulunmaması lâzımdır.

8 — Millî savunma yükünün NATO üyeleri arasında âdilane taksim prensibi esas olmalıdır.

9 — NATO'nun askeri stratejisi ve teşkilât üzerinde reformcu çalışmalara hız verilmelidir. Bu cümleden olmak üzere:

a. Avrupa Yüksek Baş Komutanlığındaki (SHAPE) Milli Askeri Temsilcilikler (NMR) yeteri derecede et kili olacak şekilde düzenlenmelidir.

b. İzmir'deki Güneydoğu Avrupa Müttefik Kuvvetleri ve 6 ncı Taktik Hava Kuvveti Karargâhları kaldırılmalı, NATO'ya tahsisli Türk Kuvvetleri, Napoli'deki karargâha bağlanmalıdır. Bu Kumandanlık bünyesinde,

Kurmay Başkanlığı yanında cılıkları ihdas edilmeli– (Türk, İtalyan, Yunan) ve her Kurmay Başkanı Yardım cısı, Periodik olarak müşterek Kurmay Başkanı görevini yürütmelidir.

c. NATO içide, Ege ve Ak deniz'deki konflol ve sorumluluk sahaları, Türkiye'yi karasularına bağlamış durumdadır. Saha Komutanlıkları selâhiyet ve sorumluluk hudutları yeniden gözden geçirilmeli ve Türkiye lehine düzeltilmelidir.

DEVRİM'in Notu:

Ege Denizinde, karasularımıza kadar sorumluluk sahası Yunanistan'a bırakılmıştır. Tural'ın Genelkurmay Başkanlığı sırasında, bu durumu değiştirmek için teşebbüse geçilmiştir. Bildiğimiz kadarıyla, şimdiye kadar bir sonuç alınmış değildir.

d. NATO'nun ne zaman iş leyip ne zaman işlemiyeceği nin açıklığa ve kesinliğe ka vuşturulması, bir zaruret olarak ortada durmaktadır.

DEVRİM'in Notu:

Türk Genelkurmayı, 1956 yılından beri bu yolda çaba göstermektedir. Hiç bir sonuç alınmamışır

e. Türkiye'nin kendi dışın da bir savaşa sürüklenmesi ihtimalleri ortadan kaldırılmalıdır.

«NATO'nun değişen şartla ra göre yenileşmesini talep ediyoruz ve bu talebimizi aralıksız takip edeceğiz. Müt tefiklerimiz bu yenileşmeyi kabul etmezlerse ne olur? Türkler tahrik etmiyen, fakat varlığını ve menfaatlerini korumasını bilen bir millettir. Her durumda kendile rini kurtarma volunu bulurlar.»

(Başı S. 1'de)

ÇİN VE TÜRKİYE

ABD'nin dümen suyundan giderek, Türkiye bir kez daha, Kıt'a Çin'in Birleşmiş Milletlere alınmasının aleyhine oy kullandı. Oysa, Türkiye'nin değil Birleşmiş Milletlere alınmasına karşı çıkması, ulusal çıkarları açısından Pakistan'ın yaptığı gibi, Çin'i çoktan tanıması gerekli. Bu yükseliller toplantısında kişilik sahibi ender hariciyecilerimizden Hasan Işık tarafından savunuldu. Ama bu görüş, Amerikancı düşünmeye alışmış Büyükelçilerimizin çoğuna ve Çağlayangil'e ters geldi.

İSMET PAŞA VE GENÇLİK

İsmet Paşa'nın gözleri rahatsız. Çok uzun süredir pek az okuyabiliyor. Bu yüzden gençlik olaylarını, yakınlarınca kendisine nakledilenlere ve özellikle Milli Emniyet vetkilisi Fuat Doğu'nun muntazaman ulaştırdığı bilgilere göre değerlendirmek zorunda kalıyor. Kemalist gençlik, bu kaynaklardan bakılınca, Faruk Sükan gözlükleriyle görüyor. İnönü'nün gençliğe karşı olumsuz tutumundan, bu tek yönlü beslenme nin payı büyük.

KİM KONUŞACAK?.

Hükümet programı ve bütçede, CHP adına Meclis te kimin konuşacağı, partide devamlı bir çekişme konusudur. Daha önceki bütçe konuşmalarını Ecevit'in yapması, büyük mücadelelerle sağlanmıştı. Bu kez Hükümet programı için, İnönü, «Ben konuşacağım» diye ortaya çıkarak tartışmaları önledi. Sonra «Hastayım» dedi ve kendi yerine Satır'ı konuşturdu.

İnönü, «Hastayım» dediğine göre, şüphesiz hastadır. Fakat bu hastalık, politik çevrelerde «diplomatik bir hastalık» diye yorumlandı. Kötü diller, Sunay'ı Moskova yolculuğuna uğurlamak zorunluluğundan kurtulmak ve İnönü için «nahoş» gösterilere sebebiyet verebileceğinden endişe duyulan 10 Kasım törenlerinden uzak durmak arzusuyla, CHP Genel Başkanının bu klasik diplomatik mazerete sığındığını söylemekten geri kalmadılar.

MEMURLAR VE DEMİREL

Genellikle yuvarlak konuşmayı seven Demirel, Devlet Personel Kanunu konusunda açık ve kesin konuşuyor. Hükümet programı görüşmeleri sırasında kanunu rafa kaldırdığını dobra dobra söyledi. Demirel, «Beyler, kanunun uygulanması için 2,5 milyar liraya ihtiyaç var. 2,5 milyar lirayı bulmak zordur ve 2,5 milyar lirayı çıkaracak vergi kaynağımız yoktur. Mevcutla idareye mecburuz» divordu. Oysa aynı Demirel, 1965'te Başbakan olunca, derhal Personel Kanununun çıkartılacağını açıklamış ve «sözüm senettir» demişti.

DEMİREL'İN UNUTTUĞU BAŞ KA BİR VAADİ, TOPRAK REFORMUDUR.

Bu vaadi, Hükümet programının müzakereleri sırasında Selâhattin Hakkı Esatoglu hatırlattı. 8 Ağustos 1965 tarihli Milliyet'e verdiği demeçte, Demirel'in «İktidara gelir gelmez ele alacağımız tasarılar dan biri toprak reformu olacaktır» dediğini belirtti. Demirel bunu duymazlık tan geldi. «Toprak kullanamıdır» diyen CHP'yi, bu tu tumuyla «Atatürk'ün getirdiği Medeni Kanunu da, Atatürk'ün Anayasasını da ihlâl ediyorsunuz» diye suç lamayı tercih etti. Ne var ki, Demirel'in sözünden pek az çıktığı Sunay, 19 Mayıs mesajında, toprak reformunu yapmıyan iktidarların Anayasamıza göre «gayrı meşru» olacağını açıklamıştır.

CHP MUHALEFETİNİN GÜÇLÜKLERİ

AP parlalelindeki Güven Partisi hesaba katılamıyacağına göre, iktidarın karşısında sesini duyuvabilecek tek parti CHP kaldı. Ne var ki, CHP hangi konuya el atsa, «Bu sizin zamanınız da yapıldı» cevabıyla karşılaşıyor, bu da etkili bir muhalefet yapılmasını engelliyor. Nitekim Hükümet progra mını görüşmelerine Kemal Satır, montajcı ve ambalajcı yabancı sermayeyi eleştirdi. Demirel hemen yapıştırdı: «Coca — Cola, Pepsi — Cola, lâstik ve montaj fabrikalarının izin belgeleri CHP zamanında verilmiştir. Buna karşılık biz, Türkiye'nin ağır sanayie geçişinde zarurî olan tesis re müsaade etmişsizdir.»

Satır, Ortak Pazar'ın sanayiimizi yok edebileceğini ileri sürdü ve Hükümetin ortaklık döneminge geçme yolundaki aceleciliğini yerdi. Bu eleştiriyi de Demirel kolayca karşıladı: Ortak Pazar'la anlaşmayı imzala yan CHP idi.

«DEVRİM YOBAZLARI» VE ECEVİT

Atatürk'ü anma gününde «İkinci Kurtuluş Savaşını zın Mustafa Kemal'in» diye takdim edilen Ecevit, halk ile aydınlar arasındaki duygu duvarını yıkmak için Bayar affını benimsemesine karşı çıkan devrimcile re ver vansın etti, onları «halk düşmanlığı» ile suçladı. Hatta savcıların ibbar sayması gereken idialarda bulundu. Ne var ki, bu suç lamalar bir kelime oyununa dayanmaktaydı. Ecevit, bütün konuşmasını halkçılık sandıkçılık mantığına oturtmakta, sandık demesi gereken yerlerde halk devimini kullanmakta, sandığa fazla güvenmeyenlere «sandık düşmanı» diye değil, «halk düşmanı» diye çatmaktaydı. Aynı çarpıklık, Atatürk'le ilgili görüşlerde de vardı. Ecevit, bir yandan savaşın özel şartları yüzünden Atatürk'ün eşrafa davanmak zorunda kaldığını, toprak reformu gibi altyapı devrimlerini bu nedenle gerceklestiremediğini söylemekte, öte yandan ise, «Atatürk heo halka davandı» diye halk düşmanı devrim yobazlarına özüt vermekteydi. Bu ikinci iddia kabul edilirse. Atatürk ve İnönü'nün halka dayandıkları halde, halk vararına olan altyapı devrimlerini «kasden» yapmadıklarına hükmetmek gerekecektir!

Halkcı Ecevit, halktan ov alamavısının kabahatını da «devrim yobazları»na yüklemektedir. CHP Genel Sekreterine göre, «O küçük azınlığın türkütücülüğü, halkla anlaşmaya, kaynaşmaya hazır hâle gelmiş birçok gerçek devrimci ve halkçı ayduna karşı bile bile halkta uyanan kuşkuları devam ettirmekte halk taki türkünlüyü arttırmaktadır.» Bu bakış açısından Ecevit, 27 Mayıs hareketinin de halkın kazanılmasını engellediğini ileri sürmektedir: «DP döneminde «sömürü düzeni, sömürücülüğünü, eziciliğini arttırarak devam etmişti. Fakat halk henüz uğradığı hayal kırıklığının tam bilincine varmadan bir ihtilâl oldu. İhtilâlin de olması gerek liydi. Demokrasiyi kurtarmak için gerekliydi. O zaman henüz hayal kırıklığının bilincine varamamış halk topluluklarından bir kısmı düşünmeye başladılar ve dediler ki, belki de bu ihtilâl araya girmese idi, öz lediğiniz düzen değişikliği olacaktı. Belki de bu ihtilâl araya girip böyle bir düzen değişikliğini önledi. Böyle düşünmeye başladılar.»

Halktan oy alamayışının tesellisini de Ecevit, tıpkı Aybar gibi, bir kısım çevre lerin «parlamento dışı mu halefet»ne, Demirel'in ise AP'ye mahalleli sandık başı na gitmeyen oylara sahip lenmekte buldu: «Bir düzen değişikliği, bir devrimci eylem isteyenler, çoğunluğun ovlarını alamamaktadırlar. Tutucu ve saîcı bir iktidar yüzde 60 küsür vatandaşın katıldığı bir seçim de oyların ancak yüzde 46' sını alabilmiştir. Demek ki halkın büyük bir kısmı kararsızlık içine girmiştir. Mesele onları, henüz o ka rarsızlık ve güvensizlik i çinde bulunanları ikna edebilmekten ibarettir.»

Yüzde 60 küsür vatandaşın katıldığı seçimde, oyların yüzde 27'sini alan Ecevit'e, devrimcilere küfretmek yerine yüzde 27'nin ne kadarını CHP listelerinin başında yer alan toprak ağalarına, aşiret reislerine, şeyhlere ve alevî liderlerine borçlu olduğunu hesaplamasını tavsiye ederiz.

SATIR, ULUSAL ORDU ÖZLEMİNİ GERÇEKLEŞTİRDİ!.

CHP sözcülerinin dış politika ve savunma ile ilgili konuşmaları İnönü'nün sansüründen geçer. İnönü sansüründen sonra Satır, Hükümet Programını eleştirirken, CHP adına «Ordu, millidir» dedi Oysa yine İnönü'nün sansüründen geçtikten sonra, 1969 bütçe müzakereleri sırasında, CHP adına Orhan Kabibay, «ulusal ordu özlemi» ni uzun uzun anlatmış, mevcut bağımlı şartlarda ulusallıktan söz edilemiyeceğini belirtmişti.

İnönü'nün sekiz ayda «ulusal ordu özlemi» nden ulusal orduya nasıl ulaştığını anlamak cidden güç...

ŞELLEFYAN VE DEMİREL

Hükümet Programının Senato'da görüşülmesi sırasında, CHP sözcüsü Fikret Gündoğan, Şellefyan konu suna değindi. Ereğli Demir — Çelik Fabrikalarında yapılan ve ithall yasaklanan tenekelerin Şellefyan tarafından yurda sokuldoğunu belirterek, «Kitabına uydurulmuş bu olayı niye tekzip etmediniz» diye Baş bakandan sordu.

Başbakanın cevabı şöyle: «Türkiye'de ticaret serbesttir. Herkes ticaret yapabilir. Şellefyan'ın adı Budin olan şirketi de ticaret yapmıştır.»

Şellefyan işini böylece geçiştiren ve «Toprak, kul lanarnındır» demenin «Atatürk Anayasasının ihtâlî» sayılacağını ileri süren Demirel, muhalefeti, parlamentoculuğu etibrliği ile ko rumaya çağırdı: «Demokratik rejimden bahsediyorum, rejimin korunmasından bahsediyorum. Sayın muhalefet lideri de aynı şeyden bahsediyor. 1969 — 1973 dönemi fevkalâde hayatidir. Parlâmentonun güçlenmesi rejim düşmanlarının elindeki silâhları almakla mümkündür. Rejim düşmanları, halka, bundan daha kötüsü olamaz, dediğimiz istemektedirler. Kendisine boyle dedirten bir siste ayakta duramaz, bunun böyle olmadığını göstermek mecburiyetindeyiz.»

«Bunu şimdi biz iktidardayız diye söylemiyorum, vaad ettiklerimizi yapmazsak, sadece biz değil, parlamento, muhalefet olarak hatta siz bile yıpranırsınız. Milletsir olmayan bir parlamentoyu müdafaa etmek mümkün değildir.»

TARZAN ÖLDÜ

OKTAY AKBAL'IN EN YENİ HİKÂYELERİ BİR ARADA

E YAYINLARI — FİYATI 5 LİRA

Barış gönüllüleri

(Başı S. 1'de)

Askeri çevreler, Genelkurmay istihbaratının, Kürtçe bilen bazı Barış Gönüllülerinin Doğu'da şüphe çekici davranışlarının tesbitinden beri, bu konuda hassas davranmaktaydı. Bu hassasiyeti bildiği için, İçişleri Bakanlığı temsilcisi, toplantıda, Barış Gönüllülerinin bu illere bırakılmadığını belirtmek ihtiyacını duymuştur. Fakat yine de, Genelkurmay temsilcisi, Barış Gönüllüleri «kapısının kapatılması» tavsiyesinde bulunmuştur.

Doç. Cevat Geray ve Müslim Özbalkan gibi bazı bilim adamlarımız, bu konuda yaptıkları incelemelerde, Barış Gönüllülerinin yarasızlığı nedeniyle aynı sonuca varmışlardır. Müslim Özbalkan, «Onuncu Işıkın ve Şehircilik Konferanslarına» sunulan bildirisinde, Barış Gönüllüleriyle ilgili olarak, özetle şu bilgiyi vermektedir: Barış Gönüllüleri Kennedy tarafından, Mormon misyonerler örgütünün ve iş adamlarının etkisiyle kurulmuştur. Başında hâlen Rum asıllı Başkan Yardımcısı Spiro'nun bulunduğu bir «Milli Danışma Konseyi» Barış Gönüllüleri örgütünün, Amerikan iç ve dış politikasıyla koordinasyonunu sağlamaktadır. Amerikalı Prof. Gerald Berman, Barış— Gönüllülerinin «manevi emperyalizme dayandığını» ileri sürmektedir. Bir zamanlar örgütün ateşli savunucula rından Prof. Windmiller, ise, «Barış Gönüllüleri, azgelişmiş ülkeleri elde etmek ama cıyla kurulmuştur. Amerikan deniz birliklerinin, daha da geliştirilmiş bir biçiminden başka birşey değildir» demektedir.

Barış Gönüllüler, 27 Ağustos 1962 tarihli bir ikili anlaşmaya dayanarak 1962 Eylülünden itibaren Türkiye'ye gelmişlerdir. İnönü Hükümeti, bu anlaşmayla, örgütte görev alacak Amerikalılara diplomatik imtiyazlar, sağlanması, Gönüllülerin bir temsilcisinin Hükümet tarafından tanınması, Gönüllülerin her türlü resim, harç ve vergiden muaf tutulması, serbest çalışma izni verilmesi, gerekli her türlü belgenin ücretsiz olması gibi çeşitli tavizlerde bulunmuştur. Anlaşmaya göre, Barış Gönüllüleri ile ilgili bütün hak ve yetkiler ABD Hükümetine tam bilgi vermek, ABD ile işbirliği yapmak ve istişarede bulunmaktır. Üstelik bu anlaşma, Türk kamuoyundan gizli tutulmuştur. Anlaşmanın imzalanabilmesi, önceden bir kanunla uygun bulunmasını gerektirirken, bu yapılmamıştır. Teknik yardım anlaşması sayılsa bile, ancak yayınlanma ile yürürlüğe konulabileceği halde, anlaşma yayınlanmadan yürürlüğe konmuş ve uygulanmıştır. Uygun Bulma Kanunu, anlaşma imzalandıktan üç yıl kadar sonra, 2 Nisan 1965'te kabul edilmiştir. Fakat yine de Parlamentonun anlaşmanın mahiyeti hakkında bilgi vermekten kaçınılmıştır.

Kamuoyundan gizlenen bu anlaşmaya dayanarak, 1962 — 1968 döneminde 1136 Barış Gönüllüsü Türkiye'ye gelmiştir. Bunların 227'si toplum kalkınması için köylere çalışmıştır. Doç. Cevat Geray'ın deyimiyle, «Türk köyünün kesitini çıkaracak nitelikler taşıyan köylerde ortalama olarak iki yıl kalan Gönüllüler, bir yandan ya şadıkları köy toplumunu tanıyacak bilgileri toplamışlar, bir yadan da bir takım projeleri ele almışlar, ya da a l ı y o r görünmüşlerdir.» Ayrıca Türk üniversite öğrencilerine «gönüllü hizmet örneği» vermek istemişlerdir. Örgütün Türkiye' deki başı Pritchard, Türk üniversite öğrencilerine, Barış Gönüllüleriyle yanyana, omuz oumuza köylerde çalışma çağrısında bulunmuş ve onlara bir de tepeden bakan öğüt vermiştir:

«Türk üniversite öğrencileri köylere gider ve bir sürü zorluklar karşısında kişisel dayanma güçlerini arttırmayı başarır ve ihtiyaçtan dolayı mesuliyet yüklenme kapasitelerini arttırırlarsa, bu onlara dershanelerde pek nâdiren öğrenilebilecek dersleri sağlamış olur»

Bu çağrıyı, yalnız Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Kurdaş cevaplandırmıştır. Kurdaş, üniversite de bu amaçla «Köy Araştırmaları ve Toplum Kalkınması Grubu» kurmuştur. Ayrıca Kurdaş, yeni Gönüllülerin Orta Doğu Üniversitesinde eğitime tâbi tutulmasını konusunda Pritchard'la anlaşmaya varmıştır .Program gereğince, bir grup genç, Amerikan gönüllüleriyle köylere dağılmıştır. Gezi dönüşünde yapılan değer lendirme toplantısında, Amerikalıların köylerde yarar lı olmadığı ortaya çıkmıştır. Doç. Cevat Geray, bu konuda şu bilgiyi vermektedir: Amerikalılar on ay içinde Türkçeyi öğrenmekten başka bir iş yapmamışlardı, Köylüye İngilizce kursları açmışlardı. Gençlerimiz onların köylere «casuslık için» gittiklerini ileri sürüyorlardı: **«Köyde resmî otoriteye sahip muhtar, azalar ve bunların köydeki kuvvet derecelerî, davranışları ve nelere karşı ilgi duydukları (para, eğlence gibi) köyde resmî otoritelerden başka köye inkâm olan diğer kuvvet sahiplerini (zenginler ve ağalar) ve tesir derecelerini, köy imamının nüfuzunu, köyün sosyal yapısını yakından incelemişler ve hazırladıkları raporları barış gönüllüleri teşkilâtına vermişlerdir. Bu bilgileri, «yine kendi menfaatleri için» ve bizim aleyhimize kullanacaklardır» diyorlardı. Köylünün Amerikan Gönüllülerini benimsemediğini, buna karşılık yöneticilerin Gönüllülere karşı aşırı bir ilgi ve destek gösterdiklerini belirten Türk gönüllülerden büyük çoğunluğu bu örgütün gereksizliğini ve yararsızlığını açıkça belirtiyordu.**

Bu başarısız ve üstelik şüphe uyandırıcı denemeye hiç değilse Türkiye'de ta mamen son vermek ve Barış Gönüllerinin temsilcisinin deyişiyle, «Kapıyı kapatmak» gerekliydi.

DOĞAN AVCIOĞLU

TÜRK ORDUSU VE AMERİKA 1947 – 1969

V. NATO'DAN BEKLEDİĞİMİZ...

Türkiye'nin yüzbinler ödeyerek Haziran 1969'da yayınlattığı London Times İlâvesinde, gazetenin askeri yazarı Charles Douglas — Home, Nato'nun Türkiye'yi korumayacağını belirtmektedir:

«Karada Türkiye, haklı olarak, Nato taahhüdü konusunda örneğin Batı Almanya'ya nazaran kendini daha az güvenlikte hissetmektedir. Türk — Rus sınırında, birkaç yüz milkare Türk dağlık arazisinin Rusların eline geçmesinin, öteki Nato üyeleri tarafından âni ve kesin bir mukabeleye yol açmıyacağı açıktır. Türkiye'de, ülkeyi savunacak Batı birlikleri yoktur. Batı askeri mukabelesi otomatik değildir(...)

Nato kanatlarının korunmasındaki belirsizlik, besbelli devam edecektir;: hatta Sovyet deniz gücünün kuvvetlenmesiyle, bu belirsizliğin daha da artması beklenebilir.»

Bu durumu göz önünde tutarak, Charles Douglas Home, «Eğer hâlen Nato ve Cento içinde bulunmasaydı, Türkiye, bu ittifaklara girmek için bir gerekçe pek bulamıyacaktı» sonucuna varmaktadır. Oysa, Türkiye, Sovyetler Birliğine karşı güvenliğini sağlama endişesiyle, Nato'ya alınma yolunda büyük çaba göstermiştir. Türk yöneticileri, Truman Doktrini'nin Türkiye'ye yeterli güvenlik sağlamadığı inancındaydılar Bu inanışlarında haklıydılar. Nitekim İngiliz Entelijans Servisinin önplanda kişilerinden Kim Philby, hatıralarında, Truman Doktrini günlerinde Anglosaksonların Türkiye'yi korumayı düşünmediğini vazmaktadır. Sovyet işgalinden sonra gerilla savaşları düzenlemek üzere 1947 yazında Türkiye'ye gelen ve Doğu sınırlarımızda çalışmalar yapan Philby, görevi konusunda şu bilgiyi vermektedir :

«Anglo — Amerikan planının böyle bir savaş patlar patlamaz Türkiye'yi kendi kaderine terketmek olduğu Türklere açıklanamazdı. Kesin olarak inanıyordu ki, Türkler bu planlar hakkında en küçük bir kuşku duyarlarsa Batı'ya karşı itimatları kalmıyacaktır.»

Türk yöneticileri durumun farkındaydılar ve israrla Batı ittifakını araştır maktaydılar. Bu nedenle, Türkiye'nin Nato dışında bırakılmasından büyük huzursuzluk duymaktaydılar. 6 Nisan 1949'da Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, bir Amerikan gazetecisine, «Türk halkı Batı kollektif sistemine katılamadığı için hoşnutsuzluk içindedir» demekteydi.

BRADLEY VE TÜRKİYE

1950 Ekiminde en yüksek askeri mevkii işgal eden General Bradley'nin «Comhat Forces Journal»'da yazdığı yazı, Türkiye'de büyük huzursuzluk yarattı. ABD'nin başlıca amacını, Batı Avrupa'nın korunması teşkil ettiği günlerde, Bradley, şunları yazıyordu: «Asya'da çok sayıda muhtemel «mahalli harp» bölgeleri var. Bunlar arasında Siyam, Afganistan, İran, Irak ve Türkiye sayılabilir. Gerçekte Çin Denizinden Akdenize kadar uzanan geniş Asya yarı dairesi bütünüyle, komünistlerin arzu ettikleri dakikada mahallî harplerin patlayabileceği bir volkan dizisi sayılabilir. Bu savaşlara karşı ABD'nin tutumunu iki ilke belirleyecektir :

1) Ancak komünist saldırısına karşı dövüşmeye istekli halklara yardımı düşüneceğiz.

2) Mahallî harplerin, haksız yere, bizi asıl görevimizi yerine getirmekten alıkoymasına kesinlikle müsaade etmiyeceğiz. Mahallî savaşların kaynak larımızı ve insan gücümüzü, kudretimizi tahrip edecek ve bir dünya savaşın da zaferi kazanmamızı tehlikeye atacak ölçüde tüketmesine imkân verilmemelidir.»

Kesin savaşın o tarihlerde Batı Avrupa'da verileceği düşünülüyor ve ABD, kuvvetlerini bu hesaplaşmaya saklamak istiyordu. Türkiye, ABD'nin ancak sınırlı yardımda bulunabileceği bir mahallî narp alanıydı. En büyük Amerikan askeri yetkilisi bunu açıkça söylüyordu. Bu açıklama, Türkiye'de büyük heyecan ve huzursuzluk yarattı. O kadar ki, Cumhuriyet gazetesi mensupları dahî, Amerikan Dışişleri Bakanına bir telgraf çekerek, Türkiye'nin endişelerini bildirme ihtiyacını duydular. 11 Kasım 1950 tarihli Cumhuriyet gazetesinde olay şöyle anlatılıyor :

«Amerikan Ordusu Genelkurmay Başkanı General Bradley'nin yazdığı bir makalede, Türkiye'yi bir mahallî harp sahası telâkki ettiğini bildirmesi Türk umumî efkârında teessür ve endişe ile karşılanmıştı Bu alâkaya tercüman olarak Amerika Dışişleri Bakanına aşağıda okuyacağınız telgrafı çektik :

Mr. Dean Acheson
Birleşik Amerika
Dışişleri Bakanı
Washington

Genelkurmay Başkanınız General Bradley'nin Combat Forces Journal ile Reader's Digest'in Ekim 1950 sayısında yayınlanan «Amerika'nın 1950 Askeri Siyaseti» başlıklı yazısında Türkiye' yi «mahalli harp sahası» telâkki etmesi, memleketimiz umumî efkârında teessür ve endişeyi mucip oldu. Bizzat sizin müteaddit defalar Türkiye'ye vermiş olduğunuz sîfahî teminata uymayan bu telâkkiye Sayın Başkan Mr. Truman'ın ve sizin iştirak edip etmediğiniz hakkında ma'lûmat vermenizi derin saygılarımızla rica ederiz.

Cumhuriyet Gazetesi.»

Gazetenin telsizle yaptığı bu mûracaata Amerikan Dışişleri Bakanlığından şu cevap gelmiştir: «Mr. Acheson, herhangi bir tefsirde bulunmaktan imtina etmektedir.»

Truman Doktrini yürürlükteydi. Türkiye'ye geniş ölçüde Amerikan askeri yardımı yapılmaktaydı, ama ABD, Türkiye'yi korumaya istekli değildi. Oysa ABD'nin Türk arazisi üzerinde askeri üslere büyük ihtiyacı vardı. Ama ABD, bu üsleri kıta ile sağlama ümîdindeydi. Ankara Hükümeti, üs kiralamayı kesinlikle reddetti. «Nato'ya alınsanız üs veririm» diye diretti. Nihayet Türkiye, 1952 yılında Nato'ya kabul edildi. Türkiye'nin katıldığı Lizbon'daki ilk Nato toplantısında, Dışişleri Bakanı Köprülü, **«Büyük hararette ve kayıtsız şartsız işbirliği zihniyetiyle hareket etmeyi şiar edinen bir müttefik bulacaksınız» demekteydi.** Artık sanılıyordu ki, Nato ülkesi Türkiye, askeri açıdan tam bir güvenlik içindedir. Fakat Genelkurmayın düşünen beyinleri, çok geçmeden gördüler ki, Türkiye'nin güvenliği açısından, Nato yeterli bir teminat sağlamaktan uzaktır.

Gelecek yazı :

NATO İÇİNDE MÜCADELE BAŞLIYOR

TARİH

FİKİR VE KILIÇ

Sakarya Savaşı bittikten sonra Ankara'ya dönen Atatürk,

— Not defterime üç yeni düşüncemi yazdım, demişti.

Bu üç düşünceden biri şu idi: «Her zafer bir fikrin gerçekleştirilmesine yaramalıdır. Bir fikrin gerçekleştirilmesine yaramıyan zaferler boşa gider.»

Atatürk, doğuştan bir devrimci idi. 1908 Meşrutiyetinden önce Selânik'te İttihat ve Terakki liderleriyle ilk buluştuğu zaman.

— Peki, ihtilâl yapacağız. Bugünkü rejimi değiştireceğiz. Ondan sonraki programımız nedir? demişti.

İttihatçılar,

— Hele bir defa rejimi değiştirelim, sonrası kolay... diyorlar. dı.

(Falih Rıfkı Atay, Dünya Gazetesi, 9 Kasım 1969).

RUS PARASI

Emin Sazak, 1945 toprak reformuna karşı çıkan Eskişehir'in ünlü toprak ağalarından biridir. Toprak reformu yüzünden DP'ye geçmiş ve birara bu partinin ön plânda kişilerinden olmuştur. Menderes'in yakın akrabası eski DP milletvekili Kenan Akmanlar, Emin Ağa'nın bir yandan «kahrolsun komünizm» derken, öte yandan Menderes'e Ruslardan para almayı teklif ettiğini açıklamaktadır:

Emin Sazak, daha parti kurulurken onu kundaklama ya kalkmıştı. Bir akşam Menderes'i yemeğe davet etmiş, ona bir aralık şöyle demiştir:

— Parti parasız kurulmaz. Tevfik Rüştü Aras senin enişte dir. (Karısının enîştesi halbuki,) Onun Rusларla arası iyidir. Parti 5—10 milyon Ruslardan elde edebilir..»

Ağabeyim (Menderes) bu sözlere fena halde kızar. «Emin Bey, Emin Bey» der. «Bunu söyleyenlerin, söyletenlerin ahlâksız olduğunu bilmelisin. Partimizin saflarında yer alacak arkadaşlar, namus ve kanaatlerini para ile satacak insanlar olmayacaklar!»

Ve hemen ayağa kalkar, sofrayı terkeder.

★

Ne var ki, Menderes ve arkadaşları Ruble karşısındaki bu haysiyeti, dolar karşısında gösteremiyecektir.

Bir Sovyet görüşü

HİTLER'İN TÜRKİYE'Yİ İŞGAL PLÂNI

1967 yazında İstanbul'u ziyaret etti ğim zaman, İkinci Dünya Savaşında Almanya'nın Türkiye Büyükelçiliğini yapan Von Papen'in oturduğu evi de görmüştüm. Söylendiğine göre 1941 yılında Von Papen ve emrinde çalışanlar açıkça Boğazdaki liman ve donanma tesislerinin fotoğraflarını çekmişlerdi. O sıralarda Berlin'de Türkiye'ye saldırma plânları hazırlanmaktaydı. Çekilen filmler acele Berlin'e gönderilmişti.

11 Haziran 1941'de yani Almanların Sovyetler Birliğini işgal etmelerinden on gün ve Alman — Türk dostluk andlaşması nın imzalanmasından bir hafta önce Hitler Orta Doğu'ya beklenilen saldırılarını düzenleyen «32 numaralı plânını» açıkladı: «Yoğun saldırılarla Libya'dan Mısır'a Bulgaristan'dan Türkiye'ye ve koşullara göre de Kafkaslardan Iran'a.» Bu plânı gerçekleştirmek için de, «Türkiye'yi siyasal ve askeri yollarla karşı koymayı göze aldırmayacak güçte askerin bir an önce Bulgaristan'da toplanması gerekir.»

Savaş yıllarında Berlin — Ankara ilişkileri çok karmaşık ve çelişkiliydi. Türkiye bir yandan Alman gemilerinin Çanakkale ve İstanbul Boğazlarından, geçerek Karadeniz'e çıkmasına izin veriyor ve savaş sanayiinde çok kullanılan bazı ham madeleri Almanya'ya satıyor, öte yandan Almanya'nın Sovyet Rusya'ya karşı savaşa girmesi için yaptığı bütün siyasal baskılara karşı koyuyordu. O günlerde Türkiye'yi yönetenler Sovyet Rusya'ya fazla bir sempati beslemiyorlardı. Ancak ne 1920 — 1930 yılları arasında Kuzey komşularından aldıkları askeri ve mali yardımları unutuyorlar, ne de perişan olarak çıktıkları Birinci Dünya Savaşında Almanya ile birlikte Rusya'ya karşı savaşmış oldukları nı hatırlamazlık edebiliyorlardı. Ayrıca Berlin ile beraber ikinci bir askeri hareketin, Almanya'nın diğer müttefiklerinin başına geldiği gibi nazi işgali ile sonuçlanacağı ve Türkiye'nin bağımsızlığını kaybedeceği hakkında genel bir görüş de vardı. Hitler Von Papen aracılığıyla Türk yöneticilerinin endişelerini öğrenmişti. Buna rağmen kışkırtıcı tekliflerde ve parlak vaadlerde bulunmaktan geri kalmıyordu.

EV ÖDEVİ : TURKIYE'NİN IŞGALI

16 Şubat 1941 Pazar günü General Halder hatıra defterine şu girişi yapmıştı: «Bu gün bir ev ödevim var. Türkiye'yi işgal plânını hazırlamak .» Amirinin acelesi vardı, onun için de General. bütün pazarını bu işe ayırmıştı. Bir hafta önce de General defterine, «Türk ordusunun İstanbul civarında verilestiği bütün yerlerin bilindiğini ve Türklerin cephanelerinin çok az, komuta personelinin vetersiz olduğunu ve ulaşımın yalnız ökâzlerle yapıldığını yazıyor ve şöyle devam ediyordu:

«Türkiye'ye karşı hareketin İstanbul'a giden kara yolu üzerinden motorlu birlikler ile yapılması gerekir. Amaç Türk ordusunun ön cephelerini bozguna uğratmak ve İstanbul'a doğru geri çekilen kuvvetleri bölmek. Türkler panik içinde kaçarken de silahlı saldırı birliklerimizi Boğazın kar şı kıyısına geçirecek yeterli sayıda gemiyi ele geçirmek imkânını bulduruz.

Sonra da Anadoluyu geçeriz.»

Bu sıralarda Hitler'in emri üzerine Nazi işgali altındaki Bulgaristan'a Mareşal List geldi ve nazi arşivlerindeki belgeler den öğrendiğimize göre Türkiye'nin işgali plânlarını hazırlamaya başladı. Hitler'in 14 Şubat 1941 tarihli yazılı emrinde İstanbul'a doğru saldırıyı yapacak olan birliklerin Türk sınırlarına yığılması bildirilyordu.

O zaman neden Libya'dan başlayıp Mısır üzerinden ve Bulgaristan'dan başlayıp Türkiye üzerinden yapılacak olan herakât gerçekleştirilemedi?.

Sebebi Sovyet ordusu idi. Libya'da Romel İngilizlere karşı hiçbir ilerlemede bulunamamıştı. Eldeki bütün kuvvetler Sovyetlere karşı kullanıldığından Rommel'in ihtiyacı olan takviyeler gönderilememişti. Hitler, iyice farkındaydı ki, Orta Doğu plânını uygulamaya kalkışsaydı, Sovyet ordusu, Almanları Doğu Anadolu'ya dahi geçirmiyecekti. Bir Sovyet — Iran anlaşmasın da kararlaştırıldığı üzere 1941 yazında Sovyet ordusu Iran'ın kuzeyinde yerleşmiş bulunuyordu.

Böylelikle yalnız Türkiye değil, Afganistan ve Hindistan da Nazi İşgalinden kur tulmuş oldular. Eğer Sovyet ordusu Hitler'e Orta Doğu volunu kapamamış olsavdı, Türkiye çok ciddi bir tehlikeyle karşılaşmış olacaktı. Nurenberg dâvalarında orta çıkartılan raporlardan anlaşıldığına göde 22 Ağustos 1939'da Obelsalzberg'de generaleri ile yaptığı bir toplantıda Hitler, «Türkiye geri zekâlı ve aptal kimseler tarafından yönetiliyor» sözlerini kullanmıştır.

New Times, 24 Eylül 1969

SİNEMA

SİNEMA KÜLTÜRÜ VE SANSÜR

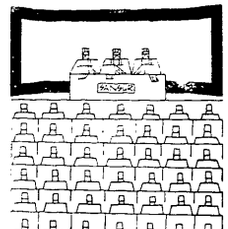

Türkiye'de köklü bir sinema kültürünün bulunmamasının yanısıra sinema kültürünü yerleştirme konusunda da çeşitli engellerle karşılaşılmaktadır. Türkiye'de genel olarak köklü bir sinema kültüründen yoksun oluşun nedenleri bellidir; bu konu yazılıp çizilenler, söylenenlerle artık aydınlığa kavuşmuştur: Sinema, endüstri devriminin ürünü bir sanattır. Ve bu devrimi yapar ülkelerde gelişmiştir. Endustri devrimi ni yapamamış Türkiye'de ise sinema sos yal kurum olarak Yeni—Sömürgeciliğin oluşturduğu tüketim ekonomisinin parazit uzantılarından biridir. Türkiye'de sinema da diğer bütün sosyal kurumlar gibi azgelişmiştir. Türkiye'de sinema çağdaş düzeye eriştirme çabası, Türk toplumunun çağdaş uygarlık düze yine erişme savaşının bir parçasıdır.

İkinci dünya savaşına kadar maalesef Atatürk'ün «Sinema öyle bir keşiftir ki bir gün gelecek barutun, elektriğin ve kitaların keşfinden çok dünya medeniyetinin cephesini değiştireceği görülecektir. Sinema, insanlar arasındaki görüş, görünüş farklarını silecek, insanlık idealinin tahakkukuna en büyük yardımı yapacaktır. Sinemaya lâyık olduğu ehemmiyeti vermeliyiz.» şeklinde yol gösterdiği oluşumu yaratacak bir sinema kültürünün köklestiği söylenemez. O dönemde yapılan bütün iş, çevrilen filmlerde Çağdaş sinema akımları nın öncelikle dışa vurumu (ekspressiyonist) Alman ve toplumcu gerçekçi Sovyet sinemalarının bir takım mizan sen özelliklerini yamalı bohça gibi ipe sapa gelmez hikâye kalıplarına monte etmek olmuştur. İkinci dünya savaşı sonrası Yeni—sömürgeciliğin etki alanına giren Türkiye'de, tüketim endüstrisinin gecekondu kurumlarından biri olarak gelişen Yeşilçam'ın Mısır melodramları uyarlamalarının, çeşme başlı köy filmlerinin, tarihi kahramanlı filmlerinin «din sömürcülüğü» takviyeli örnekleriyle seyirci tepkisi yönünden alabildiğine boş bir piyasada tatlı kârlar kovalaması yerli film alanında dev Amerikan dağıtım şirketlerinin liste liste ithal etmek zorunda bıraktığı yabancı filmlerin kalitesizliği yabancı film alanında toplam olarak köksüz, sevivesiz bir sinema kültürü ortamının doğmasına yol açmıştır. Bunda köksüz bir Batı Kültürünün fikir kaosu içinde soğuk savaş'a teslim olan aydınların ilgisizliğinin payı büyüktür. Aydınlarda sinema ya karşı bir ilgi uyanması, gazetelerdeki dergilerde sinemayı magazin tekerlemeleri dışında kendi temel sanatsal ölçüleri içinde tanıtmava çalışan sürekli film eleştirileri yazılarının çıkmasıyla başlamıştır. Bu yazılar bir anlamda Türkiye'de sinema kültürünün ilk tohumlarını atmışlardır. Atılan, tohumların geliştirdiği birikimin ilk olumlu sonuçları, sinema kültürünün temel taşları sayılan sinema kulüplerinin, sinemateklerin kurulmasıdır.

Sinema olayının Türkiye'de vardığı aşama, sinema kültürünü köklestirme yoğunlaştırma sorunu ile karşı karşıya getirmiştir aydınları. Sinema kültürü her sevden önce sinema sanatının genel evrim çizgisine katkıda bulunan, bu çizgide yeri olan filmlerin görülmesiyle gelişir. İnceleme, eleştiri, okuvup çiz me, filme çekme vb. işlemler bundan sonra gelir. Oysa yurdun dört bir köşesinde sinema salonlarında gösterilen filmler yerlisi, yabancısı çoğunlukla bir çeşit anti—sinema kültürü aşılamaktadır seyirci yığınlarına. 27 Mayıs devriminin vavım hayatına sağladığı fikri canlılık, gelişmenin sinema kültüründe görülen uzantısı devede kulak kabilindendir.

Piyasada gösterilen filmlerin yerli — ya bancı seviye düşüklüğü sinema kültürünü baltalayan en büyük unsurdur. Yalnız sinema kültürü ile kaliteli film yapımı arasındaki bağ gözönüne alındığında yabancı filmlerin kalitesizliği ön plâna çıkmaktadır. Klasigiyle, moderniyle sinema sanatı ürünlerini geniş bir evrimsel perspektif içinde tanımak, incelemek dolayısıyla sinema kültürü formasyonu sağlamak konusunda şüphesiz yabancı filmlerin payı büyüktür. Ne var ki her yıl yurda sokulan yüzlerce yaban cı filmin içinde bir sinema kültürü formasyonuna katkıda bulunabileceklerin sayısı taş çatlasa onu geçmez...

YALNIZ İYİ FİLMİ BALTALAYAN SANSUR

O halde sinema kültürünün yerleşmesini köstekleyen engellerden biri, yurda iyi film getirtilmemesidir. (Neden iyi film getirtilmediği ise ayrıca ele alınma sı gereken bir sorundur). Sinema kültürünün yerleşmesini baltalayan ikinci engel ise, elde gösterilmeğe hazır filmin bir dış müdahele ile yasaklanması hali yani sansürdür. Türkiye'de sansür sinema kültürünün yerleşmesini engelleyen filmleri denetleyeceği yerde sinema kültürünü geliştirecek nitelikte filmleri yasaklemaktadır. Olaya bu çelişik durum açısından bakıldığında sansür engelinin işlediği alan piyasanın kalitesiz film çoğunluğu değil sinema kültürünün temel taşı sayılan sinema kulüpleri, sinemateklerin olmaktadır. Film sansürü ile ilgili mevzuat doğrudan doğruya piyasa dışı kültür çalışmaları yürüten kuruluşların gösterdiği bir avuç film dolayısıyla sinema kültürünü hedef almış görünmektedir. (1951—1966 yılları arasında sansürün gösterilmesini yasakladığı piyasa filmlerinin oranı sadece yüzde beştir.) İdeal anlamda düşünce ve haberleşme özgürlüğüne karşı bir kurum olarak sansürün kaldırılması gerekir. Sansür kurumunun kalkması bugün için elbette ideal bir sonuçtur. Ancak bugünün koşulları altında sansür — sinema kültürü ilişkisini daha olumlu bir yola sokma olanakları araştırabilir, bulunabilir ve bulunması gereklidir.

Batı ülkelerinde sinema kültürüne verilen önemin bir sonucu olarak sinemateskler ile sinema kulüplerinde gösterilen filmlere sansür uygulanmamaktadır. Yalnızca sinemateklerin, sinema kulüplerinin gösterilerine özel olarak sansür uygulanmaması, bu kuruluşların piyasa sinemalarından farklı statülerine sinema sanatı açısından gösterilen saygının somut ifadesini bulması demektir. Türkiye'de de sinema sanatına aynı saygının gösterilebileceğini ummak isteriz. Türkiye'de sinemateklere, sinema kulüplerine mevzuatta verilecek özel bir statü ile filmlerin sansürsüz gösterilmesinin sağlanması sinema kültürünün kök leşmesi açısından mutlaka gereklidir.

BASKI ARACI OLAN SANSUR

Söylentilere göre son birkaç yıldır sürdürdüğü yoğun film gösterileri ile sinema kültürü yönünden büyük bir boşluğu dolduran Türk Sinematek'inin kaynaklarını kısma işinde sansür bir arac olarak kullanılmak istenmektedir. İnanmak istemediğimiz bu akıldışı söylentilere bakılırsa sansür Sinematek'e konsoloslıklar, yabancı kültür merkezleri aracılığıyla gelen filmleri kabul etme me kararı almıştır. Filmlerin sansüre kabul edilebilmeleri için mutlaka bir formalite batağı olan gümrük kanalıya getirtilmeleri şart koşulmaktadır. Sansür kendi statüsü içindeki engelleme faaliyeti yetmiyormuş gibi bir de kendi statüsü dışında baskı aracı görevi yüklenmektedir. İstenen şey nedir? Türk Sinematek'ini filmsiz bırakmak, sayısı gittikçe artan kaliteli film görmeğe susamış binlerce sinemaseveri zorla kötü film seyretmeğe mahkum etmek midir? Düpedüz kültür düşmanlığı anlamında böyle bir tutumun bir dedikodudan öte ve geçmeyeceğini umarız. Ama bu ve bu nun gibi halen mevcut ve ilerde doğma sı muhtemel birtakım sakıncaların toptan önüne geçmenin tek yolu Sinematek ve sinema kulüpleri gösterilerinin sansür dışı bırakılmasıdır.

Sinema kültürünün kökleşmesi sorununun çözümünde atılması gerekli en büyük adım filmlerin tıpkı kitap, tiyatro, opera vb. yapıtları gibi yapımının ve gösterilmesinin izne bağlı tutulmamasını, sansür edilmemesini sağlamaktır. 27 Mayıs 1960 Devriminden hemen sonra Milli Birlik Komitesince görevlendirilen Universite Öğretim Üyelerinden kurulu Komisyonun hazırladığı Anayasa On pro jesinin 11. maddesi şöyledir:

«Herkes, siyasi, felsefi, vicdani, dini inanç, kanaat ve düşünce hürriyetine sahiptir.

Herkesin inanç, kanaat ve düşünce lerini söz, yazı, resim veya başka herhan gi bir yolla tek başına veya toplu olarak açıklamağa ve yaymağa hakkı var dır.

Kitap ve risale yayını, Tiyatro ve opera eserlerinin oynanması, sinema filmlerinin yapılması ve gösterilmesi izne bağlı tutulamaz ve sansür edilemez.

Kitap ve risalelerin toplatılması, tiyatro ve opera eserlerinin oynanması ve sinema filmlerinin yapılması ve gösterilmesinin önlenmesi, ancak milli güvenliği, genel ahlakı, kişilerin havsivet, şeref ve haklarına tecavüzü, suç işleme ğe kışkırtmağı önlemek ve yargı görevinin gayesine uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak maksadıyla, kanunla gösterilen hallerde ve hekiminin kararıyla mümkündür.»

Sinema kültürü üstündeki baskıyı büyük ölçüde kaldıran ve bu hükümlerin yıllarca önce yürürlüğe konmamış olması, konmalarının gerekliliğini ortadan kaldıramaz. Türkiye dokuz yıl önce sinden çok daha başka çizgidedir bugün. Bu hükümlerin savunusu yeniden daha güçlü direnişlerle kamuoyuna maledilmelidir.

Tanju Akerson

ZAMANIN İSTANBUL ŞEHREMİNİ VE OLAYLARIN GÖRGÜ TANIĞI EBUBEKİR HAZIM TEPEYRAN'IN HATIRALARI

31 MART OLAYI 5

«HÜRRİYET», ABDULHAMİT TÜRKİYE'SİNDE «YAŞASIN HÜRRİYET» ÇIĞLIKLARI ARASINDA ZİNCİRE VURULMUŞTU...

O zamanlar Kadıköy — Haydarpaşa vapur iskelesi karşısında galiba Kastamonulu bir manav vardı, arasıra ben de oradan meyva alırdım. Bir akşam üzeri dükkânın önünde müvezzilerin sattıkları çeşit çeşit münasebetsiz resimli gazetelere müte essir nazarlarla bakan bu ca hil manav, «Bir Padişah, bir Halife tahtın üstünde oturur ken böyle sövülüp sayılmaz hakaret edilmez, ayıptır, günahtır. Bu adam tahtında bırakılacak ise hakaret etmemeli, edilecekse tahttan indirip atmalı. Yerine hürmet edilecek başka birini oturtmalı» diye ibğirarını izhar edi yordu. Bu tarihten on sene kadar sonra Beylerbeyi sarayında irtihal eden İkinci Abdülhamit'in cenazesine memleket halkının gösterdiği hürmet ve birçok kimselerin hüngür hüngür ağlamak suretiyle izhar ettikleri teessür en zi yade hakaretlerin aşırılığından ve halefi Mehmet Reşat'ın Sarayda bir kukla gibi otu rarak memleketin nasıl idare edileceğini hiç bilmeyen kimselerin amal ve efkârına ira desiz, ihtiyarsız bir âlet kesil mesinden ileri geliyordu.

HÜRRİYET ADLI ESARET!.

Filhakika İttihat ve Terakki ricali hürriyeti inhisar altına alarak bizimkinden iki sene kadar önce Iran'da bir meşrutiyet oyuncağı ilân edildiği sırada Tahran sokaklarında bir kısım halk: «Azadi nemi—haim» (Hürriyet istemeyiz) diye bağırdıkları gibi insanın «Artık hürriyet istemeyiz» diyeceği gelecek derecede suiistimal etmeleri, bu tarz idareden «Hürriyet» isimli esaretten halkı pek ziyade tenfir ediyor du.

1916 senesinde Isviçre'nin Montrö kasabasında bulunduğum sırada «Isviçreye gelenler — gidenler» adı altında yazdığım Fransızca uzun bir manzumenin bir parçası şöyledir:

«— Hürriyet, böyle ayağında bir zincir parçası sürükliyerek nereden geliyorsun?.

— Türkiyeden.

— Orada ne yaptın bakalım?.

— Ne yapacağım o güzel memleketi ortaçağdan beri kırıp geçiren esareti uzaklaştırmak için gitmiştim.

— Ettin mi?.

— Efsuz, Oraya gider gitmez pek bedbaht bir esire talibine duçar oldum «Yaşasın Hürriyet» diye bağıra bağıra ayağıma bu zinciri tarakarak hemşirem «Musavat» ile beraber bir kafeste hapsettiler. Çok şükür bir fırsat bularak kaçtım.»

Hareket Ordusu Yeşilköy'e gelmeye başladığı günlerde bir iki defa oraya gidip gelerek ekmek vesair ihtiyaçlarını temin ettiğim için gazetelerin birinde Refik Halit Bey, Naima şivesiyle «şehre mini Hazım bey İstanbul'un anahtarlarını Hareket Ordusuna göttürmüştür.» diye bir fıkra yazdığı gibi o günler de Beşiktaşta Valde Çeşmesi civarında bir evde oturduğum için muarefemiz bulunan komşulardan padişahın tütüncübaşısı Ali Bey bize geldi. Ayândan Galip Bey de bizdeydi, Ali Bey ahvale nazaran Padişah hakkındaki mutalâamı sorduğundan «Her ne kadar Hareket Ordusunun mutlaka Abdülhamit'i tahtından indirmek istiyeceği muhakkak olmamakla beraber padişahın kendi ihtiyarı ile feragat etmesi gerek hanedanı haklarında daha hayırlı olacağını zannederim» dediğimden Ali Bey hemen kalkıp gitmiş ve solu ğu Yıldız sarayında aldığını sonra söylemişti.

«IKDAM'A BASKIN.

Bundan bir gün sonra ben Babâlî'de Dahiliye Müsteşarı Adil Beyin yanında bulunduğum sırada İkdam gazetesinin sahibi Ahmet Cevdet Bey pek hızlı yürüyerek geldiği anlaşılan bir halde solu larak «Selânikten gelen Avcı taburundan' elli kadar asker şimdi bizim matabaya gelerek, «Siz Padişahın Avcı taburuna elli bin lira vermiş olduğunu yazmışsınız, bunu ispat ediniz, edemezseniz matbaanızı başınıza yıkaca ğız, diye tehditlerde bulundular. Ben kendilerine şöyle cevap verdim: Biz bu haberi La Turguie namındaki Fransızca gazeteden aldık, bu yazının altında o gazetenin isrni de yazılmıştır, askerler La Turguie matbaasının verini öğrenerek oraya gittiklerri kötü bir hadiseye meydan vermemek için iktiza eden tedbirlerin bir dakika geciktirilmeverek hemen alın masi lüzumunu arz için koşarak geldim.»

(Sonu var)

Amerika'da Lozan Tartışmaları

5 **İSMET PAŞA, CHESTER PROJESİ İÇİN RAUF BEY'İ SUÇLUYOR : «ANADOLU'NUN YARISINI İKİ MACERAPERESTE BAĞIŞLADINIZ»**

Fakat Sevr Antlaşması imzalandı ve arkasından bildiğiniz ve Komite Başkanının biraz ev vel söylediği gibi, Yunanlıları geri püskürten dalga geldi. Türkler İstanbul hattında General Harrington ile yüzyüze geldiler. Orduları bazılarının sizi inandırmağa çalışacağı kadar büyük değildi, çünkü İngilizler yirmi bin kişilik kuvvetleriyle Türklere başarılı olarak karşı çıkabildiler.

Fransızlar Türklere yardım etti, İtalyanlar yardım etti, Türklere silâh ve cephane gön derdiler ve Türkler bu silâh lar ve cephane ile Yunanlıları geri püskürttüler. Ünlü iş şeh ri İzmir'de büyük katliamı iş tediler, şehri yaktılar. Daha son ra 1922 sonbaharında Lozan Konferansı yapıldı. Büyük Britanya, Fransa ve İtalya ile bir anlaşma imzalandı. Amerikan halkına şimdi teklif edilen anlaşma, Lozan'da imzalanan Anlaşmanın ana hatlarını taşımak tadır. Bu arada ve Konferans toplantı esnasındayken Chester projesi sorunu ortaya çıktı. Bu proje ile Türklerin şimdi bile Amerikan maceraperestleri dedikleri bir takım kimselere bir imtiyaz tanıyordu. Oyle bir imtiyaz ki, sonunda kârın yüz de 10'u Kanada'ya verilmek üzere 300 bin dolar gibi cüz'i bir meblâğa satıldı. Ne yazıktır ki, bu proje Birleşik Devletlerin Başkan Wilson vasıtasıyla yeni Ermeni Cumhuriyetinin malı olarak sınırları çizilen bölgede ki petrole ait bir imtiyazı da ihtiva ediyordu.

Dışişleri Bakanı Hughes ve bir zamanlar mensubu olduğum Dışişleri Bakanlığına büyük bir saygı ve takdir beslediğimi ifade etmek istérim. Ancak bu konuda bir yargı yanlışına düştüklerine inanıyorum. Her ikisi de bana karısına üzerinde «Allah Evimizi Korusun» ibaresi işlenmiş bir çerçeve hediye eden adamı hatırlatıyorlar.

1922 sonbaharında «gayri resmi gözlemcimiz» Büyükelçi Child, Amerikan vatandaşlarının haklarını, söz konusu kapitülasyonları savunmuş ve itiraf ederim ki zavıf bir sesle Ermeniler lehinde de birşeyler söylemiştir.

Sonra sahne değişmiştir. Nisan 1923'de Chester imtiyazı başlamıştır. Bakan Hughes, ourada yaptığı konuşmada Amerikanın tutumunun Chester imtiyazı ile hiç bir zaman etkilenmediğini beyan etmiştir. Oysa, Türklerin Dış İşleri Bakanı ve Lozan'daki Türk Delegasyonu Başkanı İsmet Paşa, muhalefet liderlerine ve eski Başbakan Rauf Bey'e Ana dolu'nun yarısını sermayeleri bile olmayan iki maceraperestе bağışladıkları ve bu yüzden Lozan'da ciddi güçlüklere sebeb oldukları, memleketi nerdeyse yeni bir savaşa sürüklediklerı için şiddetle çatmıştır.

Aslında Lozan'da ciddi güçlüklere sebeb olan kimdi? Chester imtiyazına Fransa, İtalya ve Büyük Britanya karşı çıkmıştır. İsmet Paşa'nın bahsettiği ciddi güçlükleri çıkaranlar Birleşik Amerika temsilcilerinden başka si olamaz. Tâviz, Nisan'da verildikten sonra Amerikan vatandaşlarının haklarını gözden çıkaran, kendimizi hristi yanlık ve dünyada doğru olanı yapmak adına bağlanmış saymasak bile, memleketimizin iki hareketi ile kendilerine tanıdıkları bir hakkı bulunduğumuz Ermenistan halkı için hiç bir şey yapmamıza imkân bırakmıyan bu andlaşma üzerinde mutabık kalınmıştır.

Bazı kurumların, Amerikan eğitim kurumlarının zarar göreceği söylenmiştir. Gerçekten birkaç gün önce gazetelerden bunlardan altısının kapanmak zorunda kaldığını öğrendik. Bu Anlaşmanın nasıl uygulanacağını göstermek için Lozan Anlaşmasının 38'nci maddesini okuyacağım: «Türk Hükümeti ırk, fiilliyet, dil ve din farkı gözetmeksizin Türkiye'de yaşayanların hepsinin hayat ve özgürlüklerinin tam olarak korunacağını taahhüt eder.»

Bugünkü New York Times'dan okuyorum. «Türkler Azınlıkları Ayırd Ediyorlar», «Türkler Arapların, Ermenilerin, Gürcü ve Rumların girmesi yasak olan bölgeler kurmaktadır. Ermenilere yasak olan bir bölgenin vücut bulmasının Türkiye halkı için de Osmanlı olmayanlara ne şekilde muamele edileceğine dair geniş bir program sadece bir parçasını teşkil ettiği anlaşılmaktadır.»

İşte Türkler Lozan Antlaşması hükümlerini, daha Sinato'da onaylanmadan bu şekilde yerine getirmektedir. Geçen Martın 24'ünde Bakan Hughes Türkiye'de demin söz ettiğim kurumların korunmasını savunmak amacıyla Türkleri bu Anlaşma yı Senatodan geri çekmekle tehdit etmiştir. Bu kurumlar, asil eserlerdir Buradaki misyonerler kendilerini hristiyan halka adamışlardır. Bunlar Müslümanları hiç bir zaman hıristiyan olmaya zorlamamışlardır.

(Sonu var)

SAHNE

BİR «UYGULAMALI TİYATRO» DERSİ

Konur Ertop

Tiyatromuzun son yıllar daki gelişiminde dikka ti çeken noktalardan biri sahne ve seyirci sayısının artmış olmasıdır. 1969 — 1970 döneminde İstanbuldaki tiyatro toplulukları 30'u aşmış tır. Yerli eserlere daha fazla önem verilmesi, geleneksel ti yatrodan çeşitli şekillerde yararlanılması da tiyatromuzdaki gelişimin dikkati çe keşen yönlerindendir. Fakat yazık ki, yerli olsun, yabancı olsun, oynanan eserlerden hepsinin orta derecede dahi başarı taşıdığını söylemek mümkün değildir. Az çok tu tulan, başarılı sanatçılar, kendi başlarına yeni bir toplu luluk kurdukları zaman işbirliği yaptıkları oyun arkadaşları sahne tecrübesin den uzak, ikinci, üçüncü dere ceden oyuncular olmaktadır. Perdeyi devamlı açabilmek için bu devşirme oyuncular la gişe hesaplarına bağlı o yunlar verilmektedir.

Bir değişiklik olmak ve halka daha yakın durabilmek için el atılan geleneksel tiyatromuzdan da ancak kaba çizgilerle yararlanabilinmiştir. Karagöz, orta oyunu ve tu lûata dayanılarak kurulan yeni eserlerin pek azı başarılı dır.

Özel tiyatro okulu «L.C.C» ile işbirliği yapılarak bu yıl kurulan «Bizim Tiyatro» böyle bir ortam içinde çalış malarına başlıyor. Toplulu ğun dramaturgu güven ve ren bir tiyatro adamı, Haldun Taner,. İlk oyun olarak da Taner'in ilginç bir oyunu sunuluyor; «Sersem Kocanın Kurnaz Karısı».

Haldun Taner, «Bizim Tiyatro»nun sanat anlayışını açıklarken, »«Türk tema'şa ge leneğinden hareket ederek tak litçi olmayan bize özgü bir tiyatro uslûbûna» varmak i çin çalıştıklarını söylemekte dir.

«Ayışığında Çalışkur» yazarının kaleme aldığı «Sersem Kocanın Kurnaz Karısı» adlı oyun, geleneğe dayanan üslûbun araştırılması bakımından ilginç yönler taşı maktadır. Taner, eserini Moliere'in «George Dandin»i üzerine kurmuştur.

İlk perdede tiyatromuzun 90 yıl önceki koşulları ve olanakları içinde komedinin Minakyan Efendi üslu buyla sahneye konuşu yansıtılmaktadır. Bursa'da Melekzat Bahçesin'de aktö — rejisör Tomas Fasulyeciyan, ar kadaşlarıyla «George Dandin»i oynamak için prova yapmaktadır. Güllü Agop'tan lekzat Bahçesi'nde, aktör — arkadaşlarıyla «George Dandin»i oynamak için prova yapmaktadır. Güllü Agop' tan ayrılan topluluk kapağı buraya atmıştır. Haldun Taner 1876 diyor ama tarihsel olaylar bakımından gerçekte yıl 189 dur. Ellerindeki bir çeviriden oyunu sahneye aktarmaya çalışmaktadırlar. O yıllardaki tiyatro emekçilerinin çileli yaşantısı, sanat tutkuları, yer yer seyircinin uzağında kalan kulis şakalarıyla birleşerek göz önüne çıkarılmaktadır. Aktörler eserin yorumunda görüş birliğine varamamışlar. Fasulyeciyan aldatılan kocanın sıfüveninde trajik yanlar görmekte, Küçük İsmail Efendi işi tuluata dökmektedir. Çeviri de hem bozuktur hem toplumsal sınıflar, kadın erkek ilişkileri yönünden Osmanlı yaşayışına göre aykırılıklar taşımaktadır. Derken vali Vefik Paşa gelecek, İstanbul'daki tiyatro çevresinden tanıdığı sanatçılarla ilgilenecek, Postane karşısındaki kahvenin bahçesine bir tiyatro binası yaptıracak, oyunculara eser seçimi ve yorumu bakımından yardımcı olacak, bu arada «George Dandin»i Osmanlı toplumun daki Rum azınlığının yaşamasına uygulayarak «Yorgaki Dandini» adıyla kaleme alıp oynatacaktır.

İkinci perde, Bursa Tiyatrosu'nda eserin bu yeni şeklinin oynanmasını gösteriyor. Taner oyununu hazırlarken sahnelerin birbirine mekanik şekilde yapıştırılmasından ustahkla kaçınmıştır. Yukarda «Ayışığında Çalışkur»u hatırlatırsınız, sanatçının bu türlü uslûp araştırma ayrı uslûplu parçaları yeni bir yapı içinde kullanma başarısını hatırlatmak içindi.

Yalnız tiyatro tarihi açısından bakılınca başka bir nokta dikkati çekmektedir: Vefik Paşa, «Yorgaki Dandini»yi bu tarihten on yıl önce yayınlamıştı. Üstelik Direktör Ali Bey de oyunu «Memiş Ağa» adıyla Osmanlı yaşayışına uygulamış ve bu Salı 1870'te Güllü Agop'un tiyatrosunda oynanmıştı. Fasulyeciyan o sıralarda Güllü Agopla birlikte çalışıyordu. Eserin çevrisinden «Memiş Ağa» gibi eseri (adaptelerine kadar uzanan bir tiyatro deneyini muhakkak ki Bursa döneminden önce geçirmiş bulunuyordu.

Tanerin oyunu son perdede bizi Küçük İsmail Efendi'nin tuluat tiyatrosuna götürmektedir. «George Dandin» artık ortaoyunundan öğeler almış, tuluatın canlı yaratışlarıyla halk tiyatrosunun malı olmuştur.

Oyunun sonunda «tiyatro halkla başlar, halktan kopunca bütün değerini yitirir» denilmektedir. Haldun Taner, bir laboratuvar çalışması yapmış, hem usta bir tiyatro yazarı hem de bir tiyatro tarihçisi olarak geleneksel tiyatromuzun halka açık yanlarını araştırmıştır.

Ama elbette Nişantaşında, Emlâk Cadesinde, 15 lira bilet fiatıyla halk tiyatrosu olmaz. Halka seslenecek oyun da gösterilse halk tarafından dışlanamez. Zaten «Sersem Kocanın Kurnaz Karısı» halkın beğeneceği, eğitileceği, bilinçlendirileceği bir oyun değildir. Daha çok tiyatro adamlarını, oyuncuları, oyun yazarlarını, şimdi artık iki üniversitemiz de yer alan tiyatro kürsüleri nin öğrencilerini ilgilendirecek bir oyundur, «uygulamalı bir tiyatro dersi»dir. Bu der sin en güzel yönlerinden biri 60'ıncı sanat yılı dolayısıy le Muhsin Ertuğrul'a sunulmuş olması, öteki de tiyatromuzun büyük adlarından birini, Ahmet Vefik Paşa'yı eseri ve düşünceleriyle canlı bir kişilik içinde sahneye çıkmasıdır. Fakat bağıra bağıra konuşan, yalancı pehlivan gibi kabararak dolaşan Ocal San'in Ahmet Vefik Paşa rolünde başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Küçük İsmail Efendi'yi oynayan Çetin İpekkaya ilk iki perdede tuluata gidip gelen ovunuyla gerçekten sevimli bir halk sanatçısını canlandırmaktadır. Son perdenin uygulamışı ise tuluata yabancı, eğreti figürler ve zorlamalarla yüklüdür. Vizental Efendi'de Refik Kemal Arduman hatırı sayılır bir ustalık göstermektedir. En büyük başarıyı da Fasulyeciyan rolüyle Münir Özkul kazanmak tadır.

Mete Tunçay

Türkiye'de Sol Akımlar

(1908-1925)

YOKUM ONDA VARIM ONDA

Silâhta yokum ben
Çiçekte varım.
Zorbalıkta yokum
Özgürlükte varım.
Bey baskısında yokum
Varım halk yasasında.
Ön yargıda yokum
Kuşkuda varım
Düşmanlıkta varım
Güzde varım, kışta varım
Kargaşada yokum.
Baharda yazda varım
Yokum tek düzde.
Onur ağacı ulusun
Solmaya görsün
Yeşil yaprak adına
Barış çiçek adına
Kurşun'da da varım
Kurtuluş savaşında da.

Ceyhun Atuf Kansu

ORHAN KEMAL'E SAYGI

«Sahne — Siyasal Bilgiler Fakültesi Tiyatrosu», Orhan Kemal'e Saygı Haftası dolayısiyle, tiyatro konusundaki genel görüşlerini şöyle açıklamıştır:

— Orhan Kemal'e Saygı Haftası'nı da içine alan şu günler, G. Mustafa Kemal ve devrimlerini yozlaştırmak ve yarım bıraktırmak ve 'Onun devrimci çizgisinden yığınları ve yığınlara öncülük ede cek devrimci kadroları uzaklaştırmak istiyenlerin «Sahte Atatürkçülük Haftaları» düzenledikleri günlerin Türkiyesidir.

— Saygıyı soyut bir kavram olarak düşünmeyen kişilerin ardından ağlamak ya da sevinç çığlıkları atmak onlara hiç düşünmeyen Orhan Kemal'e saygı Haftası'nı içine alan şu günler, emper yalizmin ve yarı derebeyliğin kültürüne karşı verilmekte ve verilecek olan mücadelelerle fışkırmakta, serpilmekte olan «Yeni Kültür»ün ne demek olduğunun gittikçe anlaşılır bir düzeye gülünün Türkiye'sidir.

— Orhan Kemal'e Saygı Haftası'nı da içine alan şu günler, «Durgun Sanat (!) Muhitleri'nin birbirlerine karşı övünme ya da hareket etmelerinde «Burjuva Tiyatrosu, Tiyatrocusu» kavramlarını kullanarak, olmayan birşey üzerinde ahkâm yürüttükleri ve mevcut tiyatronun «(tiyatro hareketi demiyoruz) sistemleşmiş «Yarı eodal Tiyatro» olduğunun bilinmediği, bilinemediği günlerin Türkiyesidir.

— Orhan Kemâal'e Saygı Haftası'nı da içine alan şu günler, devrimci tiyatro adamı Asaf Çiyiltepe'nin ardından sahte methiyeler yağdırarak, onun söylediği «Sanat çı ne yarım kalmış devrimlerin esintisinde ve ne de onun ardından gelen geri dönü— devrelerinde aldanmayacak olan kişidir. Çağdaş uygarlığı yakından gören kişiler, ülkesi ekonomik zorunluluk içinde de olsa, evrim bi lincine varmak gerekliliğini duyarlar. Ülkenin hangi yollardan nerelere gideceğini, bunlardan hangisinin toplumun yararına olacağını bilim adamları kadar değerlendirmek durumundadır sanatçılarımız» sözlerinin Ilerici Sanat (!) Muhitlerince «Gerçekten» kavramlımak istenmediği, kavranılamadığı günlerin Türkiyesidir.

— Orhan Kemâl'e Saygı Haftası'nı da içine alan şu günlerin B. Brecht'in «Stanislavsky sistemi ilericidir. Çünkü, o herşeyden önce bir sistemdir.» sözünün anlaşılmadığı ve bu nedenle de Stanislavsky'nin dayandığı felsefenin (felsefi idealizmin) gericiliği ile, organize olmuş burjuva toplumlarının «Burjuva Tiyatro Sisteminin» ilerliğinin (ilericiliği demiyoruz) arasındaki farkın birbirine karıştırılarak «maddeci estetik» ilkelerinin saptırılmak istendiği günlerin Türkiyesidir.

Biz Orhan Kemal'e Saygı' dan, yanlış, objektif anlam da gerici tahlillerin karşısına, doğru, devrimci tahliller le çıkmayı anlıyoruz.

Haberler

DİL AKADEMİSİ

Hükümet Programında Demirel, kültür işlerine hayli geniş yer verdi. «1000 temel Eser»in önümüzdeki dört yıl içinde tamamlana cağını açıkladı. Bölge tiyatroları kurulacağını belirtti. «Örf, âdet ve geleneklerimiz, müzik ve folklor eserlerimiz ortaya çıkarılıp, ilmi incele me konusu yapılacak ve her sahada sanatçılarımız teşvik edilecektir.» dedi. Demirel bir de «Dil Akademisi» kuru lacağını söyledi. Dil Akademisi konusunda Hükümet Programında şu bilgi veriliyor:

«Türk dilinin, birlik ve is tikrar içinde kendi kaideleri ne uygun, ilmi ve tabii yollarla gelişmesi ve zenginleş mesi bir araştırma konusu yapılacaktır.»

«Dilimizin gelişigüzel uy durma bir takım gelimelerle bozulması ve özleştirme bahanesiyle fakirleştirilmesi önlenecek ve nesiller arasın daki bağlantıyı tekamül için de devam ettirecek bir dil gelişmesi ve zenginleşmesi sağ lanacaktır. Bu maksada hizmet etmek üzere bir Dil Akademisi kurulacaktır.»

Oyle anlaşılıyor ki, serbest rekabetin faziletlerine inanan Demirel Hükümeti, Türk Dil Kurumu'nun karşısına, dilde anlaşmayı reddeden rakip bir kuruluş çıkacaktır.

AST'TA «SİMAVNALI ŞEYH BEDRETTİN»

Ankara Sanat Tiyatrosu, mev simin ilk yeni oyunu olarak 14 Kasımdan itibaren Orhan Asena'nın «Simavnalı Şeyh Bedrettin» i oynamaya başladı. Eseri, Ergin Orbey sahneye koymuş.

Orhan Asena, «Niçin Şeyh Bedrettin?» sorusuna şu karşılığı verdi:

«Bana öyle geliyor ki, tiyatro yazarı olarak böyle bir konuya ta baştan angaje olmuştum. İlk oyunum «Tanrılar ve İnsanlar» bir başkaldırmanın öyküsü idi. Tanrılarla insanlar arasındaki çatışmada, hiç duraksamadan insancılakların safına geçen Gılgamış'in tanrılara başkaldırışı, Simavnalı Şeyh Bedrettin trajesinde, çağımdan 500 yıl önce dünyaya gelmiş bir devrimcinin tüm çağlıyla çatışması gibi gerçek ten «hümen» bir nokta yakalamıştım. Bir yandan ben de 500 yıl sonra aynı tedirgin çağı yaşamaktayım. Bu tedirginlik bir yerde benim onunla özdeşleşmemi sağladı.»

KÖYDE TİYATRO

Tuborg Birası ile DYO boya şirketlerinin sahibi Yaşaroğlu ailesi, DYO adına Bademler köyünde bir tiyatro binası açtı. Kendi aralarında bir tiyatro topluluğu kuran Bademli ler, bir buket sunarak bina i çin DYO mensuplarına teşekkür ettiler ve açılışta «137 Numara» adlı tek perdelik bir oyun oynadılar.

LUMUMBA CANLANDIRILDI

Afrika bağımsızlığının sembolü olan Lumumba'nın mücadelesi, «Siyah Güneş» filmine konu oldu. Filim, Alexel Spechnev tarafından Moskova'da yapıldı. Filimde, Lumumba rolünü Kamurunlu aktör Ambroise Mbia oynamaktadır. Lumumba'nın karısı rolünde ise, Senegalli aktris Therese Diouf gözüküyor. Filimin teknik müşaviri, Lumumba'nın yakın bir arkadaş, «Siyah Güneş», Lumumba'nın işbirlikçilerin elîne düşüşünü, işkenceye uğrayışını ve öldürülüşünü çarpıcı biçimde gösteriyor.

«HAZRETİ MUHAMMED»

Ünlü marksist Maxime Rodinson'un «Hazreti Muhammed» adlı kitabının Türkçe çevirisi, yazarın, telif hakkı ödenmediği yolundaki şikâyeti üzerine, mahkeme kararıyla toplattırılmıştı.

Rodinson, «İslâmiyet ve Kapitalizm» adlı bir başka kitabının da, yine telif hakkı öden meksizin Türkçeye çevrilmesi ve yayınlanması üzerine, Türk editörleri «eşkiyalık» la suçlamıştır.

BERTRAND RUSSELL'İN OTOBİYOGRAFİSİ

Lord Russell yayınladığı otobiyografide son yirmibeş yıl içinde dünya olayları hakkında düşündüklerini ve yazdıklarını gayet dürüst bir şekilde anlatıyor. Kitabın ilginç bir yanı Bertrand'ın mektuplaşmalarından bölümlerin bulunmasıdır. A. J. Ayer ve Chou en Lai de Russell'in mektuplaştığı kimse ler arasında.

«DÜNYA NE İSE ODUR»

Alberto Moravia'nın hafif bir eseri, «Dünya Ne İse Odur» Paris'te oynanıyor. Entelektüel bir bulvar komedisi olan oyunda bütün kadınların kendisine aşık olduğu bir ruh hastası, konuşa konuşa dünyayı düzeltebileceğini iddia ediyor ve bunun için çabalıyor.

AZERBEYCAN'DA TÜRKÇE DERGİ

Azerbeycan'da Türk dili ve edebiyatı konusunda hacimli bir dergi yayınlanacaktır. Sovyet Rusya'da bu konuda şimdiye değin yapılan çalışmaları, Türk dilîyle ilgili bazı sorunları, Türk edebiyat ve folklorunu inceleyecek olan dergi, Azerbeycan İlimler Akademisi tarafından yayınlanacaktır.

PEARL BUCK

77 yaşındaki Pearl Buck, doğduğu Amerika ile Mao gelene kadar yaşadığı Çin arasında yaşamaşamayı. Kendi ölçüsüne göre sağlama çabasında. Ne var ki, Pearl Buck'da kapitalist ideolojiye bağlılık, yaşadığı Çin toprağına bağlılıktan çok daha güçlü.

1938 Nobel Edebiyat Ödülünü kazanan yazar, romanlarının dışında, Asyalıların Amerikalılarla birleşmesinden doğan çocuklarla uğraşıyor. Kitaplarından gelen kazanç, Pearl Buck Vakfı'na yatırılıyor. Vakıf, Amerikan askerlerinin Asya ülkelerinde peydahladıkları gayrimeşrû çocukların durumunu düzeltmekle uğraşıyor.

ARAGON'A CEVAP

Çekoslovakya olaylarının yıl dönümünde, Lettres Françaises' de yazdığı bir yazıda, Sovyet hareketini «işgal» diye kınayan ünlü komünist şair Aragon, Çek yazar Tiri Taufer tarafından elestirildi. Taufer, «Bu milletlerarası gericilikle, iç gericiliğin kullandığı bir deyim» diyor ve Arago'na, İspan ya İç savaşı sırasında, onun faşizme karşı mücadhele tarafısı olduğunu söylüyor, İkinci Dünya Savaşına yol açan Münich anlaşmasını faşist saldırıya karşı müdaheleden geçınma diye niteliyor. Çek yazarına göre, Varşova Paktı kuvvetlerinin ülkesine girişi, Çekoslovakya'nın evrimine milletlerarası gericiliğin müdahelesini önlemeye mâtuf bir hakrekettir, işgal değildir.

ROMEO — JÜLYET 70

Almanlar, «Romeo ve Jülyet 70» adlı, seyri altı saat süren bir televizyon filmi yapmışlardır. Filimde ünlü popüler müzik krallarından. Dr. Barnard, Kennedy ve Nixon'a kadar bir sürü ünlü kişi bulunaktadır. Füzeler, Biafra, Vietnam «Romeo — Jülyet 70» te yer alımaktadır.

GUERNICA

Seksensekizinci yaşını kutlayan Picasso'nun savaş alayları ünlü tablosu «Guernica»nın bir süre gösterilmek üzere İspanya'ya getirtilmesini isteyen hükümet tablonun hâlen bulunduğu New York modern sanatlar müzesine başvurdu. Müze Müdürü, Picasso rızı olmadıkça, tabloyu göndermiyeceğini bildirdi. Şimdi faşist diktatörün hükümeti, faşizm yüzünden İspanya'yı terkeden Picasso'nun kapısını çalma du rumundadır.

KİTAPLAR

UMMAN NİNENİN MEKTUPLARI

Cevdet Kudret

Sonura, büyüklenmek ne bilmezler, hepiciği topurağlan birdir. Mallimliği kö tü mü görüyorlar, sonuncu, Mallimlik a tılıvercek zanıyat olmadığı gibi Peygamberimizden dovâlı zamıyaddır. Onun giy matını bilenler bilir. Allah hepiciğine u zun ömürler vessin, baş ağrısı göstermesin. Ne edcen, ay oğlum, oğlancıklara eve li Allah, sonura dövletimiz gayırsın gâri! (s. 53) /Bizim mallim: «Yarın Darive ren'e varıp gelcen, Isman teyzeye bi şey deycen mi?» dedi. Ben de: «Hayır ola, bir işin mi var?» dedîydim, «Bizim mallim arkıdeşlerden biri imam ıla dedi— godu etmiş de, zebebi neyimiş öğrenen gelen.» dedi. Iki sehet filen geçmeden gidip geldi. Meğer isem, imam, mallime: «Dinsiz» demiş, mallim de imama «Yobaz» demiş. Ikisine de bu nafları yakışdıramadım doğrusu. Neyi üleşmeybatırıtlar umış kim bilir? Ikisi de aynı kövün hizmatında çalışıbatır. Ikisi bir ossular da, kövümüze bi düzene gatalım deye uğreşsiler ya. Kövlüler bu adamları sözünden mi çıkıcekle sanakim? Ilâkin imam da heri şeye «Günah» der çıkar ımış canım! Hem bi yol «Ortu meddabua (oria mektepte), ilîside (lisede) çocuk okutmek günahdır.» der imiş. Zaddhe, mallim ile gavgılarının zebebı de buyumuş. Allah var a, Amat, imama ben de çok gızdım. Bizim mallim bazı gazivete okuyveyyo da, bazı dövletin işsannarı aydedenin yanna çıkmeye uğreşip durular mış, bu da çok okumeyylen olurmuş. Bizi de «Okutmak günahdır» der tek bu olur mu canım?. Neyise, o imam beliki boş bulunmuşdur da zâzından çıkıvermişdir. Söylediğine pişman olmuşdur. Yoğusam aklı eren adam bu nafı söylemez canım!. (s. 56 — 57).

★

İşte böyle! Kara Bıblk yazarı Nabi—zade Nâzım'dan başlayıp, ustamız Yakup Kadri'yi de içine katarak, bugüne değin gelen bütün köy romancıları, dostlarım Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın ve başkaları, bütün denemeciler ve bütün yazarlar, anlatımda olsun, hiç birimiz Umman Nene'nin eline su bile dökemeyiz.

Umman Nene o günden bu yana neler yaptı? Askerden dönen Amad'ı ile «çok güzelleşen, hopur hopur olan» gelini Durgadın'ı evlendirdi mi? Doğan to runumu sırtına bindirip gezdirdi mi? «Ben oğlumu ararın, Oğlum gelin goynunda» diye nenniler çekip uyuttu mu? Yaşıyor mu, Yoksa «etirafında doleşip duran ölüm» e yakalandı mı?. Bilmiyorum.

Saint — Exupéry, Küçük Prens adlı masalının sonunda, ortadan kaybolan Küçük Prens'in döndüğünü gören olursa kendisine haber salıp yüreğine su serpmelerini diler okuyucularından. Ben de aynı şeyi dileyeceğim:

Eğer köylerin birinde karşınıza bir nene çıkarsa, kötülükleri yerip iyilikleri övüverirsa, «Kim fatana, millete eyi çalışıverisse biz o yandeyiz» diyorsa, to runlarını okutan «mallim oğlancıklar»ı seviyorsa, onlara el kaldıranları duyunca «gaharından ekmek, aş yemiyor sa,» biliniz ki odur. O zaman, nolur, yüreğime su serpin: haber salın, yaşadığım bildirin bana!.

★

Bana ulaşan çeşitli istekler üzerine, kitabın tam künyesini veriyorum:

Umman Nine'nin Mektupları. Mehmet Yılmaz. Inan Matbaası, Denizli 1964. 90 sahife. 250 kuruş.

—o—

«Umman Ninenin Mektuplarını derleyip yayınlayan öğretmen Mehmet Yılmaz, bu yazı dizisinin basılmasını dolayısiyle bana gönderdiği mektubunda hayatını kısaca anlatıyor. Okurlarım, Umman Nine'nin tanıtılmasını merak ederler diye, mektuptan öğrendiklerimi aktarıyorum:

Öğretmen Mehmet Yılmaz bir köy çocuğu imiş. Doğduktan üç gün sonra anası onu kundaklayıp sırtına alarak buğday biçmeğe gitmiş, oğlunu buğday başakla rının gölgesine yatırarak, tarlada durup dinlenmeden çalışmış, işini bir an önce bitirebilmek için çocuğunu emziremediği günler bile olmuş. «Ayağı çarık, dabanı ya rık anacığın, vücudunda bon cuk boncuk kabarak terleri tarladaki gelincik otları ile kuruladığı olurmuş.» Mehmet Yılmaz, büyüyünce, Isparta Gönen Köy Enstitüsünde okunuş, çevresinin çe şitli köylerinde 21 yıl öğretmenlik yapmış, bu arada köyü ve köy gerçeklerini tanımağa çalışmış, evli ve beş çocuk babası imiş, 23 yıllık meslek hayatı varımış, şimdi «Acıpayam — Denizli. Halk Eğitimi Merkezi Müdürü» imiş. Kitaptan elinde varmış. Edinmek isteyenlere duyururum. C.K.

FELSEFE İNCELEMELERİ

Cengiz Çandar

Karl Marx ile Friedrich Engels'in çeşitli dönemlerde yazdıkları felsefe ile ilgili yazıları, Sol Yayınları, Kasım 1968 de «Felsefe İncelemeleri» adıyla yayınladığı kitapta toplamış.

Felsefe, daima soyut bir düşünce sistematiği olarak aralaşılmış ve gerçeklerden koparılarak, hayatın somut pratiğinden ayırd edilerek ona spekülatif bir anlam ve muhteva kazandırılmaya çalışılmıştır. Oysa, felsefe ne diğer bilimler ve bilim dalları gibi toplumun, hayatın somut gerçeklerinden doğmuştur ve çeşitli sosyal sınıfların iktisadı ve siyasi çıkarlarına ve sınıf hedeflerine sımsıkı bağlıdır. Felsefe insanların bilinçlerinin bir ürünü değil; insanların toplumsal yaşantısının ve toplumdaki sınıf ilişkilerinin ürünüdür. Zira «maddi hayatın üretim biçimi, genel olarak toplumsal, siyasi ve fikri hayat sürecini şartlandırır. İnsanların varlıklarını belirleyen bilinçleri değildir, aksine onların toplumsal varlıkları bilinçlerini belirler» (1) Felsefe sosyal sınıfların insanlık tarihini belirleyen sınıf mücadelelerinde birbirlerine karşı kullandıkları, ideolojik bir silah olmuştur. Değişik felsefe okulları değişik sosyal sınıfların ideolojik silahları olmuşlar ve sınıf mücadelesinin yürütülmesinde etken rol oynamışlardır. Örneğin, hristiyanlık - ki belli ölçülerde bir felsefe olarak kabul edilebilir - Roma İmparatorluğu devrinde geniş imparatorluk topraklarının niteliğine uygun evrensel bir düşünce olarak kabul edilmiş; oysa imparatorluk yıkılıp topraklar bölündüğü ve eski imparatorluk toprakları üzerinde feodal birimler fışkırdığı zaman kendisini bu yapıya uydurmuştur. Hristiyanlık «Ortaçağda feodalizm, gelişticçe buna uygun bir din haline geldi ve bu yeni duruma tamamen uyan bir feodal rütbeler silsilesi edindi». (2)

Görülüyor ki, felsefe gerçek hayattan kopuk, zihinlerin ürünü spekülatif bir düşünce ve inanç biçimi değil, tamamen toplumdaki sosyal sınıfların siyasi saiklerinin ortaya çıkardığı, sınıfların siyası hedeflerini en inceliklle ifade eden ve sonralari sınıflara yol göstericilik yapan düşünce sistematiğidir. Bu noktayı Engels çok açık bir biçimde gözler önüne sermektedir:» Hiç bir felsefi önerme, Hegel'in «gerçek olan her şey akildir ve akli olan her şey gerçektir» diyen ünlü önermesi kadar, dar kafalı hükümetlerin mınnetini ve dar kafalılıkta onlardan geri kalmayan liberallerin öfkesini bu kadar üzerine çekmemiştir. Bu, açıkça, varolan herşeyin kutsılaştırılması, despotluğun, polis devletinin, keyfi adaletin, sansürün, felsefenin hayır duasını almast demek değilmiydi?» (3) Bu satırlar Hegel idealizminin — felsefe okulu olan idealizm söz konusudur — Prusya'nın gerici devletinin felsefesi olduğunu açıkça göstermektedir. Marx ve Engels bütün teorik çalışmalarında, tutucu sınıfların felsefe okulu olan idealizme karşı mücadele etmişler ve bu mücadelelerinde işçi sınıfının rehber felsefesi olan materyalist diyalektiği kullanmışlardır. İdealizmin tutucu yönelimlerin felsefe bayrağı olmasına karşılık, materyalizm (maddecilik) devrimci yönelimlerin felsefe bayrağıdır. Ve tarih boyunca böyle olmuştur.» Ne var ki, bu arada maddecilik İngiltere'den Fransa'ya geçti ve orada kaynağı Descartes olan başka bir maddeci felsefe akımıyla karşılaşıp onunla kaynaştı... Böylece bu maddecilik, şu veya bu şekliyle — açıkça maddecilik veya tanrıcılık olarak — Fransa'nın bütün okumuş gençliğinin ortaya görüşü haline geldi; o kadar ki Büyük Devrim patlak verdiğimde... Fransız Cumhuriyetçilerine ve tedhişçilere bayrak oldu ve İnsan Hakları Beyannamesinin metnine kaynaklık etti»(4).

Felsefe tarihi başlıca iki felsefe okulunun, maddecilik ile idealizmin mücadele tarihidir. Müsbet Bilime dayanan, ileriyi temsil eden maddecilik metafizığe, kalıplara ve kategorilere dayanan idealizmi yenilgiye uğratmaktadır.

Türk aydınlarının çağdaş gelişmeleri kökten kavramaları ancak bu gelişmelerin temelindeki teorik ve felsefi kaynakları kavramları sayesinde olacktır. «Felsefe İncelemeleri» bu kavrayışa anahtar olabilecek nitelikte, faydalı bir kitaptır.

(1) KARL MARX, «Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'ya Önsöz», K. Mark. F. Engels, **Felsefe İncelemeleri**, Ankara, Sol Yayınları 1969 S. 18

(2) FERİEDRİCH ENGELS, «Ludwig Feuerbach ve Klâsik Alman Felsefesinin Sonu», K. Marx. F Engels, **Felsefe İncelemeleri**, Ankara, Sol Yayınları, 1969 S. 60

(3) FRİEDRİCH ENGELS, A. G. E. S. 10

(4) FRİEDRİCH ENGELS, (Tarihi maddecilik», 1968 F. Engels, **Felsefe İncelemeleri**, Ankara, Sol Yayınları, 1968, S. 111 - 112

BİR BÂBIÂLİ ABARTMASI

Geçen yılın Eylül ayında Babıâli basını, Foster Dulles'in bile azgelişmiş bir müttefikten bekliyeceğinin çok üstünde bir soğuk harp edebiyatı göstersine giriştı.

Çekoslavakya'nın işgalini izleyen günlerde, Sovyetlerle Almanlar arasında süregelmekte olan eski polemik Batı Almanya'nın tutucu çevreleri tarafından bir kriz havasına dönüştürülmüştü. Bu, yalnız ak ve kara'nın hüküm sürdüğü dış politikamızın zahmetsiz fikir alanında Babıâlinin alabildiğine at koşturmasına yaradı.

Manşetler ve yorumlar neler demiyordu : Üçüncü Dünya Savaşının eşiğine gelmiştik. Almanya işgal edilmek üzereydi. Sovyetler yalnız Avrupa'da değil, Orta Doğu'da da saldırıya geçeceklerdi. Ve ak — kara edebiyatının pariak temsilcisi Orgeneral Tural, Tercüman Gazetesinde beş sütün üzerinden millete sesleniyordu: «Harbe Hazırız!» (Tercüman 26 Eylül 1969).

Dünya politikası sorunlarında Babıâli basınının uyanık kesilmi, genellikle, önce «Pembe Köşk» den gelen yorgun sesse kulak verir, sonra, çok kısa formüller halinde Türk kamuoyuna aktarılan yargılara hayal gücünü de katarak, uzun ve bilgiç tefsirlere girişir. Bu bir uzmanlar halveti gibidir. Ve saygılı Türk okuyucusu mümtaz azınlığın ciddi çabaları karşısında beyninin yıkanması işlemine kendini güvenle terkeder.

Eylül 1968'de tersi oldu. Meseleye yönünün önce manşetler ve yorumcular verdi. Sonra İsmet Paşa konuştu. Fakat Paşa Bâbıâli'yi yalanlamadı. Aksine, önemli bir gazetenin baş sayfasında, denizde çekilmiş bir resminin yanında verilen bir haberde, Paşa'nın Üçüncü Dünya Savaşı çıkabileceği hususunda endişelerini belirttiği ve «Durumumuz nâziktir» dediği bildirildi. Paşa Bâbıâli'nin soğuk harbini tasçil etmişti.

Bu isteri, Çekoslavakya'nın Sovyetler tarafından işgalinin, Avrupa statüsünü tehdit eden, hatta tüm dünya statükosunu zorlayan bir tırmanış başlangıcı olduğu taraziyesine dayanıyordu. Oysa, bir «blok içi tedbir» olduğu ve, dünya bir tarafa, Avrupa'daki kuvvetler dengesine hiç bir etkisi olmadığı daha başından belli olan bu hareket ten bir yıl sonra ne görüyoruz :

AVRUPA'NIN GÜVENLİĞİ

Varşova Paktı Devletlerinin daha 1966 yılında Bükreş Konferansında ortaya attıkları ve Çekoslavakya'nın işgalinden sonra Mart 1969'daki Peşte Toplantısında tekrar ettikleri bir Avrupa Güvenlik Konferansı toplanması teklifleri gerçekleşmek yolundadır. Associated Press'e göre, Aralıktaki dışişleri bakanları toplantısında hazırlanacak NATO cevabı olumlu olacak, yalnız tarih olarak Varşova Paktı Devletlerinin ileri sürdükleri 1970'in ilk yarısına karşılık, aynı yılın ikinci yarısı veya 1971 bası teklif edilecektir. Görülüyor ki, Doğu blokunun Avrupa güvenliği konusundaki tutumu Çekoslovakya'nın işgalinden önce de sonra da aynı olumlu çizgiyi muhafaza etmiş, Batı şimdi buna uymuştur. Kaldı ki, Batı da önemli adımlar atmaya hazırlanmaktadır. 29 Ekim 1969 tarihli Newsweek'e göre, NATO daimi temsilcilerinin söz konusu konferansı için hazırladıkları geçici gündemde, karşılıklı kuvvetlerde indirimlerden başka, atom silâhlarından arınmış bölgeler meselesi de yer almaktadır. Nerede kaldı tehlikedeki Avrupa statüsü? Nerede kaldı Rus tehlikesi?

ALMANYA MESELESİ

Almanya konusunda iki tez karşı karşıyadır. İki Almanya'nın seçimle birlestirilmesini isteyen Batı tezi, bu birleşmenin iki Almanya arasında üst kademede yapılacak müzakerelerle sağlanmasını isteyen Sovyet tezi... Sovyet tezi böylece ilk planda iki Almanya'nın bugünkü hudutları ile (Özellikle Doğu'da Oder — Neisse hattı olarak) birbirlerini resmen tanımalarını öngörmektedir. Bir orta tez olan Fransız tezi ise, Avrupa'nın güvenliğini Almanya meselesinin çözümüne bağlamamak, şimdilik iki Almanya'nın De Facto varlığını kabul etmek ve ancak Avrupa'da gerçek detant kurulduktan sonra Almanya meselesine eğilmektir. Bugün Avrupa'da Fransız ve Sovyet tezleri karışımı bir durum gerçekleşecek benzer. Ekimin 28'inde yeni Alman Basbakanı Brandt, Bundestag'ta okuduğu hükümet programında «İki ayrı Alman Devleti» nin varlığını ilk defa resmen kabul etmiş, hatta Doğu Almanya'yı resmen tanıma yolunda bir adım da atarak iki devlet arasındaki ilişkileri düzenleyen bir paktın imzalanmasını teklif etmiştir. Yeni Alman Hükümetinin programının okunmasından 6 gün önce ise, Pravda, ilk defa bir Alman idaresinden olumlu bir şekilde söz etmiş ve Brandt'in dış politikadaki gerçekçi yolunu övmüştür. (Milliyet 23 Ekim 1969) Nerede kaldı Almanya'nın işgali?.

AMERİKA — SOVYETLER

25 Ekim günü Moskova ve Washington'da aynı anda su kısa ortak bildiri yayınlandı: «Stratejik silâhlar yarışını durdurmak konusunda daha önce alınan bir karara dayanarak, ABD ve SSCB özel temsilcileri öngörüşmeler yapmak üzere 18 Kasım'da Helsinki'de bulunacaklardır.» Nükleer denemelerin sınırlanması ve nükleer silâhların yayılmasının önlenmesi konularındaki olumlu Amerikan — Sovyet işbirliğinden sonra, iki süper devlet nükleer başlık taşıyıcıları konusunda da anlaşmak istemektedirler. Bu, Gromiko'nun son Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki Vietnam konuşmasından da anlaşıldığı gibi, Sovyetlerin Üçüncü Dünya'daki tâviz vermez yeni tutumlarını değiştirdikleri anlamına gelmez. Fakat büyük nükleer karşılaşmanın artık tamamen ihtimaller dışına itilmekte olduğu da açıktır. Nerede kaldı Üçüncü Dünya Savaşı tehlikesi?.

VE ORTA DOĞU

6 Kasım tarihli New — York Times Gazetesi. Sovyetlerle Amerikalıların Orta Doğu konusunda anlaşmak üzere olduğunu yazıyordu. Anlaşmanın iki temel prensibi sunlardı :

1 — Araplar devamlı ve bağlayıcı bir barış antlaşmasını kabul edeceklerini açıklayacaklardır.

2 — İsrail, karşılıklı anlaşma gereğince sınırları içine çekilmeyi kabul edecek ve çekiliş için süre tesbit ede cektir.

Bunlar 21 Ekim tarihli «Devrim» de söz ettiğimiz ve İsmet Paşa'nın şüphe ile karşılamış olduğu Sovyet Orta Doğu Barış Planının iki temel prensibinin hemen hemen aynidir. Oysa, «Türk dış politika otoriteleri», Sovyetlerin Akdeniz'deki yeni gücünün Orta Doğu'da dengeyi ve dolayısiyle barışı sağlamak bakımından oynayabileceği olumlu rolü değerlendirmemeleri bir yana, bu güce bakarak Orta Doğu krizini mevcut olmayan bir Avrupa krizine bağlamak gafletine düşmüşlerdi. Simdi New — York Times'in haberi, sükun içinde bir Avrupa'nın yanında, eksilmeyen karşılıklı taarruz hareketlerine rağmen, sükün içinde bir Orta Doğu kurulması yolunda bir ufak adım atıldığını göstermektedir. Başarı şansının zayıflığına rağmen böyle bir adımın atılmasında Sovyet karsı ağırlığının rolü büyük olmustur.

OLUMSUZ BİRİKİM

Dünya konjonktürünün biraz önce dikkatimize kısa tablosunun ışığı altında lütfen su söylenenlere bakın. Bu sözlerin sahipleri sadece Türk dış politikası düşüncesinde birikim yapan yorumcular değil, bilfarz Türk dış politikasının formüle edilmesinde rolü olan etkili kisilerdir.

Önce iki değerlendirme :

Ocak 1969'da Karma Bütçe — Plân Komisyonuna sunulan Dilsteri Başkanlığı 1969 Yılı Bütçe Raporundan: «Çekoslovakya olaylarının ortaya çıkardığı bir gerçek de, Avrupa'da karşılıklı anlayışa dayanan bir nizamın kurulmasında, Sovyetlerin Macaristan olaylarının bastırılması devresinden de geriye gitmiş bulunmalarıdır.» Subat 1969'da Nato Parlâmenterleri Türk Grubunca Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Komisyonunda düzenlenen toplantıdan: Muharrem Nuri Birgi. «Çek işgali olayından sonra. Rusların silâh yoluyla yayılmak isteklerinin devam ettiği ortaya çıkmıştır. Rusya'nın bir süre önce karşılıklı olarak askeri iki paktın kaldırılması yolundaki tekliflerine artık rastlanmıyor. Bu fikirden vazgeçmiş gibi görünüyorlar» diyor.

Ve lütfen bu söylenenlere paralel olarak yürütülen dış politikaya bakınız :

Geçen yılın Ekim ayında De Gaulle, Türk yöneticilerini bağımsız Fransız dış politikası praleline davet etmişti. Bu, «nezaketle» reddedildi. Bundan baş ay sonra Türkiye'yi ziyaret eden Ceausescu ise, daha somut tekliflerle gelmişti: 1) Bir Panavrupa konferansı toplama çabalarına katılmamız. 2) Balkanları atomdan arınmış bir bölge haline getirmek isteyen eski bir Romen tezini desteklememiz. Hükümet ikisini de «pas» geçti. Oysa, Avrupa güvenlik konferansı şu anda realite planına oturmuş, Avrupa'da atomdan arınmış bölgeler meselesi Nato geçici gündemine girmiştir.

ibrahim çamlı

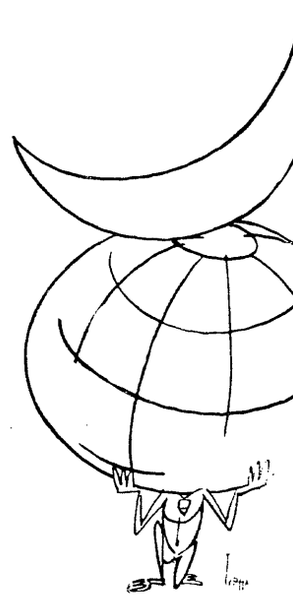

IKINCI AY YOLCULUĞU

Apollo 11'in Ay yolculuğu, U.S. News'un deyişiyle, bir «spektaküler macera» idi. Apollo 12'nin uçuşu ise, ayın bilimsel keşfe açılış yolun da bir adımdır. Yeni uzay yolcuları, Ay yüzünde, nükleer enerji ile çahşan ilk deneme istasyonunu kuracak lardır. Astronotlar ayrıca, yeryüzündeki bilginlere çok dikkatli seçilmiş malzeme getireceklerdir. Araçların ayda ne kadar dayandığını anlamak üzere, çok önceden Ay'a insansız fırlatılan Surveyor 3'ün enkazını bulup getirmeye çalışacaklardır.

İki yolculuk arasındaki farklar şunlardır:

APOLLO 12		APOLLO 11
Fırtına Okyanusu	**İniş yeri**	Sesizlik Denizi
10 gün 5 saat	**Uçuş süresi**	8 gün 3 saat
İki yürüyüş, 7 saat	**Ay Yürüyüşleri**	Bir yürüyüş, 2 saat
31 saat 30 dakika	**Ayda kalış süresi**	21 saat, 36 dakika
Yarım mil	**Keşif alanı**	250 ayak
60 pound.	**Toplam ay örnekleri**	48 ponud

RUS-AMERİKAN SİLÂHSIZLANMA GÖRÜŞMELERİ

İki dev ülke arasındaki silahsızlanma konuşmaları, 17 Kasım'da Helsinki'de başlamaktadır. İki yıldır sözü edilen görüşmeler, uzun ve çetin olacağa benzemektedir. Pentagon'un görüşlerini yansıtan U.S. News'a göre, her iki ülke de, uzun menzilli füzeler, nükleer denizaltılar ve stratejik bombardıman uçakları gibi mevcut stratejik silâhları azaltma niyetinde değildir. Anlaşma, eğer mümkün olursa, henüz gelişmesi tamamlanmıyan füzesavar (ABM) sistemi ile çok başlıklı füzeler (MIRV) konularında sağlanabilecektir. Hâlen Sovyetler ABM'de. ABD'de MIRV'de önderdir.

Uzmanlar, yeni bir pahalı silahlanma yarışının önlenmesi için, ABM ve MIRV konularında, iki ülkenin çabuk bir anlaşmaya varmasını gerekli saymaktadırlar. Eğer iki ülke de phalı ABM sistemleri kurar ve MIRV projelerini geliştirir lerse, stratejik silâh anlaşmasının denetlemesi güç olacaktır. Her iki ülke de, hâlen casus uzay uyduları yoluyla denetlemeyi kabul etmektedir. Casus uydular ise, füzenin 1 ya da 3 ve hatta 12 başlık taşıyıp taşımadığını tesbit edebilecek durumda değildir.

Bir anlaşma, MIIRV denemelerinin durdurulması, MIRV'i geliştirmenin yasaklanması, ABM savunma sistemleriyle ilgili her türlü inşaatın durdurulması ve kıtalararası füzeler miktarının mevcut düzeyde dondurulması konularında gerçekleşebilir.

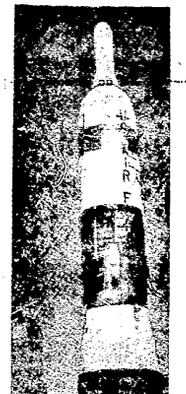

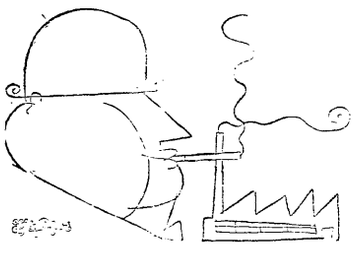

ABD İÇİN MARSHALL PLANI

«Bir Amerikan Dileması» adlı eserinden sonra «Asya'nın Dramı» adlı incelemesiyle haklı bir ün kazanan İsveçli iktisatçı Myrdal, fakir halk ve ABD şehirleri için bir Marshall Planının gerektiğini ileri sürdü. Plân, 1 trilyon dolar harcamaya ihtiyaç göstererecek ve bir nesil boyu uygulanacaktır. Plân, şehirlerden kaçma, eğitim, fakirlik ve çevre konularında uygulanacaktır. Temsilciler Meclis'inin Sehir Büyümesi Alt Komitesinde yapılan bu özel açıklamasında Myrdal, zenci — beyaz, fakir — zengin arasında yaratılan gerginliklerin, köklü tedbirler alınmadıkça, Amerikan demokrasisini tehdit edeceğini ileri sürmüştür.

Myrdal'in 25 yıl önce, 1944 yılında ABD'de zenci sorunlarıyla ilgili tahminlerinin doğru çıktığı belirtilmektedir. Myrdal ise, «Hükümette ve üniversitelerde birçok kabiliyetli insan mevcut iken, sağlığa aykırı mesken durumunun kötüleşmesine ve sefirlerin inhitatına müsaade edilebileceğini göremedim. Böyle birşeyin mümkün olabileceğini düşünemedim» demektedir.

DEVRİMCİNİN ÖLÜMÜ

Latin Amerika'da ünlü devrimci fideler, hükümet kuvvetlerinin kurşunları altında can veriyorlar. 1965 Ekim'inde Luis de la Puente Uceda (Peru) öldürüldü. Şubat 1966'da rahipliken gelme Camilo Torres (Colombia), 1967 Ekim'inde ise Che Guevara. Bolivya'da vuruldu. En son Brezilya gerillalarının tartışılmaz lideri Carlos Marighela öldürülmüştür. Marighela, 1968 yılından itibaren kışlalara ve bankalara hücum eden 5-6 kişiden kurulu şehir komandoları teşkil etmiştir. Hareket, banka hücumlarıyla 1 milyon dolardan fazla gelir elde etmiştir.

Marighela, yardımcısı eski yüzbaşı Carlos Lamarca ile birlikte, geçenlerde Amerikan Büyükelçisinin kaçırılmasını düzenlemiştir.

FİLİPİN SEÇİMLERİ

Türkiye'de «Filipin tipi» diye ün kazanan demokrasinin beşiği ülkede, 23 ölüye sonuçlanan seçimler, alarma geçirilmiş silâhlı kuvvetlerin nezaretinde yapıldı. Seçimleri son iki günde iki kez kat ledilmek istendiği ileri sürülen eski başkan Marcos kazandı. İddiaya göre, seçimlerden bir gün önce, 90 Filipinli müslüman komando, Marcos'u öldürmekle görevlendirilmişti. Bu kanlı seçim savaşına rağmen, Filipin tipi demokraside, rakip başkan adayı da kazansa, ABD için birsey değişmiyecekti.

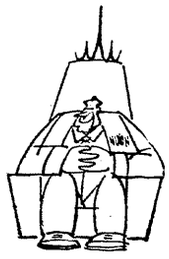

BÜYÜK SESSİZ ÇOĞUNLUK

Türkiye'de seçimlerden sonra parlamento dısı muhalefet söz konusu olurken, ABDde. Nixon'un sâyesinde yeni bir politik kavrama kavuşmuştur. Bu. GSMFA rumuzuyla anılan «Amerikalıların Büyük sessiz çoğunluğun dur. Nixon, bu büyük sessiz çoğunluğun Vietnam politikasını destek lemesini istemiştir. Bu kavram, alay konusu olmuştur. Hâlen ABD'de mizah yazarları ve karikatürcüler «Büyük Sessiz Çoğunluk» konusunda Nixon'u iğnelemektedirler.

BEYİN AKINI

Manchester Universitesinin genç bilim adamlarından David Ernest Clark, ülkesi için şöyle konuşuyor: «Ingiltere'ye teknoloji ve bilim alanında beş yıldan uzun ömür tanımıyorum. Çalışmalarıma Ingiltere'de devam etmek istedim. Ama işlerin gidişine bakılırsa, korkarım ki, bir kaç yıl içinde ABD'ye göç edeceğim.»

Bu görüşü paylaşan bilim adamları çoğunluktadır. Hâlen ABD'de çalışan araştırıcı, doktor ve mühendislerin 100 bini dış ülkelerde yetiş miştir. Amerikan Bilimler Akademesi üyelerinin dörtte biri ve Nobel Fizik ve Kimya ödülünü kazanan Amerikalıların üçtebiri, yabancı ülke üniversitelerinden gelmiştir.

Beyin akımının ABD dışın daki ülkelere maliyeti 22 mil yar Frank (5 milyar dolar) civarındadır. Çoğu fakir o lan bu ülkelerin 22 milyar Frank'ı havaya uçmuştur. Eğer ABD, Ingiltere, Türkiye, Hindistan gibi ülkelerden doktor ithal etmeseydi, 12 yeni tıp fakültesi kurmak zorunda kalacaktı. Bu konuda London School of Economicsten Richard M. Titmus şöyle diyor: «Halen dünya ülkeleri, ABD'ye, onun özel ve kamu yardımı olarak yabancı ülkelere sağladığı serma ve kadar, hatta daha fazla sermaye akıtmaktadır.»

ABD'de bilim adamlarının yaşama düzeyi, Avrupa'ya nazaran yüzde 50 yüksek olmasına rağmen, beyin akımının baş nedeni, refaha kavuşma değildir. Batlamyus'ların Iskenderiye'ye yerleşip Atina'nın inhitatına yol açmasına benzer biçimde kabiliyetli gençlik, günümüzün gerçek bilim çağına yönelmektedir. Mc Namara'nın sözleriyle, «Kalpler gibi beyinler de kendilerine değer verilen yerlere gelmeketdir.»

«La Bell Telephone Laboratoriese, 15 bin beyin kullanmaktadır. Bu rakam, bütün Kanada sanayiinin kul landığı bilim adamı ve araştırıcı sayısına eşittir. Ford'un başkanı, «Gelecekte teşebbüsler, birbirlerinden esas itibariyle, kendilerine çekebilecekleri adamların kalite siyle ayırt edilebileceklerdir» demektedir. Her yıl Ford'un 28I direktörü, üniversiteleri dolaşmakta, yetenekli gençleri izlemekte ve 1500 genç beyni sirketin hizmetine almaktadırlar.

İndra Gandi

PARTİSİNDEN KOVULAN BAŞBAKAN !

Başkan Bayan İndra Gandi, bağımsızlığa kavuştuğundan bu yana Hindistan'ı yöneten Kongre Partisinden, yönetimi ellerinde tutan rakipleri tarafından ihraç edildi. Bayan Gandi, kararı tanımadı ve Gandi taraftarı yöneticileri ihraç kararı alan parti toplantısını boykot ettl. İhracı rağmen. Başbakanın sol partilere dayanarak iktidarda kalabilmesi ihtimali vardır. Partinin parlamento üyelerinin önemli bir kısmını kaybederse, yeni seçimlere gitmesi mümkün dür. Fakat bir ölçüde bizim CHP'ye benzeyen Kongre Partisinin eski hâçemonyasını sürdürebilmesi, artık kolay gözükmemektedir.

İDRİS'TEN SONRA SIRA FAYSAL'DA !

Foreign Report dergisine inanmak gerekirse, İdris'ten sonra Faysal'ın da tahtı sallanmaya başlamıştır. Geçenlerde vuku bulan darbe teşebbüsü, bunun bir belirtisidir. Darbe, Dahran üsstünde çahşan Amerikalıların bâzı askeri birliklerin hareketlerinde acayiplikler hissetmesiyle meydana çıkmıştır. Dahran'daki Suudi Arabistan Hava Kuvvetleri Akademisi Komutanı da darbeyi hazırlayanlar arasındaydı.

Foreign Report Kral Faysal'ın üç önemli muhalefetle karşıkarşıya bulunduğunu yazmaktadır. İlk muhalfet, kral ailesi içinden gelmektedir.

Kralın kardeşi olan Milli Savunma Bakanı Prens Sultan'ın başbakan olmak istediği anlaşılmaktadır. Bu istek, Faysal'ın başbakan iken Suud'u devirmesiyle çağrışım yapmaktadır. İkinci muhalif akımın kaynağı, ulema'dır. Ulema, «Faysal'ın islâm politikasının yeteri kadar müslüman olmadığından» şikâyetçidir. Kralın «müslüman Kardaşlerı» le işbirliği yapmaktan kaçınması, safa düşkünü prenslerin mem lekete açıkça içki sokması ve Hindistan'ın İslâm Zirve Konferansı'na gelmesine izin verilmesi ulemayı kızdırmıştır.

Kral Faysal

Faysal'ı en çok korkutan muhalefet, genç subaylar ile orta tabakadan gelmektedir. Dergi bu konuda şöyle yazıyor: «Suudi Arabistan'da ordunun da bir kısmını teşkil ettiği ilerici bir orta tabaka yavaş yavaş oluşmaktadır. Bu tabaka, üç noktada huzursuzluk duymaktadır: 1) Çok yavaş gelişen sosyal ve ekonomik reformlar, 2) Kral ailesi ve etrafındakilerin geniş ölçüde rüşvet vermeleri, 3) Ufak bir Suriyeli müşavir grubu nun gayrimeşru servet edinmesi ve entrikaları.

Orta rütbeli subaylar, özellikle hava kuvvetleri subayları Kralı endişeye düşürmektedir.

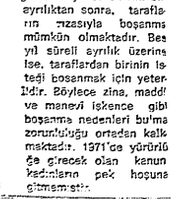

KAZANOVA KANUNU!.

İngiltere'de bir «seks devrimi» yürürlükte 1967 yılında bir kanun, yetişkin homoseksüellerin rızalarıyla birlikte yaşamalarına müsaade etti. Geçen yıl çocuk aldırma meşrulaştırıldı. Bu yıl, boşanmayla ilgili yeni bir kanun kabul edildi. Kanuna göre, iki yıl süren fiili bir ayrılıktan sonra, tarafların rızasıyla boşanma mümkün olmaktadır. Beş yıl süreli ayrılık üzerine ise, taraflardan birinin isteği boşanmak için yeterlidir. Böylece zina, maddî ve manevî işkence gibi boşanma nedenleri bulma zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. 1971'de yürürlüğe girecek olan kanun kadınların pek hoşuna gitmemiştir.

PERU'DA ULUSAL GURUR GÜNÜ

Köklü bir toprak reformu uygulaması içinde bulunan ve Pentagon askeri heyetlerini sınırdışı eden Peru, petrolün millileştirilmesinin yıldönümünü «Ulusal Gurur Günü» olarak kutladı.

Yabancı sermaye ile mücadele veren ve içerde köklü reformlara yönelen askeri yönetim, kitleden destek görmektedir. Moskova'da yayınlanan New Times, Peru olaylarını şöyle değerlendirmektedir: «Latin Amerika'da kamuoyu, yurtsever Parulu subayların politikasını desteklemektedir. Peru örneği, Pentagon'un yardımıyla Amerikan taraftarı darbeler yapılan Latin Amerika ülkelerinin askeri çevrelerini de etkilemiştir. Latin Amerika ordularında, ilerici ve milliyetçi hislerin başlattığı farklılaşma akımı gittikçe hız kazanmaktadır.»

Bu gelişmelere ve artan gerilla nareketlerine karşılık Nixon'un müşaviri vali Rockefeller, Güney Amerika emniyet kuvvetlerine yeniden silâh yardımı yapılmasını tavsiye etmiştir.

HAVAYA GİDEN DOLARLAR!.

Playboy dergisi yazıyor: Amerikan vergi mükellefleri, sigaranın zarar larını halka anlatmak için Sağlık Bakanlığı bütçesine 2,1 milyon dolar ödüyorlar. Tarım Bakanlığı bütçesinde ise, tütün satışlarını teşvik için 1,5 milyon dolar ödenok var!

LİBYA'DA MİLLİYETÇİLİĞİN SESİ

Libya'nın 27 yaşındaki Hedefi'nin liderliğindeki genç subayları, Anglosakson entrikalarına aldırmadan milliyetçi programlarını uygulama yolundalar. Petrol şirketlerinden 400 milyon dolar civarında gelir artışı sağlayacak taleplerde bulunmuşlardır. Amerikan ve İngiliz üslerini, bir an önce kapatma kararındadırlar. Hedefi, «Ülkemizi mutlaka yabancı üslerden kurtarmamız gerekir. Bu üslerin tahliyesi, bağımsızlığımızın esas şartını teşkil etmektedir» demektedir. Bir Libyalı'nın İtalya'ya usulsüz kaçırılması üzerine, genç subaylar, Amerikan Wheelus Üssü'nü baskarta teredddüt etmemişlerdir.

Bu durumda İngiltere, «Sipariş ettiğiniz modern Chieftain tanklarını vermem» tehdidinde bulunmuştur. Savunma Bakanı, «Siparişi iptal eder. Rusya'dan tank alırız» cevabını vermiştir. Savunma Bakanı, «Eski silâhları tâmirden geçirip Arap devletlerine satma dönemi artık geride kalmıştır» demektedir. Libya aynı ca 312 milyon dolar tutarındaki hava savunma silâhları siparişini «lüzumsuz olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir.

Topraksız köylüler

(Başı S. 1'de)

«Cumhuriyetin ilk yıllarında bu çiftlik iki Rum kardeşindi. Bunlar çiftliği terkedince, Hazine 24 bin dönüm olan bu çiftliğin yarı toprak larını bizim köy halkına, öte ki yarısını da şimdiki sahipleri olan Çorlulu Ağa Yılmaz, Mehmet Yılmaz ve Çoşkun Yılmaz adlarındaki kardeş çocuklarının babalarına verdi. Biz bugün işgal ettiğimiz 5 bin dönüme o zaman hiç dokunmadık. Köyün nüfusu azdı. fakirdik, ekin para etmiyordu. Yirmi yıl önce, köyümüzün bu arazisine sahip çıkmaya çalıştık. Fakat ata alan Usküdar', geçmişti. Çorlulu beyler, Meclis'teki milletvekilleriyle başvurduğumuz bütün kapıları yüzümüze kapattılar. Bu güne kadar kanuni hakkımız olan bu toprakları alamadık.»

Fakat Demirel için, ağaların topraklara nasıl el koyduğuna bakılmaksızın, «tapu, namustu». Jandarma birlikleri, köylüleri durduramayınca, askeri birlikler imda da çağırıldı. Bu durumda köylüler, «Ordu ile karşıkar şıya getirildik» diyor ve «Kumandan, ne olur yol verin, geçelim» ricasında bulunuyorlardı. Ama askeri birlikler, süngü takmış vaziyete, köylülerin önüne barikat kurmuşlardı. Topçu keşif u çakları uçarak havadan durumu denetlemekteydi. Manzara acıklıydı ve bundan en büyük üzüntüyü duyanlar, Mehmetçiğil ve Mehmetçiğin toprak sıkıntısını en iyi tanı yanlardı.

Bu sırada 30 bin dönüme yakın arazileri olduğu anlaşılan Çorlu beyleri, tıpkı Demirel gibi, «Kanun ne der se, o olur» demekteydiler:

«Biz burasını 45 yıl önce satın aldık. Değirmen köylüler, ge. zorbalıkla arazimizi ele ge. çirmek istiyor. Mahkemeler ve Temyiz lehimize karar verdi.' Hayali bir dâvâ aç mışlardı, kaybettiler. Kanun ne derse, o olur.. Bunun adı na toprak reformu bile de nemez. Biz de kardeşler, çocuklar, torunlar, damatlar tam tamına altmış aileyiz.

Bölünse her aileye beşeryüz dönüm düşmüyor.»

Değirmen Köy olayları de vam ederken, Türk Haberler Ajansı şu haberi vermiş tir: «Köylülerin ellerindeki toprakların kendileri için yetersiz olduğunu söyleyerek, Hazineye ait iken şahıs malı hâline getirildiği ileri sürülen Traya'daki bazı çiftlikleri ekip biçmeye hazırlandıkları ihbar edilmiştir.

İlgililer, bu yolda girişilecek her harekete karşı, askeri birliklerden yardım istemişlerdir. Çorlu, Tekirdağ ve İstanbul'da Jandarma tertibat almıştır.»

Demirel, «Doğa Kanunla rı»nın varlığını ister istemez öğrenecektir.

ÖZTRAKIN BASKINI

(Başı S. 1'de)

Oztrak pek sinirli görünü yordu. Selâmlara aldırış bile etmeden merdivenleri inmeye başladı. (Televizyonun ya ym odaları, parterden bir kat aşağıdadır.) Kontrol odasından dısındaki televizyoncular, Oz trak'ın merdivenlerden indiği ni, manzaraşı görüp odaya koşan, arkadaşlarından öğrendiler. Yayını o gece yö neten Adem Yavuz, genç bir adamdı. İhtimal bu gençliğin etkisiyle büyük iyimserlik i çindeydi. «Tamam» diye düşündü, «Genel Müdürün yü zünde tebrikçi bir ifade değil, patlamak üzere olan bir bom ba görünüşü vardı. Nöbetçi yönetmenle karşılaşır karşı laşmaz da gürledi :

— Kesin şu yayını!..

Adem Yavuz, «Çok teşek kür ederim efendim, vazifemiz» demeye hazırlanan Adem Yavuz, kekeledi :

— Yayını mı? Keselim mi? Nasıl keselim?

Yeni bir gürleme :

— Kesin diyorum. Hâlâ ne duruyorsun?

Bu, olacak iş değildi. Baş lamış bir film nasıl kesile bilirdi, program nasıl kapa tılabilirdi? Bunun bazı tek nik güçlükleri bir yana, ayrı ca yetki bakımından da tartı şılabilir yönleri vardı. Ama işin tartışmaya tahammülü yoktu. Genel Müdür o kadar öfkeli ve kararlı görünüyor du ki, Adem Yavuz, en ufak bir itirazında dahi başına bir baston darbesi yiyeceğin den ürktü. Kısa bir duraklа madan sonra etrafa emirler yağdırdı. kameraları tansi yon verildi, kapanışı yapacak spiker hazırlandı ve 70 daki kalık film, 20. dakikada anonssuz açıklamasız pat diye kesildi. Atatürk'ün at sırtın da bir heykeli gözükürken..

FILMIN HIKAYESI

Sayıları 100 bin kadar tah min edilen televizyon seyirci leri, o gece de «Türkiye'nin Kalbi Ankara» filmini seyre diyorlardı. Bu film, 1933 yılın da Türk Eğitim Bakanlığı ile Sovyetlerin işbirliği ile ger çekleştirilmiş bir filmdi. Cum huriyetin Onuncu Yıldönümü törenleri dolayısiyle hazır lanmıştı. Anahatlarıyla, Cum huriyet yönetiminin on yıl i çinde ulaştığı sonuçları be lirtiyordu. Osmanlı Türkiye si ile Cumhuriyet Türkiye si karşılaştırılıyor, böylece Cumhuriyetin hamleci karak teri ortaya çıkarılıyordu. Bir Türk — Sovyet işbirliği ürü nü olan filmde, tabii ki, iki ülke arasındaki ilişkilerin çok dostane olduğunun belir tilmesi de ihmal edilmemişti.

Program ilgiyle seyredili yordu. Ilgi, İnönü'nün sözleri ne değildi. 1933 yılında bu sözlerin olaganlığı biliniyor du. Merak çeken, İnönü'nün o zamanki görünüşü, sesinin tonu, zamanın giyim tarzı gi bi konulardı. Film olağanüstü etkiyi, bir kısım politikacı larda gösterdi. Bunlar, «Alev himize propaganda yapılıyor. Genel Başkanımızın Sovyet dostluğu ile ilgili sözleri istis mar vesilesi olur» diye telâş landılar, telefonlara sarıldılar. Asabiyete kapılanların hepsi CHP'li değildi; bir kı sım AP'li politikacı da «Türk halkını bir Rus Mareşalini al kışlarken göstermek, komünistliktir» diye ayağa kalktı ve onlar da sarıldı telefonla ra. Bu telefon bombardımanı sonunda Oztrak, bir gece ya rısı baskınıyla, ekranda Ata türk heykeli görünürken fil mi kestirtti.

Film devam etseydi ne olacaktı? Şu olacaktı, seyirciler, Atatürk'ü Onuncu yıl nutkunu söylerken görüp dinleyecek lerdi. Meselâ Devlet Konser podromdaki geçit törenini izleyeceklerdi. Cumhuriyet yö netiminde Türkiye'nin on yıl içinde başardıklarını görecek leredi. Meselâ Devlet Konser vatuarının açılışı, meselâ ilk öğretim seferberliği, meselâ baraj ve fabrika inşaatı gibi. Esasen bu bölümüdür ki, fil mi bugün de seyredilebilir, câzip bir program haline geti riyordu. Program Danışı Başkanı Mahmut Ongören'in bu filmi yayına sokmaktan maksadı da, ölüm yıldönümünde Atatürk'ü başarılarıyla birlikte hatırlatmaktı. Gelin görün ki, hâlen elde bulu nan o dönemle ilgili film, yok denecek kadar azdı. O zamanki adlarıyla «Dahiliye Vekâleti Matmuat Umum Mü dürlüğü» ya da «Erkânı Har biye-i Umumiye» nin eleman larının tahta kutulu kamera larla çektikleri birkaç film parçasından başka birşey yok tu. Onun için Atatürk'le ilgili bir program hazırlamak tele vizyoncular için müşküllerin en müşkülüydü. Evet, bu film parçalarından başka el de bir de 25 dakikalık «Ata türk» filmi vardı. Bunu bir Amerikan Televizyon şirketi hazırlamıştı. Ama ne var ki, bundaki parçalar da, bahis konusu o eski filmlerden alın mıştı. İçinde yeni sahneler yoktu. O eski sahneler de o kadar çok gösterilmişti ki.. Oztrak'ın bir baskınla yarıda kestiği film, işte bu açıdan, Mahmut Ongören ve ekibi tarafından çok yararlı görülmüştü. Gerçi film Türkiye'de daha önce gösterilmişti; a ma sinema demeklerinde, öğ renci toplantılarında oynatıl dığı için seyirdisi sınırlı kal mış, büyük kitle için çekici olma vasfını yitirmemişti.

Ongören'in kararından son ra televizyon prodüktörleri harekete geçtiler, Sovyet Bü yükelçiliğinden filmi istediler. Elçilik filmi verdi, ama bir ricada bulundu: Ellerinde bu filmin tek kopyası vardı. Bu nedenle, film stüdyolarda kesilip biçilmemeli ve prog ramdan sonra olduğu gibi iade edilmeliydi. Film bu şartla alındı. Once özel ola rak programcılara gösterildi. Üzerindeki Rusça yazılar tercüme ettirildi. ve anlaşıldı ki filmde ne komünizm pro pagandası vardır, ne de «Türk dış politikasına aykırı düşebilecek birşey... Hele Türk — Sovyet dostluğunun tarihsel kökenlerinden söz edilmesi, şu günlerde Sovyet Rusya'ya resmi bir gezi ya pan Başkan Sunay'ın hareke tinin arifesinde, dış politika açısından yararlı bile sayıla bilirdi.

TAHKIKAT

Işin aslının böyle olduğunu ilk anlayanlardan biri de, ga liba, filmi yarıda kestiren Ad nan Oztrak oldu. Sonradan filmi seyreden Oztrak, boş bulunup yanındakilere, .

— Allah Allah... Ben bunun böyle olduğunu bilmiyordum, dedi.

Ama kimse, «Madem öyle ne diye kestirdin birader?» demedi. Anlaşılıyordu ki Oz trak, kendi bilgisiyle değil, gece gelen telefonların etki siyle harekete geçmişti. Ama bir kez ok yaydan çıkmıştı. Aslında çıkması da pek fena olmamıştı. Enformasyon Bakanı Turhan Bilgin aracılığı ile Demirel «teşekkürlerini» bildirmiş, hükümette lehinde bir hava esteğini Oztrak öğrenmişti. Zaten Oztrak son günlerde Hükümetle iyi ilişki ler kurma çabasındaydı. Demirel'in evine kadar bizzat gi derek onu Diyarbakır Radyo sunun açılışına davet etmiş, ondan mesajlar almış, TRT'. nin Hükümetin işine gelmiye cek bir tutumu olamıyacağı nı anlatmaya çalışmış durmuştu. İşte bu çabaların meyvaları gelmeye başlıyordu. Hükümet ona teşekkür edi yordu; Hükümet ona gece ya rısı baskınında desteğe olu yordu. Şu halde Oztrak, bu film meselesinde attığı adımı sürdürmeliydi. Ilk olarak Ongören'in yetkilerini kaldırdı; onu Savcılığa verdirdikten başka, bir de idarî tahkikat açtırdı; basına Ongören'i ki nayan demeçler verdi. Ama ne var ki, bu demeçlerin ve idarî tahkikatın konusu «ya yında komünizm propaganda sı yapıldığı» iddiası değil — çünkü mesnetsizliğini farket mişti — Ongören'in yetkisini aştığı, filmi bir komisyon dan geçirmeden oynattığı id diasıydı.

ONGÖREN HAKLI ÇIKIYOR.

Mesele, hemen TRT Yöne tim Kurulu toplantısına gel di. Kurul, konuyu enine boyuna inceledi. Adnan Oztrak ile hükümet temsilcisi olarak görevli Hıfzı Timur ve Emin Hekimgil'in muhalefetlerine rağmen, sekiz kişilik kurulun öteki beş üyesi (Prof. Uğur Alacakaptan, Emin Galip Sandalcı, Muammer Sun, Su nuhi Cav, Suat Sinanoğlu) Ongören'in yetkilerinin iadesini kararlaştırdılar.

Cumartesi günü saat 03'e kadar süren bu toplan tı, Oztrak için ağır bir ye nilgiydi, Ama aynı gün saat 14'te uçakla Paris'e hareket eden Genel Müdür orada her halde sinirlerini yatıştırıp, konuyu serinkanlılıkla düşünebilirse, böyle bir durumdan sonra istifa etmek gere keceğini hatırlayabilir.

Seyirciler için önemli bir husus ise, keyfî şekilde gaspedilen haklarının iadesidir. Bu nedenle, Televizyon yöneticileri, bu filmi en kısa za manda yeniden programa almalı ve sonuna kadar göstermelidirler.

Gençlik

(Başı S. 2'de)

miştir. Bu tahrikçiliği yutmayacak kadar tecrübeli olan Atilla Sarp, tahrikçi si vil polisi teşhis edebileceği ni söylemektedir.

Oyle anlaşılmaktadır ki, muhalefetin bir cins suç ortaklığı sayılabilecek sessizliği ve büyük basının işbirlikçiliğiyle sahneye konan bu tertipler komedyasına polis, tefrikasına da biz, önümüzdeki haftalarda devam edeceğiz.

ÜNİFORMAYA SALDIRI

Türk ordusunun Atatürk çü geleneğine bağlı askeri öğrencilerin varlığı, ku ruluşundan bu yana, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde anti — Kemalist gelişmeleri engellemekteydi. Son yıllarda ise, Türkeş'in kendilerine komando adı takılan fedaîlerinin belirli aralıklarla ve özellikle as keri öğrencileri hedef alan tahriklere girişikleri de görülmekteydi. Bu vesiley le sebep oldukları her olay da tahriklerinin bedelini ağır bir şekilde ödemiş bulunan komandolardan sekt zi, 13 Kasım Perşembe gü nü, «Staj» dersinin bitmesinde, notlarının eksik kalan yerlerini tamamlamaklа meşgul iki askerî öğrencİye arkadan saldırmışlardır. Askeri öğrencilerden birinin başına vurulan demir, diğerinin ise boynuna saplanan bıçak, gerçekte, Türk askerinin üniformasında semboleşen Atatürkçü geleneğe yöneltilmiş bir saldırıydı. Nitekim kısa sürede Tıp Fakültesinin etrafında toplanan çeşitli fakültelerdeki devrimci gençler, günümüzün tutucu koşullarında askerî öğrencilerin kendilerini savunma durumunda bile suç işlemis sayılacaklarının bilincinde, saldırının hesabını sorma görevini üstlenmiş ler ve yakalıdıkları üniformalı düşmanlarını gereğince uyarmışlardır.

ANGLOSAKSONLAR AÇISINDAN TÜRKİYE'DE PARLAMENTOCULUK

(Başı S. 2'de)

jimler, işbirlikçi kapitalistler ile feodal unsurların egemenliğini sağlarken «tek partili demokrasi» etiketi yapıştırılan ilerici yönetimler ise, «emperyalizmle uyuşan bu sınıfların tasfiyesine koyulmuşlar ve becerebildikleri ölçüde eylemlerini emekçi kitleye dayandırmaya çalışmışlardır. Eskisine nazaran ileriye doğru bir adım teşkil ettikleri aşikâr olan bu rejimlerin başarı derecesi ve yetersizlikleri tartışılabilir. Ama inkâr götürmez gerçek şudur ki, yeni sömürgeciliğin hegemonyasından kurtulmak isteyen azgelişmiş ülkelerin hiçbiri, bunu parlamentoculuk yoluyla başarabilmiş değildir. Peru, Şili ve Hindistan gibi ender ülkelerde sandıktan çıkabilen orta — sol iktidarlar da ne emperyalist hegemonyaya son verebilmiş, ne de reform programlarını başarabilmiştir.

Hoşumuza gitsin ya da gitmesin, dünyada durum, yukarıda yazdığımız gibidir. Bu gerçeği görmezlikten gelmek, Türk aydınını başını kuma gömen devekuşu durumuna düşürmekten öte bir sonuç ver miyecektir.

Bu kısa girişten sonra, şimdi gelelim Türkiye'ye.

CHURCHILL VE MENDERES.

Türkiye, Tanzimatla birlikte Batı politik kurumlarının ithaline ilk yönelen ülke lerden biridir. Bu ithalâta yönelişimizde emperyalist ülkelerden gelen baskı, önemli bir rol oynamıştır. Tanzimat fermanı, İngiliz Büyükelçisi Lord Stratford'un eseri dir. Ilk Meşrutiyetin ilânında Mithat Paşa'nın başlıca teşvikçisi ve destekçisi İngiliz Büyükelçisi Sir Henri Eliot' tur. İkinci Meşrutiyete yönelişte de «Kızıl Sultan Abdülhamit»e savaş açan İngiliz emperyalizminin rolü, üzerin de durulması gerekli bir konudur. Ancak devrimci düzen değişikliği ve tam bağımsız lık peşindeki Mustafa Kemal, bu açıdan Batı kurumlarının elverişsizliğini görmüş, kendine özgü bir politik sistem kurmuştur. Terakkiperver ve Serbest Fikra denemelerinin açıkça ortaya koyduğu üzere, Cumhuriyetten hemen sonra direktif gereği bu uyarıyı yaptığı kanısındadır. Nitekim, bir yıl sonra Londra'da Churchill, Menderes'e aynı yönde uyarıda bulunmuştur. (Perde Aralığından, s. 287 — 290).

GURSEL VE EISENHOWER.

Anglosaksonların Türkiye' de parlamentoculuğa bağlılıkları neden ileri gelmektedir? Nadir Nadi, bunu «Bi çimsel yönü ile de olsa, demokrasi yürümeli idi Türkiye'de. Bir kere bu düzene sırt çevirdik mi, Batının etkisinden sıyrılmamız ihtimali de artacaktı şüphesiz» sözleriyle açıklamaktadır. Gerçekten Anglosaksonlar, Menderes'in sertlik politikasının, Kemalist geleneklere bağlı ordunun müdahalesine yol açmasından ve böyleca Türkiye'de Kemalizme yeniden dönüş ihtimalinin belirmesinden çekinmekteydiler. Kemalizme dönüş, herşeyden önce tam bağımsızlık demekti. Bu da yabancı sermaye, askeri üslere karşı tutumun değişmesi ve yeni bir dış politikа izlenmesi anlamına gelmekteydi. Kardeş kardeş oynanan bir parlamentoculuk, iktidar partisiyle ana muhalefeti Anglosaksonlara yaranma yarışına soktuğu için, «Kemalist Tehlike»yi önlemekteydi. Nitekim 27 Mayıs gerçekleşince, Anglosaksonlar, bir an önce parlamentoculuğa dönülmesini istemişlerdir. Gürsel'in Eisenhowere yazdığı bir mektuptan, ABD Başkanının, 27 Mayıs harekетinden hemen sonra, parlamentoculuğa geçiş tavsiye sında bulunduğu anlaşılmak tadır. (Cumhuriyet gazetesi, 30 Haziran 1960). Gürsel'in mektubundaki bu tutumu doğrulayan sözler şöyle: «Sayın Başkan, memleketimizin idaresini seçimler neticesinde iktidara gelecek hükümetler devretmek hususundaki azmimizin, Türkiye'nin bütün dostlarını sevindirdiğini ifade buyuruyorsunuz. Anayasa hazırlığına başlamıştır.. (Bu), sizin de ifade buyurduğunuz veçhile, şüphesiz başta Amerika olmak üzere, müttefiklerimizi de sevindirecektir.» Eisenhower, den sonra Başkanlığa seçilen Kennedy de Amerikanın bu tutumunu sürdürmüştür. Böylece 1945'te başlayan karşı devrim, 27 Mayısta geçici bir darbe yemekle birlikte. devam etme olanağını bulmuştur.

Mc GHEE VE INONU

Şimdi Türkiye, yeniden bir darboğaza doğru sürüklenmektedir. Çoğalan ekonomik sıkıntılarla birlikte, toplumsal huzursuzluk artacağa benzemektedir. Daha 1969 Nisanında Washington'da Türk masasına bakan bir yetkili, Milliyet yazarı Talat Halman'a ABD'nin Türkiye'deki durumu nasıl değerlendirdiği ni açıklamıştır: «Türkiye, iktisadî yönden feci durumda. Washington' memleketiniz hakkında ümitsizlik içinde». Bu şartlarda rejimin çökebileceğini belirten Amerikan yetkilisi, rejimi kurtarmanın tek yolunun AP — CHP koalisyonu olduğunu söylemiştir. Bu değerlendirme sonucu dur ki, Türkiye'ye gelen Mc Ghee, ABD'nin Ortanın Solu'na bir itirazı bulunmadığı nı belirttikten sonra, AP ile koalisyon yapma fikrini Ismet Paşa'ya telkine çalışmış tır. Ana muhalefetin «iktidar la dalaşmaktan kaçınma» politikası ve iktidarın «takunyalıları» tasfiyesi, böyle bir koalisyona yönelişin ilk belirtileri sayılabilir. Demirel, rejimi sağlamlaştırma yolun da işbirliği yapmak için muhalefete devamlı çağrıda bulunmaktadır.

Washington'un kendi çıkarları açısından tutumu açıktır: Orta Doğu'da Amerikan taraftarı gerici hükümetlerin teker teker devrilmesi ve Sovyetlerin bir «Akdeniz Devleti» haline gelmesiyle, bölgede denge ABD aleyhine cidi biçimde bozulma yolundadır. Bu şartlardır ki Türkiye'nin gerçekten bağımsız bir dış politikaya kavuşu, ABD'yi son derece güç durumda bırakabilir. Türkiye'de önemli bir dış politika değişikliğinin sandık yoluyla sağlanabilmesi olanağı, görünür bir ge lecekte yoktur. Esasen iki büyük parti, dış politikada birbirine yakın görüşleri savunmaktadır. Ne var ki, sandıktan çıkma tehlikesi olmayan bir dış politika değişikliğinin, ekonomik ve toplumsal güçlüklerin çoğalmasıyla başka yollardan gerçekleşme tehlikesi artmaktadır. Bu tehlikeyi önlemek üzere, siyasi partiler, bir tutucular koalisyonu» kurmalıdır.

Görülüyor ki, parlamentoculuk, Anglosakson çıkarlarına uygun düşen bir politik sistemdir. Bu nedenle sistemi savunmaktadırlar. Bu yol da yalnız değillerdir. Türkiye' de de tefeciler, ağalar, beyler ve kompradorlar, parlamentoculuğun şampiyonluğunu yapmaktadırlar. Feodallerin ve bütün işbirlikçilerin demokrasi şampiyonu kesilmesi gibi, ilk bakışta aklın almıyacağı ters bir durum, Türkiye'de bugün yürülükte dir! Böylece, parlamentoculuk, tutucu güçler koalisyonu ile dış müttefiklerinin rejimi olmaktadır.

Bu tutucu güçlerle araların da hiçbir asgari müşterek bulunmayan devrimcilerin, körükörüne parlamentoculuk şampiyonluğu yapmadan önce, tutucular yararına işleyen bir tabuyu daha yıkarak, parlamentoculuğu enine boyuna tartışmaları gerekliydi. Bu İnançla, Fransa üniversitelerinde okutulan bir ders kitabından parlamentocululuğa ilgili bir pasajı ikinci sayfa mızda yayınlıyarak tartışmaları açıyoruz. Aktarılan bu pasajda, parlamentoculuğun Batı'da Türkiye'dekinden çok farklı biçimde oku tulduğunu göreceksiniz.

Azgelişmiş ülkelerde parlamentoculuk

(Başı S. 2'de)

Bu şartların yokluğu, parlâmentoculuğun sık sık başa rısızlığına yol açmıştır. Almanya'da, 1870 — 1914 yıllarında kapitalizm otoriter, militarist ve nasyonalist bir politik çerçevede gelişmiştir. Bu dönemde politik rejim, sınırlı monarşi aşamasında kalmıştır. Oysa parlâmentoculuğun bâzı unsurları, hattа bâzı ileri unsurları bu dönemde mevcuttu. (Alman sosyal demokrasisi, Avrupa'nın en büyük işçi partisiydi.) Fakat burjuvazi, hiçbir zaman egemen sınıf olamamıştı. Burjuvazi tarihsel neden lerle (Prusya'nın Alman birliğinin teşekkülünde oynadığı rol yüzünden) üstünlüğünü sürdüren bir askerî aristokrasiye bağımlı kaldığı hâlde, örgütlenmiş bir işçi sınıfıyla çabucak karşıya gelmiştir.

Öte yandan, kapitalist rejimin dalgalamaları, parlmanter rejimin varlığını tehlikeye atabilecek derin çalkantılara yol açabilmektedir. Italya'da Birinci Dünya Savaşını izleyen malî ve iktisadî buhran, demokratik aşamaya geçmekte olan parlmanter rejimin gelişmesini durdurmuştur. Almanya'da 1930 yıllarının sert ekonomik buhranı, zaten güçlükle yürüyen parlâmentoculuk denemesine son vermiştır.

Nihayet, kapitalist gelişme nin hoyratça hızlanması, sistemle bütünleşmemiş aşırı güçler yaratabilir ve bu güçler, sistemin işleyişini engel leyebilir. Şöyle ki, çok hızlı bir sanayileşme, işçi partilerini birdenbire güçlendirebilir. Burjuvazinin bu güçten ürken geniş çevreleri, otoriter politik çözüm yollarına yönelebilirler. Şiddetli ve hızlı toplumsal değişiklikler, uzlaşmaya dayanan çözümleri etkisiz kılar ve parlâmentoculuk böyle durumları çevaplandırmakta âciz kalır. Ancak otoriter çözüm yolları mümkün gözükebilir.

«Bir politik demokrasi, sağlam olmak için, genişleyen bir ekonomiye muhtaçtır» (Laski.) Bu gözlem, başarısı kapitalist sistemin derin buhranlar olmaksızın devamlı gelişmesine bağlı bulunan parlmanter rejim için özellikle doğrudur. Devamlı artan yüksek bir hayat seviyesi, günümüzde parlâmentoculuğun işleyişinin vazgeçilmez şartı gözükmektedir. Parlâmentoculuğun işlediği Avrupa ülkelerinin hepsi, çok gelişmiş bir kapitalizme sahiptir. Bunlar, ortalama hayat seviyesi açısından, dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer almaktadır. Hiç şüphe yok, Ikinci Dünya Savaşından sonra hayat seviyesinin hızla yükselmesidir. İki, daha önce gerçekten tanımadıkları parlâmentoculuğun Almanya ve Italya'da yerleşmesini sağlamıştır.

Bir ülkenin hayat seviyesi ile parlmanter rejim arasındaki reddedilmez ilişki, ilk açıklamasını, kamuoyunun milî zenginliği arttıran bir rejime bağlılığında buhr. Parlmanter rejim, bu gönüllü kabule, (otoriter olmadığı ve demokratik çerçevede devamı vatandaşların serbest rızasına dayandığı ölçüde) özellikle muhtaçtır. Bu genel kabulün gerçekleşmesi, rejimin maddî başarısıyla kolaylaşmaktadır.

Oldukça genel plândaki bu ilk açıklama, parlamanter rejim ve hayat seviyesinin yükselmesi arasındaki ilişkilerin daha ince bir tahliliyle tamamlanmalıdır. Rejim, karmaşık hukukî ve politik mekanizmalara dayanmaktadır. Rejimin politik felsefesi, temsil, çoğunluğun egemenliği, birey haklarına saygı, muhalefetin özgürlüğü gibi ince kuralları kapsamaktadır. Bu, otoriter rejimlerdeki az çok peygamber sayılan lider ile, halk kitlesi arasında mevcut duygusal politik ilişkilerden hayli uzak «entelektüel» bir rejimdir. Bu nedenle, parlmanter rejimin mekanizmalarının kavranması, ancak ileri bir toplumsal ve ekonomik durumda elde edilebilecek, yüksek bir gelişme seviyesini gerektirir.

Öte yandan, ekonomik kalkınma, herkesin durumunu iyileştirdiğinden, rejime muhalefeti silâhsız bırakır, Sınıf mücadelesi şiddetini yitirir. Mücadele, ilkeleri herkesce benimsenen rejim içinde yürütülür. Milli gelir artışı, burjuvaziye, imtiyazlı durumundan fedakârlık etmeksizin, öteki toplumsal gruplara gerekli tâvizleri verme olanağını sağlar. İşçi Partileri, reformist çözüm yollarını kabullenirler ve bunları parlâmenter usuller içinde gerçekleştirmeye çalışırlar. Ekonomik ilerleme, toplumsal gruplar arasında, uyuşmaları kolaylaştırır. Ekonomik ilerleme, orta sınıflar ve küçük burjuvazi içinde, sağcı asırılığın bellibaşlı temelini teşkil eden proleterleşme korkusunu kaldırır. Bütün bu faktörler, rejimin herkesçe benimsenmesine ve parlmanter geleneklerin sağlam biçimde yerleşmesine yol açar.

PARLAMENTOCULUK AZGELIŞMIŞ ÜLKELERE AKTARILMAZ

Sonuç olarak şu söylenelir: Parlmanter rejim, devamlı ekonomik ilerleme sâyesinde sürdürülebilmiştir. Avrupa ülkelerinin sınaî kalkınması, parlâmentoculuğun başarısının aktüel nedenlerinden biridir. Bunun içindir ki, parlâmentoculuk, imtiyazlı milletlere özgü bir rejim olarak gözükmektedir. İmtiyazlı milletlere özgü durumu dolayısiyle, parlmanter rejim, öteki ülkelere, özellikle azgelişmiş ülkelere güçlükle aktarılabilir.

ÖMER ÖZER TURGUT

(Başı S. 8'de)

katılacakları bir milli cephenin kurulmasını zorunlu kılar. Biz TİP içerisinde devrimci bir yönetim sağladığımızda, şu iki temel görevi yapacağız:

1 — İşçi sınıfını sınıf bilincine ulaştırmak, örgütlemek.

2 — Tam bağımsızlığın ve gerçek demokrasinin sağlanması için bütün Türkiye halkının kurtuluşu için milli cephenin kurulması.

Gençliğin üniversite hareketleri, şehirlerde de bütün yurtseverlerin antiemperyalist mücadelesi, yeni mevziler kazanmaktadır. Eğer Amerikan Altıncı Filosu limanlarımıza gelemiyorsa, eğer Amerikan elçisi Komutanı çekip gittiyse, bunlar, mücadelemizin neticeleridir. Ve bugün işçiler, ilerici ve demokratik hakları için fabrikaları işgal ediyorlar. Amerikan emperyalizminin ortaklarını zaman zaman dize getiriyorlar, Sınırlı da olsa, başarılar kazanılıyor. Halkımızın milli demokratik mücadelesi, her geçen gün geniş yığınlara mal oluyor.

— Ama bunlar daha çok parlamento dışı hareketler.

— Parlamenter mücadeleyi, esas olarak alımıyoruz. Ama onun olanaklarına sırt çevirmiyoruz. Meselâ bu seçimlerde biz,TİP'i örgüt olarak desteklerken, halkımıza gerici parlamenterizmin, Amerikan emperyalizmi nin işbirlikçilerinin ve feodal mütegallibenin aracı olduğu gerçeğini açıkladık. Körbetlemek istenilen milli kurtuluş bilincini canlandırmak için, emperyalizmin gerici ideolojilerine karşı mücadele ettik. Nasıl Halkımız Kurtuluş Savaşını Mustafa Kemal'in önderliğinde yürüttüyse, bugün de bizim milli kurtuluş mücadelemizin zaferi, aynı onun yolunu izlemekle olacaktır. Biz, bu gerçekleri halka açıkladık. «Emekçiler Meclise» sloganını değil, «Bağımsız Türkiye» sloganını kütlelere yaymağa çalıştık.

TARIK ZİYA EKİNCİ

(Başı S. 8'de)

Biz bugünkü sistem içinde, Türkiye'de bir birikim olacağını ve TİP'in, programını uygulayabilecek bir şekilde iktidara gelebileceğine inanıyoruz. Onemli olan, bizim görevimizi yapmamızdır. Elbirliğiyle emekçi halkı uyandırmak, kendi dâvâsına sahip çıkarmaktır. Bu arada, kapitalist sosyalist dünyanın dengesini kapitalist sistemin kendi içindeki çelişkileri gözönünde tutmak lâzım. Türkiye'nin bu sisteme bağlı kalmış bir ülke olduğunu, meseleri olduğunu, bilçik açıklar verdiğini ve uyanan halkın isteklerine cevap verme imkânının sınırlı olduğunu gözönünde tutmak lâzım. Ekonomisi yabancı ülkelere, bağlı, dış ödeme dengesi durumları açık veren ve emekçi sınıfların uyanma temposuna uygun ihtiyaçlarını karşılayamayan toprak ağaları ve kapkaççılara dayanan bir idare, yerini emekçi sınıflara bırakmağa mahkûmdur.

— Bütün bunlara rağmen, partinin yönetiminde ve stratejisinde bir değişiklik lâzım geldiğine inanıyor musunuz?

— Partinin şimdiye kadar takibettiği stratejinin doğru olup olmadığını Genel Yönetim Kurulu tayin eder. Bir değişikliğe lüzum varsa, bunun tedbirini alır. Ama biz bugüne kadar takibedilen stratejinin doğru olduğuna, sosyalist bilincin birikiminin sağlanması için en geçerli yol olacağına inanıyoruz.

— Yanı siz genel olarak, partinizin çalışmaları bakımından umutlusunuz.. İyimsersiniz..

— Umutluyuz. İyimseriz.

— Yalnız zamana ihtiyaç var, diyorsunuz....

— Elbette... Türkiye gibi bir memlekette sosyalizmi kurmak kolay değil. Emperyalizmin bu derece baskısı altındaki bir memlekette.

ALTAN ÖYMEN'İN RAPORU

Genel Başkan Aybar ve ekibini istifa zorunda bırakanlarla tutanlar ne düşünüyorlardı ?

Türkiye İşçi Partisi ne olacak?

1969 seçim sonuçları alındıktan sonra, devrimci çevrelerde, sık sık sorulan sorulardan biri de bu.

TİP'in Genel İdare Kurulu da, şu sırada aynı soruya cevap arıyor.

Bu satırlar yazılırken, Aybar'a karşı olan gruplar, iki alternatif üzerinde duruyorlardı :

1 — Aybar'ı doğrudan doğruya düşürmek: Bunun için 42 kişilik kurulda üçte iki çoğunluğu, yani 28 oyu sağlamak gerekliydi. Ve bir kısım üyeler, Aybar yönetiminden hoşnut olmasalar bile Aybar'ı bu şekilde düşürmeyi uygun bulmadıkları için, bu sonuca ulaşmak, Aybar'a karşı olanlar bakımından güç görünüyordu.

2 — Aybar hariç Merkez Yönetim Kurulunu düşürmek. Bunun için de önce ilçe ve il kongrelerinin, sonra da büyük kongrenin toplanmasını sağlamak .Parti yönetimini bu kongrede tamamen değiştirmek.

Bu, birinci yola göre daha kolaydı. Bu kararları almak için, salt çoğunluk yeterliydi. Ve Aybar'ın karşısındakigruplardan. Aren'in sözcülüğünü yaptığı «Emek» grubu ile Rıza Kuas ve arkadaşlarının temsil ettiği «Sendikacılar» grubunun oyları — eğer aralarında son anda fikirlerini değiştirenler olmazsa — salt çoğunluğu ulaşıyordu.

Biz Cumartesi günü başlayan Genel Kurul toplantısından önce, TİP içindeki en aktif gruplardan dördünün mensuplarıyla görüştük. Aybar yönetiminin Genel Sekreteri Tarık Ziya Ekinci ile... «Emek» grubunun birinci plândaki sözcüsü Sadun Aren ile... «Sendikacılar» grubunun aktif elemanlarından İbrahim Çetkin ile... Ve nihayet Genel İdare Kurulunda sayıca etkili bir grup teşkil etmemekle beraber, Genel İdare Kurulu dışında, partinin tutumu ile de ilgili dinamik bir mücadele içinde bulunan «Projeler Devrimci» grubunun mensuplarından Ömer Özerturgut ile.

Bu kişilerle yaptığımız konuşmaları ,aynen tutulan ve kendileri tarafından da sonradan görülen notlara göre yayınlıyoruz.

SADUN AREN

Genel İdare Kurulunda 10 kadar taraftarı olduğu bilinen «EMEK» grubunun ön plândaki sözcülerinden Profesör Aren ile, Çankaya'daki evinde görüştük. Aren, millet vekilliği aday adaylığına İstanbul'dan adaylığını koyup listenin geri sıralarında kaldıktan ve milletvekilliğinden ayrıldıktan sonra, şimdi Siyasal Bilgiler Fakültesinde ki kürsüsüne dönmeye hazırlanıyor. Fakat parti içinde açtığı mücadeleyi bırakmak niyetinde de görünmüyor.

Ona sorduğumuz sorular ve aldığımız cevaplar şöyleydi:

— Üniversiteye dönüyormuşsunuz. Bu politika ile ilgiliği azaltacağınız anlamına gelir mi?.

— Bilindiği gibi Anayasamız üniversite öğretim üyelerinin partilerin merkez kurullarında görev almalarına cevaz vermektedir. Bundan ötürü, üniversiteye dönmekle beraber, bu, parti çalışmalarından vazgeçme me hiçbir suretle sebep olmayacaktır.

— Son seçimlerde TİP.in aldığı oyların oranını daha önceden tahmin ettiniz mi?

— Seçim sonuçlarının daha iyi olacağını ve oy oranının yüzde 6 ya çıkacağını tahmin ediyordum. Bu kötü neticeyi, partinin sosyalist niteliğini ve buna bağlı olarak, emekçi sınıfların ve sosyalist aydınların nazarında itibarını yitirmiş olmasına yoruyorum.

— TİP'in durumu bundan sonra ne olacak?.

— Türkiye'deki sosyalist potansiyelin çok büyük bir kısmı TİP'in içinde ve etrafında toplanmıştır. Bundan ötürü, partiyi bu gün içine düşmüş olduğu perişanlıktan kurtarmak, bütün sosyalistlerin elbirliğiyle gerçekleştirmeleri gereken bir görevdir.

— Nasıl gerçekleştirilebilir bu görev?.

— Bu soruya cevap vermek için geriye doğru gitmek ve partinin bu hale düşüş nedenlerini araştırmak lazımdır. Bunu burada yapmak, çok uzun yer alır. Sadece çıkarabileceğimiz sonucu belirtmekle yetineyim. Parti bugünkü durumuna işçi sınıfının sosyalist siyasî örgütü haline gelemediği, getirilemediği için düşmüştür. Çünkü TİP, ancak böyle gerçek bir sosyalist parti hüviyetiyle bir fonksiyon yapabilir ,emekçi kitlelerin sevgisini ve saygısını kazanabilir. Oysa Aybar yönetiminde parti, bu yoldan saptırılmış ve esas itibariyle diğer partiler gibi ve onların usulleriyle, onlarla rekabete girmiştir. Bunun yalnız sosyalizm bakımından değil bizzat kendi mantığı içinde de hatalı bir yol olduğu son seçim yenilgisiyle de ortaya çıkmıştır.

— Yani Aybar yönetimi değişmedikçe TİP'in geleceği için fazla ümit beslemiyorsunuz?.

— Evet, Aybar yönetiminin değişmesi zorunludur. Ancak partinin çalışma usullerini tayin eden tüzüğüne göre bunun genel yönetim kurulunda, ya da büyük kongrede olması mümkündür.

— Büyük kongre gelecek yılın sonunda toplanıyor.

— Evet ama, bir ihtimal genel yönetim kurulunun bu tarihten itibaren fevkalade kongreye gitmeğe karar vermesidir.

— İkili ihtimali de gözönüne alalım. Aybar yönetimi ya Genel İdare kurulunda değişti. Ya da fevkalâde kongre kararı alındı. Orada değişti. O zaman istediğiniz olacak. Ama ya iki şekilde sonuç almazsa, yani Aybar yönetiminin değiştirilemiyeceği ortaya çıkarsa ne olacak?. Yeni bir Parti kurmayı mı düşüneceksiniz?.

— Türkiye'nin işçi sınıfına oturmuş gerçek bir sosyalist partiye ihtiyacı olduğu ve sosyalist mücadelenin ancak böyle bir partinin öncülüğünde yapılabileceği şüphesizdir. Bundan ötürü Türkiye'deki sosyalistlerin ken di alanlarında yeniden toplanacağına ve böyle bir yeni partinin kurulması için öncülük yapacaklarına inanıyorum. Bu inancımın temeli, Türkiye'deki objektif şartların ve sosyalist potansiyelin böyle bir partinin kurulmasına imkân vereceği durumda olmasıdır.

— Aybar yönetiminden çıkmış ve istediğiniz yönetime kavuşmuş bir TİP, ya da yeni bir sosyalist parti, parlamentoda güçlü bir parti haline gelebilir mi?.

— Türkiye'de bahis konusu ettiğimiz nitelikte bir sosyalist partinin parlamentoda parlamento dışında da, daima önemsenecek bir varlık göstereceğine de kanıim.

— Bugünkü parlamenter sistem içinde iktidara gelebileceğine de kani misiniz.

— İktidara ne zaman ve nasıl gelineceğini esas itibariyle memleketin ve dünyanın objektif şartları belirler. Bunların ne olacağını şimdiden kestirmek mümkün değildir. Onun için böyle bir soruyu fazla nazarî bulurum. Ayrıca iktidara ne suretle gelineceği meselesi, partinin bugünkü çalışma biçiminde bir değişikliği gerektirmez. Yani bir sosyalist partinin neler yapması lâzım geliyorsa her iki ihtimalde de gene onlar yapılacaktır.

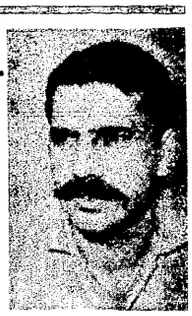

ÖMER ÖZERTURGUT

Mensuplarından bir kısmı TİP üyesi olanlan bir kısmı da, TİP dışında bulunan «Proleter Devrimci» grubu mensuplarından 23 yaşındaki Omer Ozerturgut, TİP'in Genel Idare Kurulu üyesi değildir. Bu parti nei İdare Kurulu üyesi değildir. Bu parti dir.

Ozerturgut'un aktif olduğu yer, Aydınlık dergisi ve İşçi — Köylü gazeteslidr. Ozerturgut, bu gazetenin hem sahibi, hem de yazı işleri müdürüdür. Aynı zamanda Türkiye Devrimci Gençlik Teşkilatının Merkez Yürütme Kurulu üyesi olan Özerturgut, sorularımıza şu şekilde cevap verdi:

— TİP'in elde etiği seçim sonuçlarını önceden tahmin ediyor muydunuz?.

— Seçim sonuçlarının bu derece düşük olacağını tahmin ediyorduk. Buna rağmen biz TİP içindeki ve onun dışında kalmış «Proleter devrimcileri» olarak TİP'i destekledik. TİP yöneticilerinin izledikleri yanlış politik tutumları ve ön seçimlerde aday listelerine kendilerine bağımlı kişileri, toprak ağalarını getirmeleri, bu sonucu doğurmuştur. «Emekçiler Meclise» sloganı atılırken, bunun tam tersi bir yol izlenmiştir. On seçimlerde liste başına geçemiyenlerle TİP yöneticileri arasında bir menfaat çatışması doğmuştur. TİP, yönetici kliğini sosyalizme yabancı küçük burjuva ilerici aydınları, özellikle Doğunun feodal beyleri ve sosyalizmin biliminden habersiz sendikacılar oluşturuyordu. Bütün mücadelelerini parlamento içine hapseden bu yönetici klik, milletvekili seçilmek menfaatlerinin sınırlı olması yüzünden parçalandı.

— Bu parçalanmanın parçaları kimler?.

— Aybar yönetimi yukarıda saydığımız unsurlara dayanıyordu. Bu unsurlarla sendikacılar ayrılmasını kastediyorum. Aren muhalefetinin başlaması daha öncelere gitmektedir.

— Aren grubu muhalefeti için ne düşünüyorsunuz?.

— Aybar — Aren ayrılması süresine kadar birlikte çalıştılar. Bütün sorumlulukları da ortaktır. Sosyalizm biliminin ışığında Türkiye toplumunun şartları tayin edildiğinde görüyoruz ki, ülkemizde, Amerikan emperyalizmi, işbirlikçi burjuvazi ve feodal mütegallibe ile bütün Türkiye halkı arasında uzlaşmaz bir çelişki vardır. Bütün olaylara yön veren bu çelişkidir. Devrimci mücadelenin hedefinin doğru tespit edilebilmesi, bu gerçeği görmemizle olur. Aren grubu ve Aybar yönetimi, bu gerçeğe sırt çevirmişlerdir. Sosyalizmin kurulması yolundaki uydurma teorileri 9 senelik mücadele cerisinde Türkiye'nin sosyal pratiğinde fiilâs etmiştir.

— Başka alternatif ne?.

— İşçi Partisinin sınıf yapısına baktığımızda şunu görüyoruz:

Yüzde 3 burjuvazi.. Yüzde 46 Proleter. ve yarı proleter, yüzde 51 küçük burjuvazi.

— İşçi Partisinin üyeleri bakımından bu ayırım.. Değil mi?.

— İşçi partisi üyeleri itibariyle. TİP'in bilim kurulunun, üye fişlerine göre yaptığı araştırmanın sonucudur.

Ve ülkemizde, emekçilerin öz partisinin kurulması olanağı bugün yoktur. Bugünkü biçimsel demokrasi, buna imkân verememektedir. TİP'in bu sınıf yapısı ve ülkemizdeki sınırlı demokrasi imkânları içinde varabileceği son nokta proleter devrimci düşüncenin hakim olduğu bir yönetime kavuşabilir.

— Böyle bir yönetim nasıl kurulur?.

— Böyle bir yönetim, bizim esas itibariyle hedefimizdir. Gerek partiden bağımsız olarak yürüttüğümüz antiemperyalist mücadele ile, gerekse parti içinde oportünizme karşı yürüttüğümüz ideolojik mücadele sonucunda böyle bir yönetim doğabilir.

— Şimdi meselâ 15 Kasımda TİP'in Genel Yönetim Kurulu toplantısı var. Bu kurulda bu yöne dönük bir sonuç olmak ihtimali yok mudur?.

— Zayıftır. Genel Yönetim Kurulundan devrimci bir yönlettiia doğrultusunda bir hareket beklenemez. Ama Genel Yönetim Kurulunda da birçok çatışmalar çıkacaktır. Genel Yönetim Kurulunun bir kararı ile olağanüstü Kurultaya gidilmesi, olumlu hiç bir sonuç veremez. Çünkü gelecek üyeler, bu yönetimi sağlamış üyeler olacaktır. Parti tabanının temsil edilmesini bu durum engeller ve demokrasi ilkesini de bu tutum çizer. Ancak yeniden yapılacak kongrelerde seçilecek ve TİP. içindeki devrimci eğilimleri temsil eden delegelerin oluşturacağı bir büyük kongre partiyi devrimci yönde ileriletir.

— O zaman olağan kongreyi mi beklemek gerekiyor? Olağan kongrede sizin görüşünüze uygun sonuçlar beklenebilir mi?.

— Böyle bir sonuç beklenebilir. Çünkü Ankara, İstanbul, İzmir gibi illerde ve daha 30 kadar ilde, devrimci bir yönetime doğru atılımlar vardır. Olağan kongre döneminde biz, bütün gücümüzle çalışıp parti tabanının eğitilmesine uğraşacağız.

— Ya bu çabalarımız daha önceki kongrelerde olduğu gibi, bir sonuç vermezse ve TİP'in yönetiminin bu çeşit çabalarla değişemiyeceği sonucu ortaya çıkarsa ne yapacaksınız?.

— TİP içindeki mücadelenin sonucunu, bizim çabamız tayin edecektir. Mutlaka biz, önümüzdeki Kurultayda olağan kongrelerden geçip önemli bir güç olarak temsil edileceğiz. Şimdden, yeni bir parti gibi başka bir alternatif, bizim yoktur. Bütün kötü şartlarına rağmen, TİP'in içinde henüz sosyalizmi kavrayamamış, ama dürüst üyeler çoğunluktadır. Eğer biz mücadelemizi yeterince yürütebilirsek, olumlu sonuçlara varacağız.

— Olumlu sonuçlara varıp TİP'i istediğimiz yönetime kavuşturursanız, bugünkü parlamenter, sistem içinde da olumlu sonuçlara verebileceğimize, meselâ günün birinde bu yoldan iktidara gelebileceğimi ze inanıyor musunuz?.

— Hayır, böyle bir şey olamaz. Bugün Türkiye'deki demokrasicilik oyunu, sandıktan 23 yıldır emperyalizmin işbirlikçilerini ve toprak ağalarını çıkarmıştır. Ülkemizde Amerikan emperyalizmi, siyasî, iktisadî, ideolojik hâkimiyet kurmuştur. Bu, yarı sömürge bir ülke olduğumuzu gösterir. Ote yandan kapitalizm öncesi ilişkilerinin yer yer hâkim olduğu bir ülkedeyiz. Bizim hedefimiz, ister parlâmento da olalım, ister parlamento dışında, ülkemizde gerçek bir demokrasinin kurulması ve tam bağımsızlığımızın sağlanması yolunda mücadeledir.

Bu mücadelenin zafere ulaşabilmesi, bütün milli sınıfların kendi öz örgütleriyle

(Sonu S. 7'de)

TARIK ZİYA EKİNCİ

Ekinci TİP'in Genel Sekreteridir. Geçen dönemde Milletvekili idi. Son seçimde kontenjan adayı olarak Ankara listesinin birinci sırasında konulmuş, ama kazanamamıştır.

Aybar — Aren anlaşmazlığında Aybar'ın tarafını tutanların başında geliyordu. Sendikalar grubuyla çatışmada Ekinci şimşekleri üzerine çekiyordu. Kendisi, «Doğu grubu» diye bilinen bir grubun içinde, hattâ başında olarak gösterilir. Bu «Grup» da, son anlaşmazlıklarda Aybar'ı desteklemiştir.

Bugün de Aybar yönetiminin ikinci adamı olarak bilinen Ekinci ile TİP Genel Merkezinde yaptığımız konuşma şöyle oldu :

— Bu sonuçları tahmin ediyor muydunuz?

— Daha fazla oy alabileceğimizi tahmin ediyorduk.. Milletvekili sayımızın da daha fazla olacağını tahmin ediyorduk.

— Neye bağlıyorsunuz TİP'in oylarında-ki azalmayı?.

— Bu halkta gerekli bilinç birikiminin olmamasının sonucudur. Demek ki biz durumu iyi değerlendirememişiz.

Seçim öncesinde hâkim çevreler, TİP'i, var güçleriyle yıpratmak için çalıştılar. Açık ve kapalı saldırılarına devam ettiler. Bu kesif bir propaganda haline geldi. TİP'e yönelmiş kesif bir propaganda..

Ayrıca etnik bazı grupların kendi etnik meselelerine yönelen hareketler çıktı. Bu hareketler, dikkatleri sınıf meselesi dışında, bu etnik meselelere ve mezhep meselelerine çekmeğe muvaffak oldular. Bu propaganda halkta yeterli bir bilinç birikimi olmadığı için tuttu.

Daha somut konuşmak için söyleyeyim. Yeni Türkiye Partisinin ve Birlik Partisinin aldığı oyların büyük bir kısmı bu propagandanın sonucudur ve aslında TİP'in oylarıdır.

TİP'in oylarının düşmesindeki bir diğer faktör. TİP'in il ve ilçe yönetici kadrolarının çalışmalarına fırsat vermeyen sözde sosyalistlerin faaliyetleridir.

— Bu «sözde sosyalist partinin içinde miydi?

— Partinin içinde ve dışında sözde sosyalistlerin frenleyici şekilde zararları olmuştur.

— Partinin içindeki «sözde sosyalistler» kimlerdir? Arencileri, ya da genel deyimiyle Emek grubunu mu kastediyorsunuz?

— Emek grubunun bir taktik olarak partiyi yıpratmak istediği ileri sürülemez. Ama bazı şahısların genel havaları itibariyle bunu yapmış olmaları ihtimal dışı tutulamaz.

— Somut bir misal verebilir misiniz?

— Hayır. Genel hava olarak diyorum.

— Peki bundan sonra ne olacak? TİP'in oyları düşüyor. Birtakım «sözde sosyalistler» den şikâyet ediyorsunuz.. Yani bu gelireme, bu dağınıklık devam edip gidecek mi?

— Tarihin akışı içinde görünmeyen tarzdaki bilinç biriktiminin nitelikseI bir değişkliğe dönüşü gözle görülemez.

— Bu söylediğinizi biraz daha açıklarmısınız?

— Yani bu, tıpkı suyun kaynama derecesine varıncaya kadar su halinde kalması demektir. Suyun kaynamak üzere olduğunu son ana kadar kimse farkedemez. Bu bakımdan ufak tefek gerilemeler normaldir. Bugün yüzde 2 — 3 civarında oy alan İşçi Partisinin oylarının birdenbire yüzde 40'a yükselmesi, bir sürpriz teşkil etmemelidir.

— Yani siz bu gelişmeyi tarihin akışına mı bırakacaksınız? Yani suyun kaynamasını mı bekleyeceğiz?

— Elbette öyle değil. 15 Kasım'da Genel Yönetim Kurulumuz toplanacak. Daha etkin bir şekilde, birlikte beraber çalışmamız için gerekli tedbirleri vaz edecek.

— Sadun Aren'in içinde bulunduğu Emek Grubu, bugünkü parti yöneticilerinin, sosyalist bir görüş ve tutum içinde bulunmadıklarını ve değiştirilmeleri gerektiğini ileri sürüyor..

— Parti yönetiminin, dolayısıyla partinin sosyalist bir tutum içinde olmadığını ileri süren görüşler, kişisel görüşlerdir. Türkiye İşçi Partisi, Türkiye'nin tek sosyalist partisidir. Şimdiye kadar ki faaliyetiyle bunu açıkça göstermiştir. Partiyi kimin yöneteceğini Genel Yönetim Kurulu seçer. Bunun dışındaki mütalâalar, tamamen kişisel mütalâalardır.

— Siz parti yöneticisi olarak «kişisel mütalâalar» hakkındaki hangi hükmü veriyorsunuz?

— Her partiyi bağlayan, tüzük ve programdır. Her partilinin tüzüğe ve programa uygun hareket etmesi gerekir. Tüzüğe uygun hareket etmediği tespit edilmiş olanlar hakkında gerekeli muamele yapılır.

— Partinin Parlâmentoda, ne zaman, yeniden güçleneceğini ve tahminen ne zaman iktidara geleceğini hesaplıyorsunuz?

— Toplumsal meselelerde böyle kesinkes hükümler vermek mümkün değildir.

(Sonu Sa. 7 de)

İBRAHİM ÇETKİN

Son zamanlarda bir rahatsızlık geçiren Rıza Kuas ve arkadaşlarının içinde bulunduğu «sendikacılar» grubunun aktif elemanlarından İbrahim Çetkin, TİP'in en eski üyelerindendir. Partiye 1961'in Mart ayında girmiş ve ilk il teşkilatını kuran da Kocaeli'de o olmuştur.

Asıl mesleği tornacılık olan 43 yaşındaki Çetkin, 1953 ten bu yana sendikacılık yapmaktadır ve TİP Genel İdare Kurulu üyesidir.

Genel Yönetim Kurulunda aynı yönde oy kulanacakları tahmin edilen sendikacıların sayısı onun üzerindedir.

Çetkin'le şöyle konuştuk:

— TİP'in son seçimlerde aldığı sonuçları daha önceden tahmin ediyor muydunuz?

— Böyle bir sonucu daha önceden ben değil, hiç kimse tahmin etmiyordu.

— Bu sonuçların sebeplerini şimdi neye bağlıyorsunuz?.

— Oyların azalmasının başlıca sebebi, parti içindeki bölünmelerdir. Bazı kişilerin bu bölünmeyi çok karamsar şekilde ta üyere kadar götürmüş olmalarıdır.

Bundan sonra ne olacak? Bu durum böyle devam edip gidecek mi?

— Parti içinde bu durum böyle devam edemez. Partinin bugünkü duruma gelmesine birinci derecede sebep olan bazı yöneticiler, tahmin ederim ki, önümüzdeki genel kurul toplantısında çekileceklerdir.

— Bundan emin misiniz?.

— Ben yöneticilerin çekilecekleri kanaatindeyim. Orada kalmak için direnmeleri, kendilerine fayda getirmez, Partiye de fayda getirmez. Bu sorumluluğu göze alabileceklerine ihtimal vermiyorum.

— Çekilmezlerse ne yapacaksınız?.

— En uygun karar, ilçe ve il kongrelerinin bir an önce toplanması ve büyük kon greye gidilmesi olur. Yeni bir genel kongre yoluyla bütün bu aksaklıklar düzeltilebilir. Yalnız şuna işaret edeyim: Partinin aldığı bu sonuç, asıl alt kademede bulunan arkadaşları ümitsizliğe düşürmemiştir. Bundan dolayı çalışmalarına devam ediyorlar. Bazı ilçelerde de, ilçe kongrelerine başlamıştır.

— TİP'in olağan kongresi, 1970'in Aralık ayında.

Sizin düşündüğünüz bu olağan kongre değil..

— Olağan kongreyi beklemek durumu yoktur. Çeşitli yollardan kongre kararı alınabilir. Genel Yönetim Kurulu veya delegelerin Genel Merkeze kongre kararı alınabilir. Genel Yönetim Kurulu veya delegelerin Genel Merkeze yapacağı beşte bir oranındaki bir müracaatla kongre yapıla bilir.

— Peki kongre yoluyla da ,istediğiniz sonucu alamazsanız, yani partinin yöneticilerini değiştiremezseniz, ne yapacaksınız?

— Sual bana göre ters. TİP'in genel kongresine katılacak delegeler bilinçli arkadaşlardır. Merkez yöneticilerinin iş başında kalmasını sağlayarak bu çıkmazını devam etmesini istemezler. Kaldı ki şu da var: Partili arkadaşlarımız, partiye dokuz yıldan beri emek vermişlerdir. Bu emeklerin keyfi bir şekilde harcanmasını istemezler. Ayrıca partili arkadaşlarımız tarihi sorumluluklarını da müdrikirler.

— Parti içindeki yöneticiler dışında baş kanlarından şikayetiniz yok mu? Oteki grup laşmaları kastediyorum.

— Prrti içindeki gruplaşmaları birkaç kişi sürdürmektedir. Onların dışındaki arkadaşların hepsi iyi niyetli ve partiye bağlı gruplardır. Toplayıcı bir yürütme kurulu teşkil edilirse bu ihtilaflar ortadan kalkacaktır. Asıl olan, partiyi tüzük ve programında belirtilen amaçlar doğrultusunda, rayına oturmaktır.

— Siz sendikacılar grubu olarak nasıl bir tutum içindesiniz?.

— Basında sendikacıların genel merke ze cephe almaları şeklinde intikal eden haberlerin yanında sendikacıların köylülere ve aydınlara karşı çıktıkları yolunda haber ler çıktı. Sendikacılar yaptıkları toplantılarda böyle bir hususu katiyen söylemediler. Bu hususun gazetecî arkadaşların yanlış anlamaları sonucu basında çıktığına inanıyorum. Sosyalist mücadelede köylü, işçi, aydın ayırımı yoktur, olmaması lazımdır. Kuruluşundan bu yana partinin içinde bulunuyorum, böyle bir hareketimiz olmamıştır. Olması zaten sosyalist düşünceye aykırı düşer.

Sonra şunu da söylemek istiyorum: Daha çok önümüzdeki büyük seçimler üzerin de durduk. Halbuki önümüzdeki 1970 yılının Haziranın'da senato seçimi vardır. Önümüzdeki bu seçimde de partinin oylarının artacağına inanıyorum. Ancak belirttiğim değişiklikler yapılırsa tabii.

SONUÇ

Konuşmalardan çıkacak sonucu, uzun uzun özetlemeye lüzum yoktur, sanırız. Konuştuklarımız arasında Aybar'a karşı olanların, Aybar yönetiminin devrilmesi gerektiği noktasından başka bir «asgarî müşterek» i de şimdilik yok gibi göründü bize... Hemen hepsinin partinin geleceği bakımından görüşleri ve ümitleri başka... Kendileri dışındaki gruplar hakkındaki hükümleri başka... Aralarında bu Genel Kurul toplantısında ve daha sonra işbirliği yapsalar da, bu işbirliği, esasta ve daha ileri amaçlarda bir birleşme getirebilir mi? Anlaşabildiğiniz kadarıyla, tarafların az çok güvenebileceği bir Merkez Yönetim Kurulunun, parti içi demokrasiyi tam işletmesi, atılan üyeleri partiye alması, ilçe ve il kongreleri seçimlerini en demokratik biçimde gerçekleştirmesi ve Büyük Kongreye partinin yeni yönünün çizilmesini bırakması en toplayıcı yol olarak gözükmektedir.